

SLOBODNO VRIJEME I IZVIĐAČKE AKTIVNOSTI GRADA SINJA

Križanac, Katica

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:910481>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**SLOBODNO VRIJEME I IZVIĐAČKE AKTIVNOSTI
GRADA SINJA**

KATICA KRIŽANAC

Split, 2024.

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

Pedagogija slobodnog vremena

DIPLOMSKI RAD

SLOBODNO VRIJEME I IZVIĐAČKE AKTIVNOSTI GRADA SINJA

Studentica:

Katica Križanac

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

Split, rujan, 2024.

Zahvale

Veliko hvala mojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Ines Blažević na motivaciji i stručnom vodstvu tijekom izrade diplomskog, a prethodno i mog završnog rada.

Od srca zahvaljujem svim sudionicima istraživanja na njihovom dragocjenom vremenu i spremnosti da sa mnom podijele svoja iskustva. Želim posebno zahvaliti učiteljima Slavenu Kardošu, Davoru Ratkoviću i Filipu Ratkoviću čija je jedinstvena perspektiva značajno obogatila ovo istraživanje.

Neizmjereno sam zahvalna svojim roditeljima koji su mi tijekom cijelog školovanja pružali bezuvjetnu podršku.

Još jednom, hvala svima koji su na bilo koji način sudjelovali u izradi ovog rada. Bez vaše pomoći i suradnje ovaj rad ne bi bio moguć.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Slobodno vrijeme	2
2.1. Povijesni razvoj slobodnog vremena.....	4
2.2. Pedagogija slobodnog vremena.....	11
2.3. Strukturirane i nestrukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu	13
2.4. Pregled istraživanja o slobodnom vremenu	15
3. Izviđaštvo	22
3.1. Povijesni razvoj izviđaštva u svijetu	27
3.1.2. Povijesni razvoj izviđaštva u Republici Hrvatskoj.....	30
3.1.2.1. Povijesni razvoj izviđaštva u Sinju.....	32
3.2. Dobne skupine članova i organizacijska struktura	33
3.3. Izviđačka metoda rada.....	36
3.4. Izviđački oblici rada	43
3.5. Izviđački voditelji.....	48
3.6. Pregled istraživanja o izviđaštvu.....	51
4. Empirijsko istraživanje	56
4.1. Predmet i cilj istraživanja.....	56
4.2. Metodologija istraživanja.....	56
4.2.1. Kvalitativno istraživanje.....	56
4.2.2. Sudionici istraživanja	57
4.2.3. Instrument istraživanja	58
4.2.4. Postupak istraživanja	58
4.2.5. Metoda analize podataka	59
4.3. Rezultati istraživanja i rasprava	60
4.3.1. Nastanak izviđačkih odreda grada Sinja.....	60
4.3.2. Pridruživanje izviđačkom odredu i dobne skupine članova	63
4.3.3. Aktivnosti izviđačkih odreda grada Sinja	66
4.3.3.1. Sastanci	66
4.3.3.2. Izleti	67
4.3.3.3. Logorovanja	69
4.3.3.4. Zimovanja	76
4.3.3.5. Plovidbe	80

4.3.3.6. Pohodi biciklima	81
4.3.3.7. Betlehemske svjetlo mira.....	82
4.3.3.8. Protupožarni kampovi.....	84
4.3.3.9. Izviđački susreti, smotre i natjecanja	86
4.3.4. Prednosti izviđačkog djelovanja u Sinju i Cetinskoj krajini.....	87
4.3.5. Utjecaj izviđaštva na zajednicu	92
4.3.6. Utjecaj izviđaštva na razvoj ispitanika	97
4.3.7. Izazovi vođenja izviđačkog odreda	103
4.3.8. Budućnost izviđačkih odreda grada Sinja	105
5. Zaključak.....	109
6. Literatura.....	111
Sažetak	120
Abstract	121
Prilozi.....	122

1. Uvod

Slobodno vrijeme je dio svakodnevice svakog pojedinca u suvremenom svijetu zbog čega je potrebno znati kako ga kvalitetno iskoristiti. Odgovor na to pitanje su pokušali dati brojni autori, a posebno oni čiji radovi spadaju u znanstveno područje pedagogije slobodnog vremena. Zbog toga se u teorijskom tijelu ovog rada donosi pregled misli navedenih autora o slobodnom vremenu i tome kako ga provesti. Iz njihovih razmišljanja dolazi i podjela aktivnosti u slobodnom vremenu na strukturirane i nestrukturirane aktivnosti. Dok strukturirane aktivnosti podrazumijevaju aktivno iskorištavanje slobodnog vremena, nestrukturirane aktivnosti su najčešće pasivne i besciljne. Odabir provođenja slobodnog vremena u aktivnim ili pasivnim aktivnostima ima značajan utjecaj na svaku osobu, a posebno na djecu i mlade. Stoga ovaj rad u pregledu istraživanja o slobodnom vremenu donosi odgovor na to kakve dobrobiti provođenje slobodnog vremena u strukturiranim aktivnostima ima za mlade, a kakve posljedice donosi provođenje slobodnog vremena u pasivnim aktivnostima.

Motivacija za pisanje ovog istraživačkog rada je bilo i pružanje boljeg uvida u izviđački pokret. Izviđaštvo, kao pokret za djecu i mlade, je strukturirana aktivnost u slobodnom vremenu koja ima brojne dobrobiti za navedenu populaciju. U radu se donosi pregled jedinstvene izviđačke metode rada s mladima, kao i opis različitih oblika rada koji se primjenjuju u izviđačkom pokretu. Navedene metode i oblici rada dovode do različitih psihofizičkih dobrobiti za djecu i mlade. Iz tog razloga je cilj ovog rada bio ispitati različite aspekte provođenje slobodnog vremena u izviđačkom pokretu, s naglaskom na izviđače grada Sinja. Grad Sinj je odabran za provođenje istraživanja zbog svoje dugogodišnje izviđačke tradicije koja započinje još u 20. stoljeću. Noviji izviđački odredi koji su bili predmet istraživanja ovog rada su *Odred izviđača porječana Malin* i *Odred izviđača Vitezovi*. U empirijskom dijelu istraživanja prikazani su rezultati kvalitativnog istraživanja koji uključuju informacije o nastanku izviđačkih odreda u gradu Sinju i uvjete pridruživanja istima. Nadalje, prikazane su različite aktivnosti koje su izviđači tijekom godina provodili u Sinju i Cetinskoj krajini te dobrobiti koje su izviđačke aktivnosti imale za izviđače u djetinjstvu i odrasloj dobi. Navode se i izazovi s kojima su se voditelji izviđača susretali prije službenog prestanka rada *Odreda izviđača proječana Malin* i *Odreda izviđača Vitezovi*, kao i njihova predviđanja o budućnosti izviđačkog pokreta u gradu Sinju.

2. Slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme je fenomen koji zaokuplja pažnju stručnjaka iz različitih znanstvenih područja. S obzirom na to da pojedinci u suvremenom svijetu imaju značajno više vremena nego što su ga imali u prošlosti, znanstvenici iz područja filozofije, sociologije, psihologije, pedagogije i sličnih znanosti nastoje objasniti pojam slobodnog vremena i pronaći adekvatne načine za njegovo provođenje. Ipak, ne postoji jednoznačna definicija slobodnog vremena upravo zbog toga što stručnjaci iz različitih znanstvenih područja imaju i različita polazišta u proučavanju slobodnog vremena. Rosić (2005) navodi da su sociolozi prvi počeli izučavati slobodno vrijeme. Iz tog razloga, u stručnoj literaturi najčešće se pojavljuje definicija slobodnog vremena koju je osmislio sociolog Joffre Dumazedier. Prema Dumazedieru, „...slobodno vrijeme je skup aktivnosti kojima se po svojoj volji pojedinac može u potpunosti predati, bilo da se odmori ili razonodi, bilo da razvije svoje spoznaje ili svoje bezinteresno formiranje, bilo da se dobrovoljno društveno angažira ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost nakon što se oslobodi svojih profesionalnih, obiteljskih i društvenih obveza“ (Dumazedier, 1962: 29 prema Janković, 1973). Navedena definicija samo je jedna od brojnih koje slobodno vrijeme suprotstavljaju radu, što nas dovodi do zaključka da je slobodno vrijeme ono koje je oslobođeno od organiziranog rada (Valjan Vukić, 2013). Budući da su sati provedeni u organiziranom proizvodnom sustavu nosili ime radno vrijeme, vrijeme provedeno izvan obveznog rada počelo se nazivati slobodno vrijeme (Martinić, 1997). Slično objašnjenje nudi i Župančić (1968: 67) koji navodi da je „...slobodno vrijeme ono vrijeme koje preostaje nakon rada i zadovoljenja neophodnih bioloških potreba (spavanje, jelo)“. Plenković (1997: 9) također tvrdi da je ono „...vrijeme u kojemu je čovjek oslobođen radnih i profesionalnih obveza, odnosno vrijeme kojim on može manje-više slobodno raspolagati“.

Vukasović (1994: 280) je slobodno vrijeme okarakterizirao kao „vrijeme aktivnosti“ koje pojedinac slobodno odabire. Zbog toga aktivnosti slobodnog vremena imaju odlike dobrovoljnosti sudjelovanja, rekreativnosti i interesantnosti zanimanja. Ipak, postoje autori koji u slobodno vrijeme svrstavaju i one aktivnosti koje se ne biraju slobodno. Mlinarević i Gajger (2010) tvrde da temeljna razlika u određivanju pojma slobodnog vremena proizlazi iz pitanja obuhvaća li ono sve aktivnosti koje se ne ubrajaju u obvezni društveni rad (npr. socijalne i obiteljske dužnosti, aktivnosti koje pojedinac samostalno odabire i slično) ili samo one aktivnosti koje pojedinac

odabire po vlastitom nahođenju. Naprimjer, Čolić (1986) navodi da postoji i poluslobodno vrijeme koje služi za izvršavanje različitih obveza izvan rada, a koje pojedincu nisu nužno interesantne i koje pojedinac nije slobodno odabrao. U to spadaju, primjerice, prekovremeni rad, odlazak i dolazak s posla, obiteljske i društvene obveze i slično. Navedene aktivnosti imaju mješovit karakter jer se ubrajaju u aktivnosti izvan radnog vremena, a ne predstavljaju ugodnu aktivnost, već obvezu koju pojedinac mora ispuniti.

Martinić (1997) potvrđuje da slobodno vrijeme nije oslobođeno od svih obveza, već ono sadrži i određene obveze koje su odvojene od organiziranog proizvodnog rada. Ono vrijeme koje je oslobođeno i tih dužnosti te u kojima se pojedinac bavi isključivo aktivnostima koje ovise o njegovoj slobodnoj volji nazivaju se *dokolicom*. Teško je postaviti jasnu granicu između aktivnosti dokolice i slobodnog vremena jer se one vrlo često preklapaju ili izmjenjuju. Međutim, riječ dokolica se svakako koristi za one aktivnosti u slobodnom vremenu koje pojedinac odabire isključivo prema svom raspoloženju i sklonostima.

Rosić (2005) ističe i to da dok neki autori vjeruju da je slobodno vrijeme ono koje se koristi za postizanje ljudske slobode i osobnog razvoja, također postoje i oni koji vjeruju da je slobodno vrijeme ono kojim pojedinac raspolaže bez ikakve obveze. Vrijeme kojim pojedinac raspolaže bez ikakve obveze Polić i Polić (2009) nazivaju *besposlicom*. Besposlica i dokolica se često pogrešno poistovjećuju zbog toga što obje spadaju pod kategoriju slobodnog vremena. Naime, besposlica je vrijeme „slobodno od“ rada kojeg je pojedinac primoran obavljati, dok je dokolica vrijeme tijekom kojeg je pojedinac „slobodan za“ stvaralaštvo, igru i djelovanje nastalo iz vlastitih pobuda. Iz tog razloga biti besposlen ili dokolan nisu istoznačnice jer: „...dok besposlen ne mora raditi, dokolan se može igrati ili stvarati. Oslobođen vanjske prisile, besposlen može biti svatko, a dokolan samo onaj tko za samodjelatno ostvarenje već ima neke mogućnosti“ (Polić i Polić, 2009: 260). Prema tome, *slobodno vrijeme*, *dokolica* i *besposlica* hijerarhijski su povezani na način da je *slobodno vrijeme* temeljni rodni pojam u odnosu na koji su *dokolica* i *besposlica* niži rodni pojmovi (Valjan Vukić, 2013).

U konačnici, kada proučavamo slobodno vrijeme dolazimo do zaključka da ono može biti neproduktivno tj. potrošački orijentirano ponašanje ili produktivno tj. aktivno ponašanje. Slobodno vrijeme koje se provodi na neproduktivan način je ono u kojem dominira zabava zbog čega ljudski

potencijal ostaje nerazvijen. Nasuprot tome, aktivno provedeno slobodno vrijeme obilježeno je djelatnim ponašanjem u kojem čovjek izgrađuje sebe kao cjelovito biće (Mlinarević i Gajger, 2010). Iznimno je važno odgojem osposobiti čovjeka za slobodno vrijeme ispunjeno aktivnostima kojima razvija i jača svoju individualnost. Odgoj i obrazovanje u slobodnom vremenu trebaju potaknuti čovjeka da se aktivira u kulturnim, tehničkim ili drugim područjima ovisno o svojim interesima, sklonostima i sposobnostima. Na taj način doći će do cjelovitog razvoja pojedinca koji će biti osposobljen za bogat, raznolik, zdrav i kulturnan život (Janković, 1973). Previšić (2000: 406) potvrđuje navedeno kroz svoj opis slobodnog vremena u kojem tvrdi da je ono: „...vrijeme aktivna odmora, razonode, pozitivna razvoja, socijalizacije, humanizacije i stvaralačkog potvrđivanja ličnosti. Bitna značajka tako shvaćenog slobodnog vremena stoga nije besadržajno traćenje vremena, nego kreativno osmišljavanje vremena koje pojedincu ostaje na raspolaganju nakon ispunjavanja zadanih obaveza“. Iz tog razloga Previšić (2000) naglašava i važnost pravilnog pedagoškog osmišljavanja i provođenja aktivnosti slobodnog vremena kao značajnog područja odgoja i obrazovanja.

2.1. Povijesni razvoj slobodnog vremena

Slobodno vrijeme smatra se rezultatom prve industrijske revolucije jer je ona jasno razgraničila rad i slobodno vrijeme nakon stoljeća provedenih u prekomjernom iskorištavanju radničke klase. Zbog toga što se radno vrijeme značajno smanjilo u posljednjih stotinjak godina, pojedinci na raspolaganju imaju više vremena koje mogu slobodno koristiti (Župančić, 1968). Vukasović (1994) navodi da slobodno vrijeme duboko zadire u stvarnost suvremenog društva i svakog čovjeka zbog čega je naše stoljeće dobilo titulu stoljeća slobodnog vremena. Iz tog razloga većina autora ističe slobodno vrijeme kao produkt novijeg doba i industrijske revolucije, ali slobodno vrijeme ima dugu povijest koja je značajna za razumijevanje slobodnog vremena u suvremenom dobu.

Razvoj slobodnog vremena može se pratiti još od prvobitnih ljudskih zajednica. U prvobitnim zajednicama većina se vremena trošila na preživljavanje, ali mnogi arheološki nalazi, poput pećinskih crteža i raznih ukrasnih predmeta, dokazuju da su ljudi imali određeno slobodno vrijeme na raspolaganju za aktivnosti koje nisu bile usmjerene samo na zadovoljavanje osnovnih

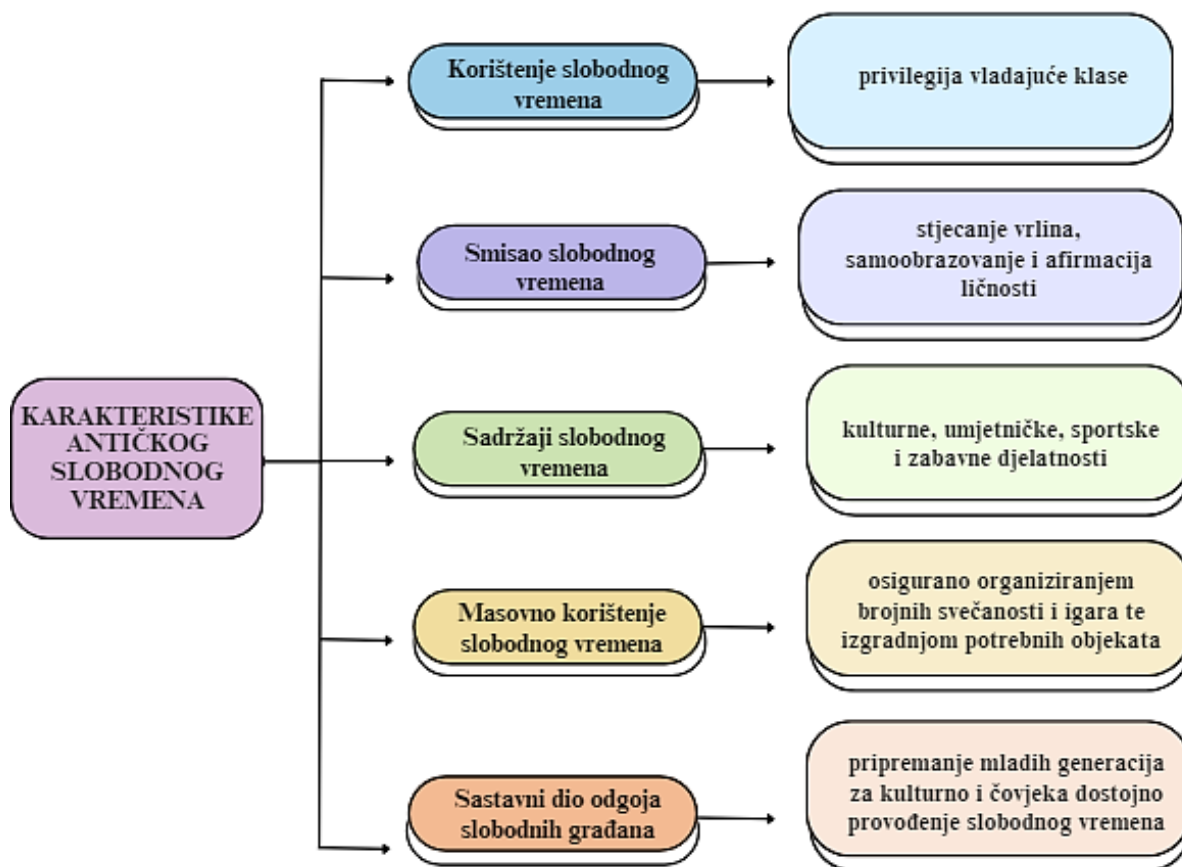
egzistencijalnih potreba (Valjan Vukić, 2013). Prve razvijene kulture nastale su u područjima gdje je već postojalo pogodno tlo za njihov razvoj, a Livazović (2018) donosi pregled provođenja slobodnog vremena na tim područjima:

- 1) **Prvo civilizacijsko središte** u povijesti, sumerska civilizacija, pojavila se u 5. i 4. tisućljeću pr. Kr. u istočnoj Aziji na ušću Eufrata i Tigrisa. Na tom području nastala su kraljevstva drevne Asirije i Babilona čiji su stanovnici svoje slobodno vrijeme provodili u raznim rekreativnim aktivnostima. Neke od tih aktivnosti bile su streličarstvo, hrvanje, boks i lov na divlje zvijeri. Organizirale su se i brojne zabave uz ples, slušanje glazbe i igranje društvenih igara u parkovima uređenim za kraljevsku pratnju, poput veličanstvenih Babilonskih vrtova.
- 2) Slično provođenje slobodnog vremena odvijalo se i u **drugom civilizacijskom središtu** na području današnjeg Egipta. Još početkom 3. tisućljeća pr. Kr. Egipćani su svoje slobodno vrijeme obogaćivali sportovima poput gimnastike, hrvanja, igara loptom i podizanja utega. Bili su i veliki ljubitelji borbi s bikovima, a jednako zabavne su im bile plesne i dramske izvedbe popraćene instrumentalnim orkestrima koje su nosile vjerska obilježja za vrijeme pojedinih svečanosti ili obljetnica.
- 3) **Treće civilizacijsko središte** nastalo je u dolini Inda gdje je u 3. tisućljeću pr. Kr. došlo do procvata velikih gradskih središta pod imenima Harappe i Mohendžo-Daro (Livazović, 2018). Stariji i mlađi stanovnici doline Inda u slobodnom su vremenu igrali različite igre poput igri s kockama, klikerima i šahovskim figuricama. Igre su imale značajnu ulogu u njihovom životu jer su kroz igru dijelili svoje muke i zadovoljstva te se tako zbližavali jedni s drugima (Ahmad i Rizvi, 2017).
- 4) Veliki stupanj urbanizacije odvio se u **četvrtom civilizacijskom središtu** koje je sezalo od provincije Henan na dalekom istoku do prostora današnje Kine, Koreje, Japana i Indokine. Civilizacije koje su se razvijale na navedenom području oblikovale su temelje kineske civilizacije kroz prenošenje kulture i tradicije putem plesa, pjesme, pripovijedanja i sviranja.

- 5) Posljednje, *peto civilizacijsko središte*, smješteno je u Srednjoj i Južnoj Americi. Civilizacije koje su se razvijale na tom području nisu jasno razgraničile rad i slobodno vrijeme pa je i proces rada bio obilježen raznolikošću i kreativnošću. Zbog toga što rad nije bio krajnje standardiziran poput onog u modernom dobu i radne aktivnosti i slobodno vrijeme su pretežno bile popraćene slavljem, plesom i molitvama (Livazović, 2018).

Fenomen slobodnog vremena nastavlja intrigirati i antičke filozofe koji čovjekov život dijele na dvije temeljne činjenice: slobodno vrijeme i težak rad. Pristup slobodnom vremenu u antici naziva se klasičnim zbog vremena u kojem je nastao, a obilježen je bogatstvom i moći tadašnje elite (Rosić, 2005). Naime, slobodno vrijeme bilo je povlastica isključivo viših slojeva društva zbog čega je imalo izražen klasno-staleški karakter (Valjan Vukić, 2013). Aristotel, jedan od najvećih starogrčkih filozofa, formirao je jasan stav o tome što je slobodno vrijeme, kome ono pripada i na koji način se treba koristiti. Prema njegovom mišljenju, pravi život se odvija u slobodnom vremenu, a ono pripada slobodnim ljudima. Samo su se slobodni ljudi mogli uzdići do mudrosti i slobodnog duha (Vukasović, 1994). Janković (1973:16) navodi da je potpuno slobodno vrijeme za grčke filozofe i vladajuću klasu: „...preduvjet za sve što je dobro i lijepo, to je neprocjenjivo blago i samo ono čini život dostojnim življenja. Dakle, slobodno vrijeme u klasičnom smislu, to je sloboda od nužnosti“. Aristotel ističe da slobodno vrijeme nije namijenjeno robovima, već je prikladno samo za Grke (Janković, 1973). Prema tome, Aristotel vjeruje da samo dio odabranih posjeduje sposobnosti ili potencijal da postanu razumna bića, dok robovska klasa služi samo tome da odrađuje rad nužan za opstanak društva. Iznad robovske klase postoji slobodna klasa koja se posvećuje aktivnostima koje su kulturološki značajne za društvo (Livazović, 2018). Za vladajuće, slobodno vrijeme predstavlja početnu točnu za unaprjeđivanje vlastitog intelekta, osobnosti i duhovnosti (Rosić, 2005). Grčka vladajuća klasa i njeni filozofi su se stoga, u svojem slobodnom vremenu, posvećivali aktivnostima koje razvijaju vrline jer se samo tako mogu uzdići do mudrosti i slobode duha (Livazović, 2018). Aristokracija je na svom razvoju radila sudjelovanjem u neprofesionalnim i izvanproizvodnim djelatnostima poput atletike, muziciranja, likovnog stvaranja, prisustvovanja prikazivanja komedija i tragedija, meditiranja, filozofiranja i javnog govorenja po trgovima. Određen dio svog slobodnog vremena aristokracija je provodila i s drugim građanima na natjecanjima iz brojnih slobodnovremenskih aktivnosti poput Olimpijskih, Pitijjskih, Dionizijskih i sličnih igra (Janković, 1973).

Antički je Rim osvajajući grčke zemlje preuzeo i velik dio njihove kulture i običaja, a prihvatio je i grčki stil provođenja slobodnog vremena (Livazović 2018). Stanovnici starog Rima ustajali su rano ujutro kako bi izvršili svoje obveze na Forumu, u politici i na drugim poslovima do četiri sata popodne kada bi započeo odmor (Janković, 1973). Rimljani bi se tada posvetili opuštanju na javnim mjestima poput amfiteatara, termi, knjižnica i slično. Izražen dio kulture provođenja slobodnog vremena u Rimu bilo je i odlaženje na stadione u kojima su se odvijala sportska i gladijatorska natjecanja (Livazović, 2018). Uz pasivno praćenje gladijatorskih natjecanja, odmor u slobodnom vremenu sastojao se i od kulturnih aktivnosti poput javnih recitacija, kazališnih predstava, govora filozofa i deklamacija rektora (Janković, 1973). Od navedenih načina provođenja slobodnog vremena bili su izuzeti oni koji su živjeli od vlastitog posla jer su oni morali raditi od jutra do večeri. Ugledni građani su radili samo tijekom dana kako bi u večernjim satima mogli uživati na zabavama, gozbama i u kupeljima (Livazović, 2018).

Slika 1. Karakteristike antičkog slobodnog vremena (Izvor: Janković, 1973: 18, shematski prikaz izradila: Katica Križanac)

Nakon pada Rimskog Carstva, Crkva se pod pritiskom barbarskih osvajača afirmirala kao ujedinjujući čimbenik univerzalnog europskog građanstva. Kao reakcija na pretjerani hedonizam prethodne imperijalne civilizacije, kršćanska se ideologija okrenula samodeprivaciji kao glavnom načinu za ostvarivanje spasenja. Posljedično, mnoge društvene prakse starog Rima, kao što su stadioni, amfiteatri ili kupelji, uništeni su ili ozloglašeni u srednjem vijeku. Besposličarenje, kao sastavni dio starorimske kulture zabave i opuštanja, zamijenila je kršćanska ideologija rada sa svrhom spasa vlastite duše (Livazović, 2018). Rad je postao osnovna životna valuta koja umjesto svakodnevnog tereta, stječe status sredstva za stjecanje Božje milosti. Dokolica se pak smatrala krajnje neprihvatljivom jer je ona početak svih poroka. Treba naglasiti da su se navedena vjerovanja odnosila na kmetove, slobodne zemljoradnike i zanatlije, dok su viši slojevi uživali u rezultatima rada potlačenih skupina (Janković, 1973). Plemstvo je Crkvi odobrilo zahtjev za jednim slobodnim danom u tjednu, nedjeljom, koja je bila posvećena odmoru i molitvi, ali samo za one koji nisu radili. To bi značilo da je slobodno vrijeme bilo vezano isključivo za plemstvo i svećenstvo (Rosić, 2005). Dakle, dok su težaci, trgovci i obrtnici radili od jutra do večeri kako bi opskrbili više slojeve društva i osigurali svoje osnovne egzistencijalne potrebe, imali su tek toliko vremena izvan posla da se posvete minimalnom tjelesnom odmoru i molitvi (Janković, 1973). Plemstvo je svoje slobodno vrijeme posvećivalo organizaciji lova, turnira i zabava u svojim palačama, zamcima, dvorcima i ljetnikovcima. Zabave su podrazumijevale kazališne predstave, vokalne koncerte, baletne večeri, balove i rasprave o društvenim, političkim, umjetničkim i književnim događajima (Vukasović, 1994). Navedene aktivnosti predstavljale se bijeg od grubog i okrutnog života u srednjem vijeku u kojem su čak i velebni dvorci okarakterizirani kao mračna, vlažna i prenapučena mjesta. Zbog stalne prijetnje od izbivanja rata u slobodnom vremenu su se organizirale borbe i natjecanja kao priprema za moguće ratne sukobe, a viteški dvoboji kopljima bili su osobito popularni. Među običnim pukom je pak vladala ljubav prema bacačkim sportovima i hrvanju, a s vremenom je nastala i distinkcija između plemićkih i siromašnih igara tj. urbanog i ruralnog sporta. Uz to, velike mase su privlačili javni plesovi, kazališne predstave vjerske tematike, sajmovi, vojne parade, lokalne svetkovine te događaji na kojima bi kralj pučanstvu dijelio hranu i piće (Livazović, 2018).

Zatim je uslijedilo razdoblje humanizma i renesanse koje je navijestilo novi smjer korištenja slobodnog vremena iako je ono i dalje ostalo isključivo privilegija aristokracije i drugih povlaštenih pojedinaca. U krugovima novonastale aristokratske inteligencije, renesansa stječe

status „zlatnog doba dokolice“ (Valjan Vukić, 2013: 60). Dok su povlaštene klase bile usmjerene na provođenje slobodnog vremena u duhu širenja starogrčke i rimske kulture, ostali su smisao života i svoje spasenje tražili u molitvi, crkvenim vjerovanjima i mukotrpnom radu. Ipak, pojedini predstavnici humanizma posvetili su se borbi za pravednije društveno uređenje (Janković, 1973). Jedan od tih predstavnika bio je Thomas Moore, engleski filozof i državnik, koji je u svom najpoznatijem djelu pod nazivom *De optimo statu republicae deque nova insula Utopia* opisao idealno društvo u kojem se radi svega šest sati dnevno. Od sveukupnih šest radnih sati, tri sata se odrađuju prijepodne, a preostala tri poslijepodne. Moore je smatrao da svaki pojedinac ima pravo na to da odredi što će činiti sa slobodnim vremenom koje mu preostane nakon što zadovolji osnovne fiziološke potrebe, poput potrebe za hranom, pićem, odmorom i spavanjem. Ipak, Moore naglašava da se slobodno vrijeme ne smije svesti na besposličarenje, već se treba provoditi u korisnim aktivnostima poput jutarnjih ili večernjih predavanja (Livazović, 2018). Nešto kasnije, talijanski filozof Tommaso Campanella također iznosi ideju idealnog društvenog uređenja u svom djelu *Grad Sunca*. Prema njegovim riječima, pojedincima u *Gradu Sunca* ostaju četiri sata slobodnog vremena nakon što se raspodijele potrebni poslovi, službe i državne dužnosti. Ostatak vremena pojedinci provode u učenju, čitanju, pisanju, ugodnim razgovorima, tjelovježbi i obogaćivanju vlastitog duha. Slobodno vrijeme u *Gradu Sunca* se nipošto ne smije trošiti na kockanje, šah ili sjedeće igre. *Utopia* i *Grad Sunca*, značajno su obogatile antičku ideju o slobodnom vremenu zbog toga što su istaknule njenu vrijednost i nužnost uz obvezni rad. Također, iznijele su ideju o radnom tjednu koji se ograničava na 36 ili 24 sata tjedno, a ista ideja se djelomično provodi u visokoindustrijaliziranim zemljama skoro tri stotine godina nakon nastanka navedenih djela. Etika humanizma koju iznose Moore i Campanella naglašava nužnost slobodnog vremena, ali kvalitetnog slobodnog vremena koje se aktivno provodi u učenju, usavršavanju i holističkom razvoju čovjeka. Takav tip provođenja slobodnog vremena namijenjen je svima, bez obzira na spol ili profesiju (Janković, 1973).

Postupno slabljenje naturalnog privređivanja i prelazak na manufakturnu i industrijsku proizvodnju ipak je pokazao da će biti teško ostvariti humanističku ideju pravednijeg društva. Težnja povlaštenih za profitom dovodi do izrabljivanja radnika u domenama težine rada, uvjeta rada i dužine trajanja rada. Dotadašnje vjerovanje da je rad Božji blagoslov polako blijedi pod teretom svakodnevnog života i rada (Janković, 1973). Radnička klasa, koja je stvarala viškove rada cjelodnevnim radom, svoje slobodno vrijeme nedjeljom i praznicima mogla je koristiti samo

za najnužniji tjelesni oporavak (Valjan Vukić, 2013). Povlaštene vlastele i aristokracija i dalje su svoje slobodno vrijeme provodili u luksuznim dvorcima namijenjenim za društvene događaje poput plesova, gozbi, primanja i slično. Međutim, sve većim slabljenjem plemstva i gospodarskim jačanjem građanskog sloja, buržoazija je uvelike preuzela plemićke položaje i funkcije (Janković, 1973). Ubrzani razvoj industrije i gospodarsko jačanje građanske klase rezultirali su većom jednakošću između društvenih slojeva, što je uzrokovalo i porast slobodnog vremena pripadnika nižih društvenih slojeva (Valjan Vukić, 2013).

Novi oblici automatizirane proizvodnje doveli su do postupnog smanjenja obveznog radnog vremena. Engleski socijalist Robert Owen ističe se kao preteča pokušajima skraćivanja radnog vremena u službi većeg bavljenja kvalitetnim aktivnostima u slobodnom vremenu. U svojoj tvornici u New Lanarku u Škotskoj, Owens je uveo radni tjedan od deset i pol sati. Također, svojim zaposlenicima je osigurao prostorije za provođenje slobodnog vremena koje su bile opremljene zabavnim sadržajima i čitaonicom. U navedenim prostorijama su se organizirali plesovi i koncerti, ali i edukativna predavanja (Livazović, 2018). U 19. stoljeću na snagu su stupile prve značajne mjere za demokratizaciju i popularizaciju slobodnog vremena. Građanska klasa je u tom smislu odigrala presudnu ulogu organizirajući mnoga kulturno-zabavna društva, otvarajući strateške klubove i prostore za druženje u javnim barovima i pivnicama. Popularizaciji slobodnog vremena u velikoj mjeri pridonio je i prodor sportova, a ponajviše osnivanje modernih olimpijskih igara. U tom kontekstu značajni su bili i nacionalni gimnastički pokreti koji su zaokupljali slobodno vrijeme velikog broja članova iz svih gradskih slojeva. Od tada su zahtjevi radničkih pokreta za skraćivanjem radnog vremena postali sve češći. Naprimjer, na kongresu u Baltimoreu 1899. godine zatraženo je uvođenje osmosatnog radnog dana, a 1882. godine održan je i prvi kongres o slobodnom vremenu u Berlinu (Janković, 1973). U većini razvijenih zemalja i zemalja u razvoju radno vrijeme je smanjeno na trećinu dana ili osam sati, tjedno radno vrijeme na pet dana, a povećalo se i vrijeme namijenjeno godišnjem odmoru (Martinić, 1997). Preraspodjela vremena omogućila je korištenje novih oblika slobodnog vremena u večernjim satima, vikendima, za vrijeme godišnjih odmora, ali i tijekom produženog djetinjstva i mirovine (Rosić, 2005). Slobodno vrijeme prestalo je služiti samo za nadoknadu izgubljene energije na poslu, već su ga pojedinci počeli koristiti za bavljenje aktivnostima po vlastitom izboru u čemu im je pomoglo i poboljšanje materijalnih prilika tj. višak zarađenog novca kojeg su pojedinci mogli trošiti prema vlastitim željama (Martinić, 1997).

2.2. Pedagogija slobodnog vremena

Razvoj novih tehnologija i značajno povećanje fonda slobodnog vremena dovelo je do toga da se stvori znanstvena disciplina koja proučava različite načine djelovanja čovjeka u slobodnom vremenu (Plenković, 1997). Znanstvena disciplina koja se bavi navedenim područjem naziva se pedagogija slobodnog vremena i može se definirati kao „...grana suvremene pedagogije koja se osniva na zakonitostima i postavkama opće pedagogije, iz njih proizlazi, a pobliže tumači, proučava i istražuje odgojnu problematiku slobodnog vremena u najširem smislu riječi“ (Janković, 1973: 72). Osnove pedagogije slobodnog vremena kao znanstvene discipline postavila je nekolicina pedagoških pionira oko 1960. godine (Livazović, 2018). Do tada nije postojala ni jedna pedagoška disciplina koja se fokusira isključivo na proučavanje problematike odgoja i obrazovanja u slobodnom vremenu (Janković, 1973). Pedagogija slobodnog vremena stavlja naglasak na odgojne i obrazovne mogućnosti koje potiču stvaralačko i kreativno djelovanje u slobodnom vremenu (Plenković, 1997). Također, ona istražuje nekontrolirane odgojne utjecaje u slobodnom vremenu i pronalazi načine da ih pretvori u kontrolirane odgojne utjecaje. Za razliku od nekih drugih pedagoških disciplina, pedagogija slobodnog vremena proučava sva nenamjerna i neorganizirana obilježja slobodnog vremena u životima mladih i odraslih osoba s ciljem da ih razumije, eliminira njihovo negativno djelovanje i osnaži pozitivna obilježja slobodnog vremena (Vukasović, 1994).

Kako bi se postigao navedeni cilj, pedagogija slobodnog vremena postavlja pojedinačne zadatke koje treba ostvariti, a oni su:

- a) „teorijsko proučavanje, istraživanje i obrađivanje pedagoške strane cjelokupnog područja slobodnog vremena
- b) analiza slobodnog vremena kao faktora odgoja i ostalih činitelja korištenja slobodnog vremena, kako onih planskih i namjernih tako i ostalih utjecaja društvene sredine
- c) ispitivanje utjecaja pojedinih aktivnosti slobodnog vremena na formiranje ličnosti
- d) razmatranje i određivanje mjesta slobodnog vremena na današnjem stupnju razvoja odgoja i obrazovanje i njegove perspektive u budućnosti

- e) analiza pedagoških sadržaja i vrednovanja slobodnog vremena u pojedinim vrstama odgoja: znanstveno-tjelesnom, intelektualnom, radno-tehničkom, estetskom i moralnom, kao i borba protiv svih negativnih pojava na tom području
- f) pronalaženje i tumačenje specifičnih načela i metoda korištenja aktivnosti slobodnog vremena
- g) proučavanje društvenih i materijalnih uvjeta provođenja slobodnog vremena
- h) briga o osposobljavanju potrebnih kadrova za znanstveno-istraživački rad, organizaciju i vođenje aktivnosti slobodnog vremena
- i) izrađivanje prijedloga i planova za studij pedagogije slobodnog vremena na nastavničkim školama“ (Janković, 1973: 73).

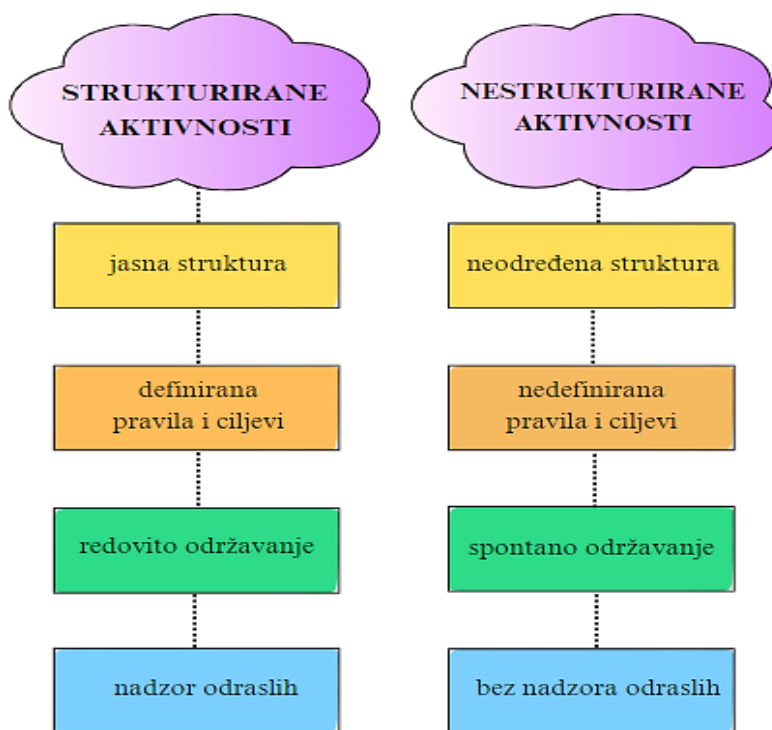
Za ostvarivanje navedenih zadataka iznimno je važna suradnja pedagogije slobodnog vremena s drugim pedagoškim disciplinama poput školske i obiteljske pedagogije (Rosić, 2005). U tom procesu pedagogiju slobodnog vremena treba promatrati kao znanstvenu disciplinu koja je ravnopravna predškolskoj, školskoj, visokoškolskoj i adultnoj pedagogiji jer ona donosi odgovore na pitanja koja se ne odnose isključivo na institucionalni odgoj (Vukasović, 1994). Ipak, spoznaje iz navedenih pedagoških disciplina, o različitim etapama razvoja djece i mladih, pospješuju osmišljavanje kvalitetnog provođenja slobodnog vremena (Rosić, 2005).

Upravo su djeca i mladi razlog zbog kojeg slobodno vrijeme ima značajno mjesto u odgojno-obrazovnom sustavu. Slobodno vrijeme mladih definiramo kao ono vrijeme koje „...odgajaniku preostaje nakon zadovoljavanja elementarnih egzistencijalnih i primarnih potreba, obavljenih radnih, školskih, domaćih, društvenih i drugih obveza, i koji ga provode na zdrav način u skladu s njegovim zdravim interesima, mogućnostima i onime što je za njega uvažavajuće, pa i tada kad zahtijeva napore“ (Plenković, 1997: 11). Mladim osobama slobodno vrijeme služi za učenje, eksperimentiranje i pomicanje granica, ali oni često nemaju dovoljno znanja o tome kako koristiti, organizirati i planirati slobodno vrijeme (Pešorda, 2007). Iz tog razloga pedagogija slobodnog vremena pronalazi što povoljnije uvjete za korištenje slobodnog vremena i mogućnosti njegove realizacije bez da eliminira bitne karakteristike slobodnog vremena poput dobrovoljnosti, slobode, spontanosti, individualnosti i kreativnosti (Janković, 1973).

2.3. Strukturirane i nestrukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu

Djeca i mladi slobodno vrijeme mogu provoditi na različite načine – samostalno, u društvu vršnjaka ili odraslih osoba, na različitim mjestima, sudjelovanjem u strukturiranim aktivnostima, ili u nestrukturiranim, besciljnim i pasivnim aktivnostima koje mogu imati negativan utjecaj na njihov razvoj i zdravlje. Mediji, obitelj, prijatelji, škola, stil života i karakteristike osobnosti pojedinca samo su neki od čimbenika koji utječu na izbor slobodnovremenskih aktivnosti u životu djece i mladih. Zbog isprepletenosti svih navedenih čimbenika usmjeravanje mladeži prema pravilnoj organizaciji slobodnog vremena postaje sve veći izazov, a pretjerana uključenost mladih u aktivnosti zabave i druženja zahtijeva dodatnu odgojnu pozornost i usmjeravanje. Kako bi se poboljšali negativni obrasci ponašanja, djecu i mlade treba motivirati na uključivanje u organizirane aktivnosti u slobodnom vremenu te im pružiti prilike i podršku za bavljenje istima (Petrović i Dimitrijević Pejčić, 2020).

Aktivnosti u slobodnom vremenu, s obzirom na sadržaj i organizaciju, dijele se na strukturirane i nestrukturirane aktivnosti (Petrović i Dimitrijević Pejčić, 2020).

Slika 2. Obilježja strukturiranih i nestrukturiranih aktivnosti (shematski prikaz izradila: Katica Križanac)

Strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu karakterizira jasna struktura, definirana pravila i ciljevi, redovito održavanje, nadzor odraslih i izgradnja vještina (Belošević i Ferić, 2022). Strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu društveno su složenije od nestrukturiranih aktivnosti zbog toga što uključuju izgradnju odnosa, suradnju i druženje s vršnjacima. U tom se procesu pojedinac povezuje sa svojim vršnjacima jer odabire organizirane aktivnosti u slobodnom vremenu koje su u skladu s njegovim ili njezinim interesima, uvjerenjima i razmišljanjima, a samim time i interesima koje dijele njegovi ili njezini vršnjaci (Matić Tandarić, 2019). Prema Belošević i Ferić (2022) mladi koji sudjeluju u strukturiranim aktivnostima u slobodnom vremenu pokazuju veći akademski uspjeh i pozitivno društveno ponašanje te su manje skloni sudjelovanju u rizičnim ponašanjima. Petrović i Dimitrijević Pejčić (2020) dotakli su se i obveznosti pohađanja strukturiranih aktivnosti. Naime, iako se strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu odabiru svojevrijedno, one podrazumijevaju predanost i obvezu pohađanja u sklopu njihovog redovnog provođenja. Primjeri strukturiranih aktivnosti u slobodnom vremenu su: školski klubovi (novinarska grupa, dramska grupa, likovna grupa, plesna grupa, pjevački zbor, eko grupa) i izvanškolske aktivnosti poput sportskih timova (nogometni tim, košarkaški tim, rukometaški tim), tečajeva stranih jezika, satova glazbe, čitateljskih klubova, umjetničkih grupa i slično. Stupanj predanosti koji je potreban za sudjelovanje u takvim aktivnostima i pozitivni učinci koji proizlaze iz sudjelovanja u istima čine ih društveno prihvatljivima i obrazovno opravdanima. Strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu pospješuju razvoj djece i mladih za razliku od većine nestrukturiranih aktivnosti čija opuštaća i spontana priroda ne stavlja izazov ispred pojedinca koji bi doveo do njegova ili njezina razvoja.

Nestrukturirane aktivnosti se najčešće prakticiraju spontano, bez pravila i bez nadzora odraslih. S obzirom na to da nestrukturirane aktivnosti ne zahtijevaju određeno mjesto i vrijeme provođenja ili uključenost drugih članova grupe, one se mogu provoditi samostalno. Primjeri nestrukturiranih aktivnosti u slobodnom vremenu su: kraći izleti i kampiranja, rekreativne sportske aktivnosti, hodanje, igranje društvenih ili video igara, konzumiranje medijskih sadržaja putem televizije, interneta, društvenih mreža i slično (Petrović i Dimitrijević Pejčić, 2020). Svensson, i sur. (2022) navode još i odlaske na zabave, neformalna druženja s prijateljima, vožnju automobilom zbog zabave i druge aktivnosti koje karakterizira nedostatak nadzora odraslih osoba i nepostojanje plana o tome kako će se vrijeme provoditi. Provođenje vremena na takav način mlade izlaže situacijama koje povećavaju mogućnost delinkventnog ponašanja i početnog

eksperimentiranja s alkoholom i drogama. S druge strane, iako su nestrukturirane aktivnosti sklonije negativnim utjecajima, one stvaraju prostor za individualni izraz i razvoj kreativnosti pojedinca te pružaju priliku da se zadovolji potreba pojedinca za odmorom, zabavom i druženjem s bliskim osobama (Petrović i Dimitrijević Pejčić, 2020). Štoviše, prema Abbott i Barber (2007) usporedba između različitih nestrukturiranih aktivnosti pokazala je da neki oblici nestrukturiranih aktivnosti u slobodnom vremenu mogu biti osobito značajni za razvoj mladih. Naprimjer, nestrukturirane aktivnosti poput hobija ili nestrukturiranih tjelesnih aktivnosti nude više prilika za razvoj inicijative i stjecanja različitih iskustava od nestrukturiranih aktivnosti poput konzumiranja medijskog sadržaja.

2.4. Pregled istraživanja o slobodnom vremenu

Dosadašnja istraživanja daju odgovor na pitanje provode li djeca i mladi svoje slobodno vrijeme u strukturiranim aktivnostima u slobodnom vremenu ili u nestrukturiranim i pasivnim aktivnostima. Većina istraživanja pokazuje da je slobodno vrijeme u suvremenom dobu obilježeno prekomjernim korištenjem društvenih medija i interneta. Mladi su od djetinjstva izloženi digitalnim tehnologijama zbog čega su podložniji njihovom korištenju od starijih dobnih skupina. Mobilne tehnologije i društvene mreže osobito su opasne zbog toga što su postale neizostavni dio svakodnevnog života djece i mladih. One predstavljaju primarni izvor zabave i informacija, a ujedno služe i kao glavno sredstvo socijalizacije tj. povezivanja s drugima. U istraživanju koje je provedeno u srednjim školama na području Zagreba i Zagrebačke županije pokazalo se da srednjoškolci od prosječna četiri sata dnevno koja imaju na raspolaganju, čak dva do tri sata provode na različitim društvenim mrežama. Uz provođenje slobodnog vremena s bliskim osobama, srednjoškolci najviše koriste Instagram, Facebook i Snapchat kako bi ostali u kontaktu s prijateljima. Pokazalo se da sudionice istraživanja ženskog spola provode mnogo više vremena na društvenim mrežama od muških sudionika (Rattinger, 2018). Navedeno je zabrinjavajuće, između ostalog, jer druga istraživanja pokazuju da korištenje društvenih mreža negativnije utječe na djevojčice nego na dječake (Bälter i sur., 2023). Također, čak 96% sudionika aktivno koristi i smatra se sposobnima za korištenje društvenih mreža bez ikakvog straha i nelagode. Naprotiv, mlađi sudionici istraživanja društvene mreže opisuju kao koristan izvor informacija koji društvo čini naprednijim, a njihov život zanimljivijim (Rattinger, 2018). Rezultati istraživanja koje su

proveli Đuranović i Opić (2016) pokazuju da učenici osnovnih škola provode više slobodnog vremena pod utjecajem elektroničkih medija u odnosu na srednjoškolce. Srednjoškolci uz korištenje elektroničkih medija svoje slobodno vrijeme provode u opuštajućim aktivnostima poput druženja i izlazaka. Navedeni rezultat ne iznenađuje zbog razvojnih faza djece i mladih prema kojima adolescenti, za razliku od mlađih dobnih skupina, žele provoditi više vremena sa svojim vršnjacima. Međutim, prema Ibabe i sur. (2023) adolescenti su ipak posebno ranjiva populacija zbog negativnog psihološkog utjecaja koje proizlazi iz dugotrajnog korištenja digitalnih tehnologija. Dugotrajno korištenje digitalnih tehnologija može se prevenirati provođenjem slobodnog vremena u širokom rasponu smislenih aktivnosti u slobodnom vremenu. Rezultati istraživanja Ibabe i sur. (2023) navode da provođenje slobodnog vremena u smislenim aktivnostima izvan formalnog školovanja dovodi do boljeg postavljanja ciljeva, inhibicijskih sposobnosti kontrole i manje problematičnog korištenja tehnologije.

Prekomjerno korištenje digitalnih tehnologija i drugi pasivni načini provođenja slobodnog vremena pridonose sve većem razvoju sjedilačkog načina života među djecom i mladima. Sjedilački način života uvelike narušava zdravlje čovjeka, a među djecom i mladima sjedilačko ponašanje se povezuje s lošim kardio-metaboličkim, psihološkim i socijalnim ishodima (Silva i sur., 2023). Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji otprilike 80% adolescenata u dobi od 11 do 17 godina ne uspijeva zadovoljiti globalne preporuke za tjedne tjelesne aktivnosti i sportove. Navedena statistika je zabrinjavajuća s obzirom na to da je adolescencija kritično razdoblje u uspostavljanju životnog stila koji se može prenijeti u odraslu dob (Ávalos Ramos i sur., 2023). Istraživanja upućuju na to da se sjedilački način života povećava od školske dobi nadalje pa je važno prevenirati takvo ponašanje od najranije dobi. Jedna od preventivnih radnji je svakako promicanje aktivnog načina života u školi i održavanje takvog ponašanja izvan škole (Silva i sur., 2023). Ávalos Ramos i sur. (2023) u svom su istraživanju ispitali buduće sklonosti prema tjelesnoj aktivnosti i sportu u slobodnom vremenu. Rezultati su obećavajući jer ukazuju na visoku namjeru uključivanja u sportske aktivnosti u slobodnom vremenu, s tim da postoje razlike između spolova. Adolescentice izražavaju želju uključivanja u individualne sportove, a adolescenti preferiraju timске sportove.

Cho i Kyeom Kim (2022) u svojoj su studiji usporedili samotne, pasivne i aktivne aktivnosti u slobodnom vremenu. Njihovo istraživanje je pokazalo da su adolescenti naklonjeniji

aktivnom provođenje slobodnog vremena u sportskim aktivnostima ili druženju s prijateljima nego pasivnom provođenje slobodnog vremena. Međutim, adolescenti značajno više uživaju u samotnim aktivnostima nego u aktivnim ili pasivnim aktivnostima. Naime, adolescenti izražavaju potrebu za privatnošću i vlastitim prostorom kako bi mogli uživati u slobodnim aktivnostima daleko od nadzora odraslih. Caldwell i Freire (2023) također navode da je percepcija adolescenata o posjedovanju osobne kontrole u slobodnom vremenu ključna za razvoj vještina povezanih s inicijativom, upornošću i sposobnošću restrukturiranja dosadne situacije u nešto što predstavlja interes i izazov. Adolescentima je dosadnije u slobodnom vremenu ako roditelji kontroliraju njihovu autonomiju i ne dopuštaju im da restrukturiraju dosadne situacije u kojima se mogu pronaći.

Novosel (1970) navodi da mladi, između ostalog, zabrinjavajuće malo slobodnog vremena provode sudjelujući u kulturnim aktivnostima. Njegov zaključak proizlazi iz podataka o maloj količini vremena kojeg mladi posvećuju posjećivanju kazališta, izložbi, edukativnih predavanja i sličnih aktivnosti. Pejić Papak i sur. (2012) objašnjavaju da su kulturne aktivnosti one koje se provode u ustanovama poput kazališta, muzeja, galerija, likovnih ateljea, knjižnica, čitaonica i drugih ustanova od kulturnog i umjetničkog značaja koje organiziraju posebne aktivnosti namijenjene djeci i mladima u slobodnom vremenu. Pejić Papak i sur. (2012) ispitali su navike posjeta mladih kulturnim ustanovama, a rezultati su pokazali da sudionici osnovnoškolske dobi najčešće posjećuju knjižnicu, a najmanje galeriju, u kojoj velik broj djece nikada nije ni bio. Želju djece za posjetom i sudjelovanjem u aktivnostima kulturnih ustanova izravno oblikuju odrasle osobe kojima vjeruju poput prijatelja, roditelja i učitelja. Novosel (1970) također tvrdi da je mladenaštvo možda najpogodnije razdoblje života za uvođenje u kulturu jer tada osoba još nema do kraja formirane interese, pa na nju mogu utjecati škola, obitelj i druge sredine u kojima se nalazi. Ako djeca i adolescenti nemaju poticaj za uključivanje u kulturne aktivnosti onda će motivacija za sudjelovanje u istima izostati u starijoj dobi. Navedeno potvrđuje Vrkić Dimić (2005) čije je istraživanje na studentskoj populaciji pokazalo da su kulturne aktivnosti u slobodnom vremenu najčešće zanemarene. Isključivo studenti nastavničkih studija sudjeluju u tom tipu aktivnosti što je razumljivo s obzirom na njihovo fakultetsko usmjerenje.

Rastući trend pasivnog korištenja slobodnog vremena, koji je sve očitiji među djecom i adolescentima, prenosi se i na kasnija razdoblja života što je vidljivo u istraživanjima koja su

provedena na studentskoj populaciji. Bouillet (2008) je u svom istraživanju potvrdila da studenti u slobodnom vremenu sudjeluju pretežno u nestrukturiranim zabavnim i opuštajućim aktivnostima. Pri tome svi studenti žele više slobodnog vremena, a sve veća opterećenost studentskim obvezama povećava i nezadovoljstvo manjkom raspoloživog slobodnog vremena. Kulturni, edukativni sadržaji i druge strukturirane aktivnosti nisu dio slobodnog vremena mladih studenata. Nedostatak interesa za edukativne aktivnosti u slobodnom vremenu može objasniti pretjerana opterećenost edukativnim sadržajima u sklopu studija. Nadalje, studentska populacija sklona je korištenju opojnih sredstava poput alkohola, lakih i teških droga te tableta za smirenje što je u skladu s ranije iznesenim stavovima o tome da nestrukturirano slobodno vrijeme može rezultirati rizičnim ponašanjima. Čak 70% sudionika izjavilo je da koriste sredstava ovisnosti zbog opuštanja, zabave i viška slobodnog vremena. Vrkić Dimić (2005) navodi druženje s bliskim osobama poput prijatelja, partnera i obitelji kao najčešću aktivnost provođenja slobodnog vremena među studentima. Na drugo mjesto dolaze aktivnosti konzumiranja medijskog sadržaja poput praćenja televizijskog i radio programa i slušanja glazbe. Manje učestale su šetnje gradom ili prirodom i bavljenje sportom. Međutim, postoje i razlike u spolu u odnosu na odabir aktivnosti u slobodnom vremenu. Naprimjer, muški sudionici su skloniji sportskim aktivnostima, provođenju vremena na kompjutoru i konzumiranju droge i alkohola u slobodnom vremenu, dok su ženske sudionice sklonije provođenju svog slobodnog vremena u druženju s bliskim osobama. Brkljačić, i sur. (2012) također su ispitali načine provođenja slobodnog vremena studenata i došli su do zaključka da mladi većinu slobodnog vremena uistinu provode u socijalnim interakcijama tj. druženjima s prijateljima i obitelji. Izuzev druženja, studenti u slobodnom vremenu najviše komuniciraju putem interneta, proučavaju zanimljivosti na računalu, gledaju televiziju ili ljenčare. Ipak, ukoliko bi imali više vremena na raspolaganju, sudionici tvrde da bi se posvetili strukturiranim aktivnostima poput volontiranja ili učenja novih sadržaja. Zanimljivo je to da studenti u istraživanju koje je provela Vrkić Dimić (2005) također navode strukturirane aktivnosti i aktivno provođenje slobodnog vremena kao one kojima bi htjeli ispuniti slobodno vrijeme. Iako je ispitivanje pokazalo da su sport i rekreacija na posljednjem mjestu među aktivnostima studenata, one zauzimaju prvo mjesto u kontekstu željenog provođenja slobodnog vremena studenata. Istraživanje koje su proveli Blažević i sur. (2021) sugerira da se situacija ipak poboljšala s obzirom na to da čak 46,2% studenata sudjeluje u nekom obliku tjelesnih aktivnosti, uključujući i aktivnosti visokog intenziteta, što pozitivno utječe i na njihovo mentalno zdravlje.

Iako aktivnosti slobodnog vremena ljudima donose više sreće od vremena provedenog na poslu ili u školi, razina zadovoljstva koja proizlazi iz aktivnosti slobodnog vremena uvelike ovisi o vrsti tih aktivnosti tj. ovisi o tome provodi li se slobodno vrijeme u aktivnim, pasivnim ili nestrukturiranim aktivnostima. Ljudi su zadovoljniji kada sudjeluju u aktivnim strukturiranim aktivnostima zbog toga što u njih trebaju uložiti više truda od onog koji se ulaže u pasivne i nestrukturirane aktivnosti. Kada određena aktivnost predstavlja izazov koji zahtijeva trud i koncentraciju onda ona pogoduje izgradnji vlastitih sposobnosti što rezultira većim zadovoljstvom čovjeka (Brkljačić i sur., 2012). Myhr i Haugan (2023) ispitali su povezanost između sudjelovanja u organiziranim aktivnostima slobodnog vremena i ishoda mentalnog zdravlja te su saznali da je sudjelovanje u organiziranim aktivnostima slobodnog vremena povezano s višom kvalitetom života i manjim simptomima depresije. Nadalje, Bälter i sur. (2023) u svom su istraživanju došli do saznanja da smisleno provedeno slobodno vrijeme može povećati uspješnost učenika u školi, a osnaživanje adolescenata kroz aktivnosti slobodnog vremena može rezultirati većim povjerenjem u školsko osoblje što će povećati i samo pohađanje nastave. Đuranović i Opić (2016) potvrđuju navedeno jer je njihovo istraživanje pokazalo značajnu povezanost između školskog uspjeha i načina provođenja slobodnog vremena. Učenici koji imaju niži akademski uspjeh svoje slobodno vrijeme provode u izlascima s vršnjacima, dok učenici s višim akademskim uspjehom svoje slobodno vrijeme provode u kulturnim aktivnostima i aktivnostima za opuštanje. Prema Mlinarević i sur. (2007) bitan faktor za uključivanje u strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu je i stupanj obrazovanja samih roditelja jer djeca iz obitelji s visokoobrazovanim roditeljima postižu visok akademski uspjeh te su znatno više motivirana za uključivanje u izvanškolske aktivnosti.

Dosadašnji pregled istraživanja o načinima provođenja slobodnog vremena pokazuje da je ono najčešće nestrukturirano i ispunjeno aktivnostima koja ne mogu rezultirati razvojem pojedinca. Posljedično, slobodno vrijeme postaje prostor za prakticiranje društveno neprihvatljivih i rizičnih ponašanja. Kako bi se spriječile moguće posljedice nestrukturiranog provođenja slobodnog vremena, potrebno je uskladiti potrebu mladih za zabavom sa prijeko potrebnim aktivnostima koje će dovesti do njihovog fizičkog i psihičkog razvoja. Prvi korak za ostvarivanje tog cilja može biti pedagoška intervencija kojom se ponašanje djece i mladih može usmjeravati prema kvalitetno osmišljenom slobodnom vremenu iz kojeg proizlaze korisni rezultati (Mlinarević i Gajger, 2010).

Izvannastavne aktivnosti su jedna od metoda za razvoj mladih u aktivnostima slobodnog vremena s obzirom na to da su oni skloniji uključivanju u aktivnosti koje se ne ocjenjuju brojčano i koje se odabiru svojevrijedno. Svaki učenik će odabrati onu aktivnost koja mu je zanimljiva i koja ga čini sretnim. Samim time, mladima izvannastavne aktivnosti ne predstavljaju stres kakav mogu prouzročiti aktivnosti koje se brojčano ocjenjuju i nadziru od strane nastavnika. U izvannastavnim aktivnostima nastavnici najčešće preuzimaju ulogu promatrača koji pomaže i vodi učenike samo u situacijama kada im je pomoć potrebna. Također, sadržaji izvannastavnih aktivnosti mogu se prilagoditi učenicima mnogo lakše no što im se mogu prilagoditi redovni sadržaji u školi. Zbog toga se izvannastavne aktivnosti prepoznaju kao dodatna mogućnost za odgojno-obrazovno djelovanje (Martinčević, 2010). Zubčić (2016) se u svom istraživanju također dotaknuo teme izvannastavnih aktivnosti kao jednog od oblika provođenja slobodnog vremena. Naime, škole u razvijenim zemljama provode mnogo vremena u procesu osmišljavanja izvannastavnih aktivnosti koje mogu zadovoljiti različite interese učenika i pružiti im priliku za razvoj, stjecanje raznih iskustava i socijalizaciju. Sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima dovodi do brojnih pozitivnih razvojnih ishoda kod djece i mladih jer značajno smanjuju vjerojatnost od rizičnog ponašanja, delinkvencije i odustajanja od škole. Naprotiv, uključenost u izvannastavne aktivnosti povezana je s većim samopoštovanjem, boljim zdravljem, osjećajem osobnog postignuća, akademskim uspjehom i snažnijim osjećajem pripadnosti školi. Martinčević (2020) je u svom istraživanju u Varaždinskim osnovnim školama pokušala otkriti kamo usmjeriti osmišljavanje slobodnog vremena u školskoj ustanovi. Sudionici su izrazili nezadovoljstvo nedostatkom natjecanja, igre, tjelesnih aktivnosti i zabave u školi. S obzirom na to da su svi učenici različiti po svojoj prirodi u istraživanju se pokazalo da učenici žele provoditi svoje slobodno vrijeme na različite načine. Jedan dio učenika voli provoditi vrijeme u sigurnosti vlastitog doma jer ne vole promjene, iznenađenja i nepoznate situacije. Drugi dio učenika voli iznenađenja, promjenu okruženja i nova iskustva. Prilikom organiziranja slobodnog vremena učenika u školi treba poštovati želje i interese obje skupine učenika.

Razlog zbog kojeg su izvannastavne aktivnosti povoljno mjesto za provođenje slobodnog vremena djece i mladih je taj što postoji nesrazmjer u mogućnostima korištenja organiziranih izvanškolskih aktivnosti u slobodnom vremenu. Američki (2013) naglašava važnost pristupa djece iz marginaliziranih skupina organiziranim slobodnovremenskim aktivnostima jer im pristup istima nije uvijek omogućen. Mnogo djece je u nedostatku pristupa navedenim aktivnostima

prisiljeno svoje slobodno vrijeme, posebno tijekom vikenda, provoditi ispred televizijskih ekrana. Rezultati istraživanja Bälter i sur. (2023) također navode nejednakosti u pristupu određenim aktivnostima u slobodnom vremenu. Naprimjer, neke sportske aktivnosti isključuju adolescente s niskim socioekonomskim statusom, stranim podrijetlom i invaliditetom u korist adolescenata s višim socioekonomskim statusom. Roditelji koji imaju nizak socioekonomski status ili oni koji pate od bolesti ograničeni su u svojim nastojanjima da pomognu svojoj djeci da ostvare smisleno slobodno vrijeme. U istraživanju se naglašava potreba za većom pristupačnošću aktivnostima i inicijativama u slobodnom vremenu obiteljima s nižim socioekonomskim statusom što bi se moglo postići ako bi navedene aktivnosti bile i u njihovim susjedstvima. Nedostatak udruga koje organiziraju razne aktivnosti u slobodnom vremenu i nedostatak mjesta gdje se mogu provesti može dovesti do otuđenja mladih od organiziranih slobodnih aktivnosti.

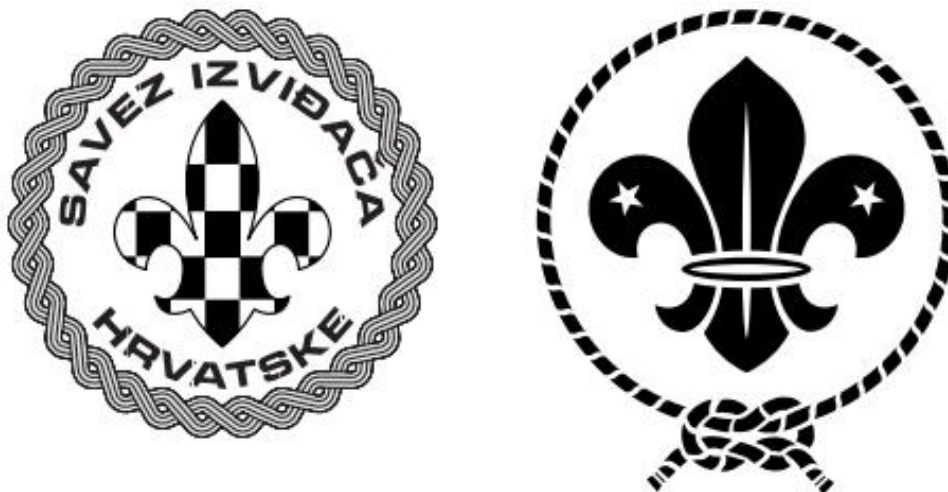
Pregled istraživanja pokazuje da djeca i mladi većinu svog vremena provode u nestrukturiranim, pasivnim ili samotnim aktivnostima u slobodnom vremenu. Najčešći oblici provođenja slobodnog vremena su korištenje društvenih mreža i interneta, gledanje televizije, druženje s prijateljima, izlasci. Takve aktivnosti mogu imati negativan utjecaj na fizičko i mentalno zdravlje djece i mladih te ih stavljaju u situacije koje mogu potaknuti pojavu rizičnih oblika ponašanja. Istraživanja isto tako jasno pokazuju da se načini provođenja slobodnog vremena prenose i na kasnija razdoblja u životu zbog čega je važna rana odgojna intervencija i usmjeravanje djece i mladih prema strukturiranim aktivnostima. Aktivno provođenje slobodnog vremena pospješuje kvalitetu života pojedinaca i poboljšava njihovo fizičko i mentalno zdravlje. Stoga je potrebno organizirati razne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti te osigurati pristup istima i mladima s niskim socioekonomskim statusom ili drugim ograničenjima pojedinaca ili njihovih obitelji.

3. Izviđaštvo

Dosadašnji pregled slobodnog vremena jasno je pokazao da djecu i mlade treba uključiti u strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu koje mogu pridonijeti njihovom cjelovitom razvoju. Jedna od aktivnosti u slobodnom vremenu koja već više od stotinu godina uspješno razvija potencijale djece i mladih je izviđaštvo.

Izviđaštvo, internacionalno poznatije kao skautizam, u *Velikom rječniku hrvatskoga standardnog jezika* definira se kao „...međunarodni omladinski pokret zasnovan na disciplini i kolektivnom duhu, ima za cilj da boravkom i radom u prirodi pridonese fizičkom razvoju i odgajanju mladeži u internacionalnom duhu“ (Jojić, 2015: 1410). *Rječnik stranih riječi: tudice i posuđenice* skautizam navodi kao riječ koja dolazi iz engleskog jezika od riječi „scout – izvidnik, izviđač“, a definira se kao „...način uzgoja omladine u zapadnim zemljama kojemu je cilj da gradsku omladinu dovede u vezu s prirodom“ (Klaić, 2004: 1237). Ličina (2007: 20) izviđaštvo opisuje kao: „...odgoj i obrazovanje izvan formalnih i tradicionalnih institucija, kao što su, prije svega, škola i obitelj. To je osposobljavanje za život samoaktivnošću mladeži, zabava sa svrhom dostizanja punih tjelesnih, intelektualnih, emocionalnih, socijalnih i dugovnih potencijala mladeži., kao odgovornih građana i članova lokalne, nacionalne i međunarodne zajednice. Pri tome skladan život s prirodom i u prirodi, poznavanje i čuvanje njezinih zakonitosti, imaju primarno mjesto“. Međutim, najpoznatija definicija je ona koja se nalazi u *Statutu Saveza izviđača Hrvatske* (2022: 7), koja izviđački pokret definira kao „...dobrovoljni, nepolitični, odgojni i obrazovni pokret za djecu i mlade otvoren za sve bez obzira na spol, podrijetlo, rasu ili vjeroispovijest, u skladu sa svrhom, načelima i metodom koju je osmislio Osnivač (Lord Robert Baden-Powell)“.

Izviđačkim pokretom na svjetskoj razini rukovodi *Svjetska organizacija izviđačkog pokreta (World Organization of the Scout Movement - WOSM)*, a izviđačkim pokretom u Republici Hrvatskoj upravlja *Savez izviđača Hrvatske (SIH)*. Cilj navedenih organizacija, i izviđačkog pokreta u cjelini, jest potpora razvoju djece i mladih kako bi mogli doseći svoj puni fizički, psihički, socijalni i duhovni potencijal kao pojedinci, ali i kao odgovorni članovi društvenih zajednica na lokalnoj, državnoj i internacionalnoj razini (Šnur, 1997).

Slika 3. Amblem SIH-a i WOSM-a (Izvor: <https://scouts.hr/blog/2017/04/07/zastita-znaka-sih-i-wosm/#>)

Za poznavanje izviđaštva potrebno je razumjeti i njegova temeljna obilježja, a ona su iduća:

a) Pokret

Izviđaštvo kao dobro organiziran i strukturiran pokret prvenstveno obilježava *jedinstvo*. Kako bi izviđački pokret mogao funkcionirati treba postojati grupa ujedinjenih ljudi koji dijele zajedničke vrijednosti i motivaciju za ostvarivanjem zajedničkog cilja. Iako svi izviđači trebaju dijeliti iste vrijednosti to ne znači da izviđački pokret isključuje različitosti među članovima organizacije u područjima gdje se one mogu pojaviti. Naprotiv, izviđački pokret promovira različitosti, ali očekuje da se svi članovi, bez obzira na različitosti, pridržavaju svrhe, načela i metode izviđačkog pokreta koje su jasno definirane *Statutom WOSM-a* (Savez izviđača Hrvatske, 1998).

Nadalje, izviđački pokret mora biti *dinamičan* kako bi kroz stalnu evoluciju mogao doseći svoju svrhu. Izviđački pokret postoji već preko stotinu godina i za to vrijeme se trebao razvijati i prilagođavati potrebama djece i mladih u različitom vremenu i na različitim mjestima. Izviđački pokret ne bi preživio ispit vremena da je imao krut i nefleksibilan pristup u ostvarivanju svoje svrhe. Dapače, takav pristup bi ozbiljno naštetio pokretu (World Organization of the Scout Movement, 2019).

Kako bi izviđački pokret ostao ujedinjen na različitim dijelovima svijeta postoji potreba za strukturiranjem i **organizacijom** samog pokreta. Međutim, postojanje organizacije samo po sebi nije svrha, već je ona samo sredstvo za ostvarivanje cilja izviđačkog pokreta. Prema riječima Baden-Powella: „Prvo sam imao ideju. Zatim sam imao viziju. Sada imamo pokret, a ako netko od vas ne pazi na kraju ćemo završiti samo s organizacijom“ (Savez izviđača Hrvatske, 1998: 25).

b) Za djecu i mlade

Izviđaštvo uključuje sve mlade ljude bez obzira na njihovu rasu, spol, dob, identitet, vjeru, znanja, vještine i iskustva. Štoviše, izviđaštvo nudi priliku za rast i razvoj u okruženju punom različitosti u kojem izviđači zajedno rade u entuzijastičnom i prijateljskom partnerstvu. Prijateljstva se rađaju između izviđača svih dobnih skupina, a **dobne skupine** djece i mladih koji mogu biti članovi izviđačkih odreda nisu jasno određene. Naime, svaka nacionalna izviđačka organizacija ima pravo samostalno odrediti dobni raspon koji će se primjenjivati unutar izviđačkih odreda. Međutim, uzevši u obzir da je izviđački pokret ipak pokret za djecu i mlade onda se njegove metode najbolje prenose na mlade adolescentske dobi i rane odrasle dobi. Iako se i djeca mogu uključivati u izviđačke organizacije, iznimno je važno da su djeca na razvojno odgovarajućoj razini na kojoj mogu razumjeti koncept predanosti izviđačkom kodeksu ponašanja, izviđačkom zavjetu, izviđačkim zakonima i vođenju unutar male grupe (World Organization of the Scout Movement, 2019).

Nadalje, izviđački pokret ne diskriminira polaznike na temelju **spola**. Iako su izviđačke organizacije u svojim počecima bile namijenjene samo pripadnicima muškog spola, danas su one jednako otvorene za oba spola tj. za dječake i djevojčice te adolescente i adolescentice (Savez izviđača Hrvatske, 1998).

Također, izviđački pokret kao pokret za djecu i mlade ima stalnu **podršku odraslih**. Podrška odraslih ne znači da odrasli voditelji upravljaju svime što se odvija na razini izviđačkog odreda. Dapače, izviđači svih dobnih skupina trebaju biti uključeni u proces donošenja odluka, a njihova odgovornost se povećava u skladu s njihovim godinama (Savez izviđača Hrvatske, 1998).

c) Dobrovoljan

Dobrovoljno sudjelovanje u izviđačkom pokretu znači da je ono *odabrano slobodnom voljom i bez prisile*. Mladi izviđači i odrasli voditelji slobodno biraju kada će se pridružiti izviđačkom odredu i kada će iz njega istupiti. Iz toga razloga je jako važno da izviđački pokret bude dinamičan i relevantan kako bi privukao i zadržao potencijalne članove (World Organization of the Scout Movement, 2019).

d) Otvoren za sve

Izviđaštvo je otvoreno za sve koji su spremni *poštovati svrhu, načela i metodu izviđačkog pokreta*. Navedeno znači da je odluka o pridruživanju izviđačima nije u rukama odraslih voditelja, već isključivo u rukama pojedinca koji mora odrediti je li spreman pristati na takvu obvezu (Savez izviđača Hrvatske, 1998).

Otvorenost za sve također znači da se izviđački pokret svjesno treba usmjeriti prema uključivanju mladih ljudi kojima su najpotrebniji. Naprimjer, uključivanje djece i mladih koji su izolirani unutar svoje zajednice ili imaju različite poteškoće u svakodnevnom životu, a spremni su poštovati načela izviđačkog pokreta. Djecu i mlade koji odrastaju u takvim uvjetima najbolje mogu usmjeriti izviđački voditelji koji imaju potrebnu zrelost i psihološku ravnotežu dostatnu za pružanje potpore mladeži u odgojno-obrazovnom procesu. Izviđački pokret treba biti otvoren i za sve odrasle kandidate koji su spremni proći obuku u kojoj se stječu vještine potrebne za obnašanje određene funkcije unutar odreda. Po završetku obuke, odraslima se osigurava stalna potpora, ali i procjena, kako bi se utvrdilo primjenjuju li stečena znanja i vještine na ispravan način (World Organization of the Scout Movement, 2019).

e) Nepolitički

Ličina (2007: 21) navodi da: „Izviđaštvo ne zastupa političke stranke ili organizacije i ne bori se za vlast. No, zadaća izviđača je da što više pridonose razvoju lokalne sredine, svoje domovine i međunarodne zajednice. Tako izviđaštvo daje prinos i jačanju civilnog društva u svojoj državi“. Razlog zbog kojeg izviđački pokret od svojih začetaka zadržava svoju političku nepristranost je taj što se pokret zalaže za razvoj vlastite sposobnosti i samostalnosti u kritičkom promišljanju svojih članova. Poistovjećivanje izviđačke organizacije s bilo kojom

političkom strankom narušilo bi objektivnost i neutralnost koja obilježava izviđački odgojno-obrazovni pristup. Međutim, dopušteno je da pojedinci koji su članovi izviđačkog pokreta budu članovi političkih stranki, dok god to čine kao pojedinci, a ne kao izviđači, te ne koriste izviđačku organizaciju kao mjesto za širenje ideologije na kojoj se temelji njihova stranka (Savez izviđača Hrvatske, 1998).

f) Neovisan

Izviđački pokret je neovisan pokret koji ima vlastitog *neovisnog donositelja odluka* na svim razinama djelovanja tj. na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Razlog za to je činjenica da se odgojno-obrazovna svrha izviđačkog pokreta može sačuvati samo ako se pokret zaštiti od utjecaja drugih organizacija ili autoriteta. Izviđački pokret ne odbija suradnju s drugim organizacijama, ali partnerstva prihvaća samo ako su u službi odgojno-obrazovnog cilja izviđačkog pokreta (Savez izviđača Hrvatske, 1998).

Slika 4. Temeljna obilježja izviđačkog pokreta (Izvor: Savez izviđača Hrvatske, 1998: 24, shematski prikaz izradila: Katica Križanac)

3.1. Povijesni razvoj izviđaštva u svijetu

Izviđački pokret utemeljio je britanski časnik Robert Stephenson Smith Baden-Powell. Baden-Powell se rodio u Londonu, 22. veljače 1857. godine, u obitelji koja je brojila desetero djece. Kao dijete, Baden-Powell je bio sklon avanturama i nestašnom ponašanju. Posebno je volio plovidbe s braćom uzduž rijeke Temze ili južne obale Engleske. Zbog svoje ljubavi prema prirodi i pustolovinama često je izostajao iz škole, što je uvelike otežalo njegov obrazovni put. Međutim, kao mladić upisao je vojnu akademiju, uspješno ju je završio i pridružio se borbama britanskog kolonijalnog carstva u Indiji i Africi. Vojno okruženje mu je pružilo priliku da primjeni svoju inovativnost u obuci vojnih izviđača. Dotadašnji vojni drill, Baden-Powell je zamijenio obukom koja se temeljila na inicijativi, hrabrosti, odlučnosti i vještinama koje će pomoći vojnim izviđačima u samostalnim akcijama. Upravo te vrijednosti kasnije su postale temelj skautskog pokreta (Fistonić, 2011).

Burski rat (1899.-1902.), koji je karakterizirao gerilski način ratovanja, iscrpljujuće opsade i dugi boravci u divljini, postao je najznačajniji dio Baden-Powellovog vojnog služenja (Horvat, 2017). Naime, pod njegovim zapovjedništvom došlo je do obrane Mafekinga, utvrde koja se održala tijekom 217 dana burske opsade (Fistonić, 2011). Za braniti utvrdu toliko dugo i uz nedostatak vojne snage bila je potrebna velika domišljatost i nekonvencionalnost s Baden-Powellove strane. Iz tog se razloga Baden-Powell dosjetio angažirati dječake za obavljanje pomoćnih poštanskih, opskrbnih i zdravstvenih službi (Manin i Popović, 2018). U tom procesu je uvidio da primjenjujući skautsku metodu dječaci brzo uče i preuzimaju veću odgovornost na sebe no što se do tada vjerovalo da mogu. Baden-Powell je formirao malene čete dječaka kako bi mogao individualno pristupati svakom od njih, a u tom procesu je nastala ideja za osmišljavanje izviđačkog pokreta (Alfirević, 1924).

Vrijeme koje je proveo na terenu Baden-Powella je obogatilo iskustvom i vještinama potrebnima za snalaženje i preživljavanje u prirodi. Kada se vratio u Veliku Britaniju odlučio je stečena znanja i vještine prenijeti na mlađe generacije, a posebno na zanemarenu gradsku djecu i mlade. Smatrao je da se kroz međusobnu suradnju, podršku, igru i zabavu mogu svladati različite vještine i znanja koje pridonose razvoju osobnosti djece i mladih (Horvat, 2017). Podršku u njegovim nastojanjima pružio mu je sir William Alexander Smith - osnivač *Dječачke brigade* (*Boy's Brigade*). Sir William Alexander Smith zamolio je Baden-Powella da osmisli bolji plan

obuke dječaka u brigadi koji bi ih naučio dobrom građanskom ponašanju. Njegova zamolba je rezultirala djelom *Pomoći u izviđaštvu (Aids to Scouting)* koju je Baden-Powell napisao za mlađe čitatelje. U tom razdoblju se konačno javio i pojam skautizma tj. „...organizacije pokrenute za pomoć zapuštenoj gradskoj djeci, kojoj treba pružiti svrhu i osmišljenu aktivnost za slobodno vrijeme, a kroz koju će se indirektno prenositi pozitivni utjecaj u formiranju karaktera“ (Fistonić, 2011: 11). Baden-Powell 1908. godine objavljuje i knjižicu *Izviđaštvo za dječake (Scouting for Boys)* koja je postala razlog za okupljanje prvih izviđačkih družina, a zbog svoje popularnosti je prevedena na čak 35 jezika (Fistonić, 2011). Kroz knjižicu i izravni rad s djecom i mladima, Baden-Powell je podučavao kako se orijentirati, boraviti i preživjeti u divljini. Mladi su stjecali vještine podizanja šatora, paljenja vatre, signalizacije, izrade zemljovida, pružanje prve pomoći itd. U tom procesu se razvijalo prijateljstvo i suradnja među izviđačima te su naučili kako biti odgovorni prema sebi i drugima (Horvat, 2017).

U sklopu svog djelovanja, 1. kolovoza 1907. godine, Baden-Powell je organizirao logorovanje u prirodi za dvadeset i dva dječaka iz različitih engleskih staleža. Logorovanje je održano prema utvrđenim izviđačkim zakonima i sustavu patrole na britanskom otoku Brownsea. Iz tog se razloga 1907. godina smatra godinom osnutka izviđačkog pokreta (Horvat, 2017). Logorovanje na Brownseau potvrdilo je Baden-Powellovo vjerovanje da avanturistički suživot u prirodi, u kojem se uči bez prisile, i s mnogo pažnje i ljubavi, može od mladog čovjeka stvoriti odgovornog građanina novog doba. Izviđački se pokret nastavio razvijati, a 1908. godine osnovan je i ured za rad na mnogobrojnim zahtjevima koji su pristizali od mladih izviđača. Zatim se 1909. godine u londonskoj Kristalnoj palači održalo i prvo javno okupljanje izviđača Velike Britanije na kojem je prisustvovalo 10 000 mladih (Fistonić, 2011). Nakon javnog okupljanja izviđača, skautizam je postao najbrojniji pokret za mladež u zemlji što je dovelo i do pokretanja skautizma za djevojke. Baden-Powell se posvetio osnivanju svjetske skautske organizacije za žene, uz pomoć svoje supruge Olave Baden-Powell, koja je u konačnici preuzela vođenje te organizacije (Horvat, 2017).

Ideja skautizma se brzo proširila svijetom zbog čega je došlo i do organizacije prve međunarodne smotre izviđača pod nazivom *Jamboree*. Smotra je održana u Londonu 1920. godine u Olimpiji, a na njoj je sudjelovalo 8 000 izviđača iz 33 različite zemlje. Na završnoj ceremoniji

Baden-Powell je jednoglasno proglašen vrhovnim skautom svijeta, a svjetske smotre su se nastavile održavati svako četiri godine (Fistonić, 2011).

Svjetske smotre izviđača su se prekidale samo u godinama kada su se odvijali svjetski ratovi. Nažalost, ratno doba je služilo i za indoktrinaciju mladih kroz organizacije za mlade. Naprimjer, u Italiji je 1926. godine osnovana *Opera nazionale Balilla* tj. profašistička dječja organizacija koja je bila namijenjena dječacima između osam i četrnaest godina. Navedena organizacija je organizirala izlete, ljetne kampove, sportske, zabavne i kulturne aktivnosti s ciljem promoviranja fašističke ideologije (Duda, 2015). Baden-Powell je u tom razdoblju sačuvao izviđački pokret od bilo kakvog ideološkog nastojanja da se od djece stvore vojnici, čime se odlučno suprotstavio Mussoliniju. Međusobno razumijevanje i tolerancija, kao temelji izviđačkog pokreta, razlog su zbog kojeg je izviđački pokret preživio svjetske ratove (Fistonić, 2011).

Baden-Powell je bio posvećen razvoju izviđačkog pokreta sve do svoje smrti 8. siječnja 1941. godine, a na njegovom nadgrobnom spomeniku stoji zaslužena titula „vrhovni skaut svijeta“ (Fistonić, 2011: 16). Njegovo nasljeđe se nastavilo širiti zbog čega danas u svijetu ima više od 54 milijuna izviđača i volontera te 174 nacionalne organizacije kojima rukovodi *Svjetska organizacija izviđačkog pokreta* (WOSM, 2024).

Slika 5. Međunarodna smotra izviđača u Nizozemskoj 1937. godine (Izvor: Fistonić, 2011: 13)

3.1.2. Povijesni razvoj izviđaštva u Republici Hrvatskoj

Prve učeničke izletne družbe na hrvatskim područjima počele su se osnivati u razdoblju kada je Hrvatska još bila u sastavu Austro-Ugarske Monarhije. Izviđaštvo je plodno tlo za razvoj pronašlo među srednjoškolcima kada je profesor Mate Mudrinić 1881. godine, u srednjoj školi u Vinkovcima, osnovao prvu učeničku izletnu družbu. Kao predavač prirodoslovnih predmeta, uspješan pedagog i veliki zaljubljenik u prirodu, Mudrinić se zalagao za provođenje nastave u prirodi gdje bi učenici mogli teorijsko znanje povezati s praktičnim znanjem koje bi im koristilo u kasnijem životu. Njegova nastavna praksa smatra se začetkom domaćeg izviđačkog pokreta zbog toga što je bila prožeta načelima izviđaštva koja će Baden-Powell osmisliti tek dvadesetak godina kasnije (Horvat, 2017).

Profesor Mudrinić vjerovao je da smislen i organiziran odgoj i obrazovanje mladih u prirodi dovodi do samostalnog oblikovanja osobnosti, međusobnog poštovanja, prihvaćanja, prijateljstva i stjecanja korisnih iskustava. Njegov praktičan rad s mladima rezultirao je djelom *Rukovođ za hrvatske đačke izletne družbe* koje je izdano 1914. godine u Zagrebu. Iste godine su se osnovale i prve izviđačke grupe u gimnazijama u Koprivnici i Petrinji. Također, 1914. godine osnovano je i *Hrvatsko skautsko udruženje* koje je prestalo djelovati 1918. godine s propašću Austro-Ugarske Monarhije. U novonastaloj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, 1921. godine formiran je *Savez izvidnika i planinki* u čijem su sastavu djelovali i izviđači iz Hrvatske (Ličina, 2007). U tom razdoblju povećala su se nacionalna previranja i različite nepravde što se odrazilo i na izviđačke organizacije. Kada je uočeno da su stariji članovi izviđačkih organizacija naklonjeni različitim političkim opcijama, skautski list je apelirao na to da se skautska organizacija izostavi iz političkih pitanja. Izuzev pružanja potpore politici tadašnjeg režima i samom kralju, članovima izviđačke organizacije bilo je zabranjeno baviti se političkom, vjerskom ili staleškom propagandom (Manin i Popović, 2018).

Izviđačka organizacija prestaje s radom tijekom Drugog svjetskog rata i ostaje neaktivna sve do 1950. godine (Bogut i sur., 2011). Tada opet započinje izviđački rad u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi. Nakon toga se 19. svibnja 1951. godine u Zagrebu organizira i prvi tečaj za izviđačke voditelje na kojem se voditelji uče praktičnim izviđačkim znanjima i vještinama. Dan početka tečaja za izviđačke voditelje još uvijek se obilježava kao *Dan izviđača Hrvatske*. Također, 1951. godine održalo se i prvo logorovanje na Plitvičkim jezerima, nakon kojeg je uslijedilo i prvo

zimovanje u Gornjoj Bistri 1951. godine (Ličina, 2007). Sve to je dovelo i do službenog osnivanja *Saveza izviđača i planinki Hrvatske*, 29. svibnja 1952. godine, koji je danas poznat pod nazivom *Savez izviđača Hrvatske* (SIH, 2024).

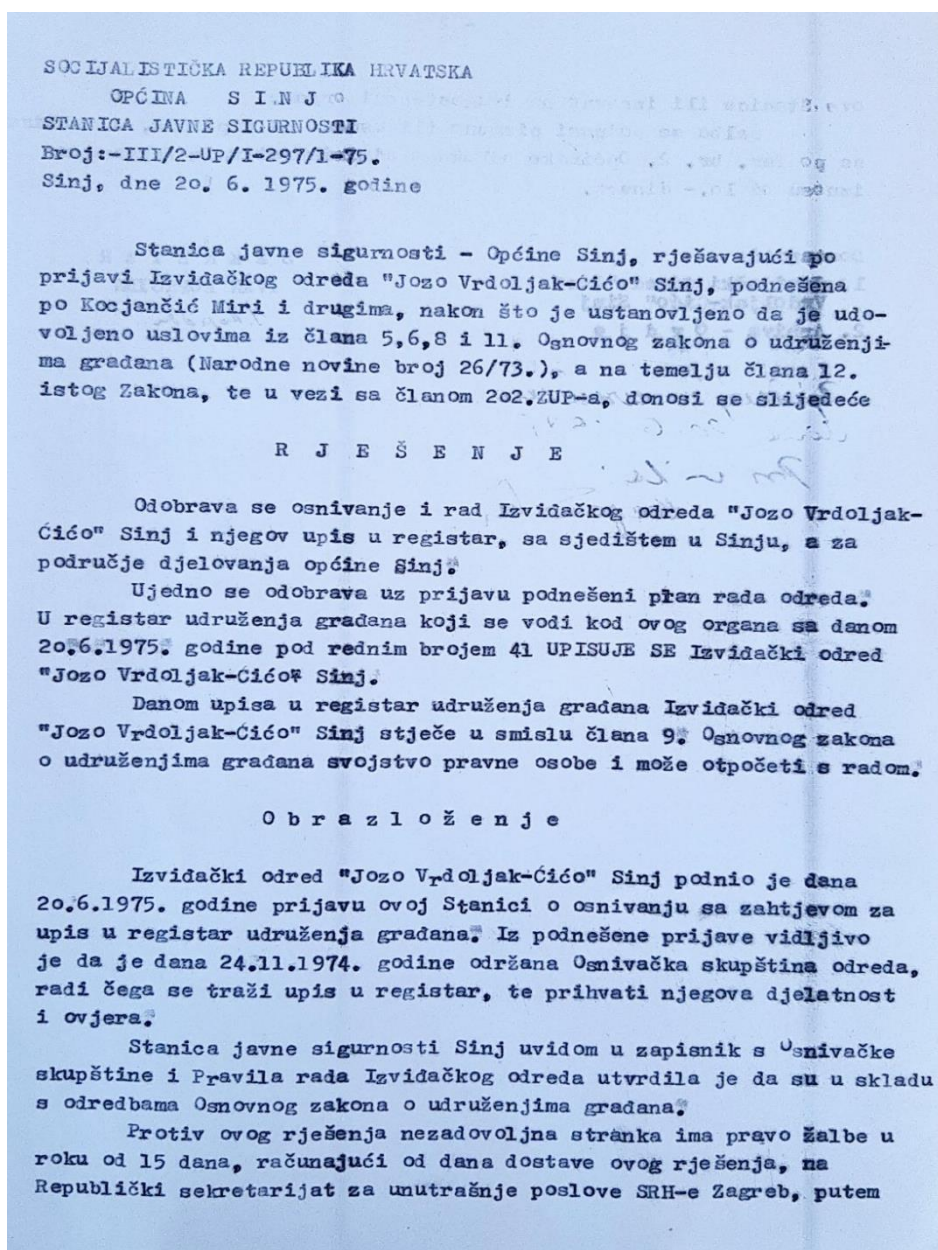
Nakon teškog razdoblje Drugog svjetskog rata izviđački pokret se nastavlja širiti pa šezdesetih godina postaje najbrojnija organizacija za djecu i mlade u Hrvatskoj. Do početka Domovinskog rata broj sudionika izviđačke organizacije se popeo na čak 33 185 članova (Bogut i sur., 2011). U Domovinskom ratu, brojni izviđači su sudjelovali u obrani Republike Hrvatske, a neki su u ratu izgubili svoje živote. Danas većina izviđačkih udruga dopušta Hrvatskoj vojsci i Civilnoj zaštiti korištenje izviđačke opreme za preživljavanje u prirodi. Takav kontinuirano nesebičan rad *Saveza izviđača Hrvatske* doveo je do toga da savez 1993. godine postane dio *Svjetske organizacije izviđačkog pokreta*.

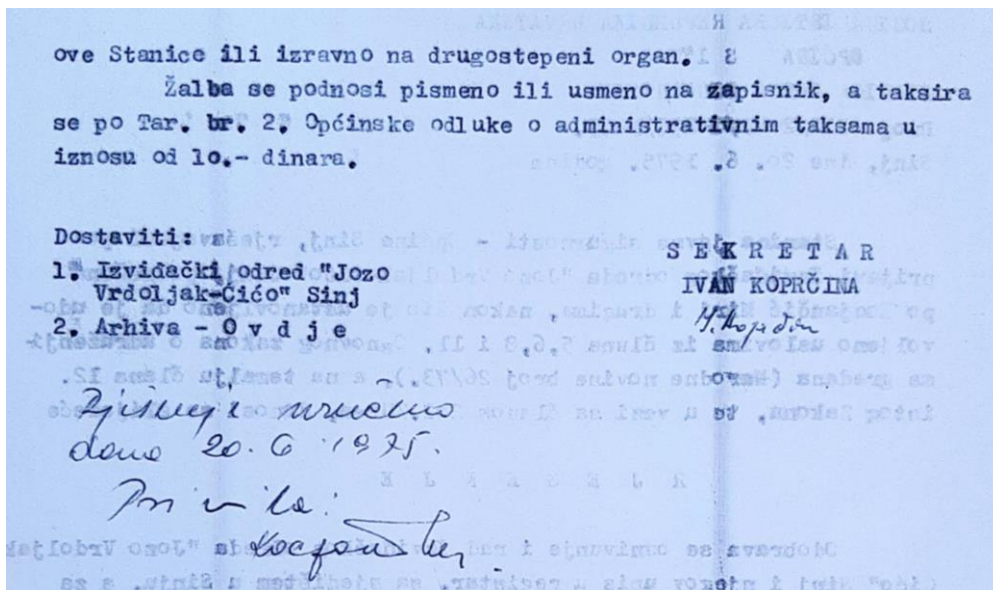
Slika 6. Rukovođ za hrvatske đacke izletne družbe (Izvor: https://www.skautski-muzej.com/PO/povijest/1914/1914_Mudrinic.php)

3.1.2.1. Povijesni razvoj izviđaštva u Sinju

Trenutno *Savez izviđača Hrvatske* okuplja pedesetak aktivnih izviđačkih odreda diljem Hrvatske, a članovi saveza su bili i izviđački odredi grada Sinja (SIH, 2024). Izviđački pokret u gradu Sinju prisutan je još od 20. st., a u *Muzeju Cetinske krajine* moguće je pronaći i zapise o osnivanju *Izviđačkog odreda „Jozo Vrdoljak-Ćićo“ Sinj* koji je nastao 20. lipnja 1975. godine.

Slika 7. Rješenje o osnivanju i radu Izviđačkog odreda „Jozo Vrdoljak-Ćićo“ Sinj, 20. lipnja 1975. godine (Izvor: Muzej Cetinske Krajine, 2024)

Slika 8. Rješenje o osnivanju i radu Izviđačkog odreda „Jozo Vrdoljak-Ćićo“ Sinj, 20. lipnja 1975. godine (Izvor: Muzej Cetinske Krajine, 2024)

Međutim, u ovom radu ćemo staviti naglasak na nastanak i djelovanje izviđačkih odreda grada Sinja koji su nastali nakon završetka Domovinskog rata. U navedenom periodu, u Sinju su nastale dvije izviđačke udruge pod nazivima *Odred izviđača porječana Malin* i *Odred izviđača Vitezovi*. Aktivnosti navedenih izviđačkih odreda i njihov doprinos razvoju izviđaštva u Republici Hrvatskoj biti će detaljno objašnjen u narednim dijelovima diplomskog rada.

3.2. Dobne skupine članova i organizacijska struktura

Članovi izviđačkog pokreta mogu biti djeca i mladi različitog uzrasta, a s obzirom na psihofizičke razlike koje proizlaze iz njihove dobi, članstvo se dijeli na posebne dobne skupine. Ličina (2007: 27) navodi posebne nazive tih dobnih skupina, a oni su:

- a) „Poletarci i pčelice
- b) Izviđači i planinke
- c) Izviđači i planinke istraživači
- d) Brđani i brđanke“

Dobnu skupinu *poletaraca* čine djeca u razdoblju srednjeg djetinjstva tj. djeca u dobi od 8-11 godina. S obzirom na to da su temeljne odgojno-radne skupine poletaraca u pravilu mješovite po spolu postoji razlika između naziva za dječake i djevojčice. Naime, članovi ove skupine nose jedinstveni naziv poletarci, ali po spolu se dječaci nazivaju *poletarci*, a djevojčice *pčelice*. Poletarci i pčelice se okupljaju u temeljenoj odgojno-radnoj skupini koja se zove *jato* i koja u pravilu broji 20 članova. U slučaju da se formiraju dva ili više jata poletaraca, ona se mogu ujediniti u *družinu poletaraca* (Ličina, 2007).

Kako bi se pojačala identifikacija i osjećaj pripadnosti jatu preporučuje se uvođenje različitih simbola skupine (npr. zastava, maskota, ime, poklik i sl.). Poletarci sami odabiru simbole jata, a nadahnuće pronalaze u biljnom i životinjskom svijetu, prirodnim pojavama ili dječjim pričama. Poletarci se trude odabrati ono ime jata, ili neki drugi simbol, koje vjerno prikazuje osobine samih članova u jatu (Fistonić i sur., 2001).

Iduću dobnu skupinu *mlađih izviđača* čine izviđači koji pohađaju više razrede osnovne škole tj. mlađi u dobi od 12-15 godina. Članovi skupine mlađih izviđača, poput poletaraca, dijele jedan zajednički naziv i nazive koji se razlikuju po spolu. Zajednički naziv za ovu dobnu skupinu je izviđači, a prema spolu se mladići nazivaju *izviđači*, a djevojke *planinke*. Mlađi izviđači se okupljaju u odgojno-radnu skupinu koja se zove *patrola* i koja se sastoji od 10 članova, najčešće odvojenih prema spolu (Ličina, 2007). Fistonić i sur. (2001) navode da su članovi patrole približno istih godina kako bi mogli uspješno savladati programske sadržaje. Ako se ujedine dvije ili više patrola onda nastaje *družina izviđača* (Ličina, 2007). Bitno je naglasiti da i mlađi izviđači, ovisno o kreativnosti pripadnika patrole, također samostalno odabiru simbole skupine koji predstavljaju duh njihove patrole (Fistonić i sur., 2001).

Uz prethodno navedene skupine izviđača, postoje i specijalizirane jedinice izviđača koje većinu svojih aktivnosti provode na rijekama, jezerima ili moru. Izviđači koji djeluju na takvim područjima nose nazive *izviđači-porječani* ili *izviđači-pomorci* jer ti nazivi reflektiraju specifična znanja i vještina koje izviđači koji djeluju na područjima uz vodu moraju savladati. Izviđači-porječani i izviđači-pomorci organiziraju se u odgojno-radne skupine od 10 članova pod nazivom *posada*, a njihov predvodnik je *vođa posade* (Ličina, 2007).

Članovi izviđačkog pokreta u dobi od 16-20 godina pripadaju dobroj skupini *izviđača istraživača*. Dobna skupina izviđača istraživača nosi iste nazive članova kao i prethodna dobna

skupina, a članovi se također organiziraju u *patrole istraživača* (Ličina, 2007). Prema Fistončić i sur. (2001) patrola istraživača mogu brojati do 20 članova. Za razliku od patrola mlađe dobne skupine, patrola istraživača su u pravilu formirane od pripadnika oba spola, ovisno o tradiciji i nahođenju sredine u kojoj se izviđači nalaze. Nadalje, dvije ili više patrola izviđača istraživača mogu se ujediniti u *družinu izviđača istraživača* koja također ima simbole skupine koje članovi samostalno izabiru.

Vođe poletaraca, izviđača i izviđača istraživača zovu se *predvodnici* jata ili patrola, dok družine različitih dobnih kategorija izviđača vodi *vođa družine*. Predvodnici i vođe družina su odrasle osobe koje imaju potrebna izviđačka i pedagoška znanja za rad s djecom i mladima (Ličina, 2007). Osoba koja se smatra glavnim izviđačkim voditeljem jer pomaže predvodnicima i vođama različitih dobnih skupina izviđača zove se *starješina*. Kao odrasla osoba sa značajnim životnim i odgojno-obrazovnim iskustvom, starješina pomaže u ostvarenju izviđačkog odgojno-obrazovnog programa te pospješuje međusobnu suradnju izviđačkog odreda s roditeljima i javnošću (Fistončić i sur., 2001).

Posljednja kategorija izviđača po dobnim skupinama je skupina članova starijih od 18 godina koji se nazivaju brđani. S obzirom na to da je generacijski raspon iznad 18 godina preširok, postoji i dodatna podjela u kategoriji brđana. Naime, brđani do 26 godina spadaju u kategoriju *mladih brđana (seniora)*, a brđani iznad 27 godina spadaju u kategoriju *starijih brđana (veterana)*. Temeljna radna skupina za mlađe i starije brđane su *klubovi brđana* kojima upravlja predsjednik kluba (Ličina, 2007).

Brđani su odrasli članovi izviđačkog pokreta čija je osnovna uloga korištenje i prenošenje svojih znanja, vještina i iskustava na mlađe članove izviđačke organizacije. Odrasli članovi pomažu u provođenju izviđačke odgojno-obrazovne metode tj. pomažu mlađim članovima u samoorganiziranju rada u njihovima temeljnim odgojno-obrazovnim skupinama. Na taj način pospješuju stvaranje demokratskih odnosa unutar jata, patrola i družina te potiču razvoj samostalnosti i odgovornosti kod mladih voditelja i predvodnika različitih dobnih skupina izviđača. U suštini, najefikasnija metoda podučavanja koju brđani primjenjuju je učenje primjerom. Djeca i mladi najviše uče na primjeru brđana koji su moralni i pošteni prema drugima, koji izbjegavaju iskušenja i nedolično ponašanje te koji kontinuirano nastoje produbiti svoja znanja i vještine. Uz neposredan rad s djecom i mladima, brđani moraju skrbiti i za financijski opstanak i

napredak izviđačke organizacije. Također, odrasli članovi skrbe za to da se izviđačka organizacija u potpunosti uklapa u društvenu sredinu u kojoj se nalazi te da se pridržava svih zakonskih regulativa i pravila ponašanja koja se odnose na izviđačku organizaciju. U zamjenu za neposredan rad s mladima i vođenje organizacije, brđani imaju priliku zadovoljiti vlastite potrebe za životom u prirodi, odgojno-obrazovnim radom s mladima i druženjem sa vršnjacima koji dijele njihove interese (Fistonić i sur., 2001).

Izviđači svih dobnih skupina okupljaju se u *izviđački odred* čiji rad regulira uprava pod vodstvom predsjednika i načelnika odreda. Izviđački odred se može formirati u sklopu jedne škole, četvrti ili manjeg grada. Najčešće se izviđački odredi, s ciljem povezivanja i pružanja međusobne potpore, pridružuju zajednici izviđačkih odreda, a u Republici Hrvatskoj ta je zajednica prethodno spomenuti *Savez izviđača Hrvatske*. Svaki izviđački odred odabire predstavnika koji djeluje u radu *Saveza izviđača Hrvatske* i skrbi za to da su osnove za rad s djecom i mladima, pravila ponašanja i izviđačke akcije u skladu s onima koje propisuje *Savez izviđača Hrvatske*. U konačnici, izviđački pokret u Republici Hrvatskoj od 1995. djeluje i u *Saboru Republike Hrvatske* kroz *Hrvatsku izviđačku parlamentarnu udrugu* čiji su zastupnici ponekad i bivši izviđači koji zastupaju interese izviđačkog pokreta (Ličina, 2007).

3.3. Izviđačka metoda rada

Metoda rada koja se primjenjuje u izviđačkom programu, koristi se sa svrhom stjecanja izviđačkih znanja i vještina koje pomažu u razvoju određenih psihofizičkih sposobnosti. Sve aktivnosti koje se provode kroz izviđačku metodu naglašavaju obveze izviđača koje su navedene u izviđačkim zakonima i koje članovi trebaju poštovati. Iako izviđačka metoda podsjeća na rad u odgojno-obrazovnim ustanovama, ona ni na kakav način ne smije preslikavati rad u školi. Iz tog razloga prilikom primjene izviđačke metode nema klasičnog predavanja, ispitivanja ili vrednovanja rada članova izviđačkog odreda. Štoviše, primjena izviđačke metode podrazumijeva učenje u prirodi, kroz praktičan rad i igru, u malim skupinama i pod nadzorom izviđačkih voditelja. Takav pristup djeci i mladima nastoji potaknuti interes za istraživanjem, otkrivanjem, prihvaćanjem izazova i rješavanjem problema. Također, izviđačka odgojno-obrazovna metoda potiče sklapanje prijateljstava i suradnički odnos među mlađim članovima i starijim voditeljima i

organizatorima. Izviđački voditelji i organizatori prenose znanje na mlade izviđače koristeći i neke metode rada koje se koriste u školama, kao na primjer objašnjavanje i upućivanje na određena znanja iz literature, poticanje na korištenje raznih oblika izražavanja i slično (Ličina, 2007). Jasnu distinkciju između odgojno-obrazovnih metoda korištenih u školi i izviđačke odgojno-obrazovne metode može ponuditi detaljan pregled elemenata izviđačke metode koje donosi *WOSM* (2019) u dokumentu *The Scout Method*, a oni su:

Slika 9. Elementi izviđačke metode rada (Izvor: World Organization of the Scout Movement, 2019: 16, shematski prikaz izradila: Katica Križanac)

1) Izviđački zakoni i obećanja

Izviđački zavjet, obećanja i zakoni pokazatelji su dobrovoljne predanosti izviđača nizu zajedničkih vrijednosti koja su temelj trenutnog i budućeg ponašanja svakog izviđača. Izviđački zavjet je prisega pojedinca kojom se on svjesno i dobrovoljno opredjeljuje za poštivanje načela i zakona izviđačkog pokreta (World Organization of the Scout Movement, 2019). Kada se mlada osoba osjeća spremnom za pristupanje izviđačkom pokretu i prihvaćanje obveza koje članstvo nosi sa sobom, on ili ona izgovara iduće riječi:

„Svojom čašću zavjetujem se da ću:
Ispunjavati građanske dužnosti,
Biti privržen duhovnim načelima,
Pomagati drugima,
Poštovati Izviđačke zakone“
(Savez izviđača Hrvatske, 2022: 8).

Izviđački zavjet se izgovara ispred drugih vršnjaka kako bi se javno iskazala osobna predanost pokretu i drugim članovima pokreta. Također, činjenica da djeca i mladi diljem svijeta daju slično obećanje služi kao značajan podsjetnik na jedinstvo i rasprostranjenost izviđaštva (World Organization of the Scout Movement, 2019). Najmlađa dobna skupina izviđača, poletarci i pčelice, umjesto izviđačkog zavjeta daju obećanje, a ono glasi:

„Obećavam da ću:
Biti dobar poletarac / pčelica,
Voljeti svoju Domovinu, poštovati vjeru,
Učiti i poštovati Izviđačke zakone“
(Savez izviđača Hrvatske, 2022: 10).

Izviđački zakon je kodeks življenja temeljen na izviđačkim načelima. On se primjenjuje na svakog izviđača pojedinačno, kao i na članove izviđačke postrojbe kolektivno (World Organization of the Scout Movement, 2019). Prema *Statutu Saveza izviđača Hrvatske* (2022: 9-10), izviđački zakoni glase ovako:

1. „Izviđač je častan i hrabar.
2. Izviđač je vrijedan i pouzdan.
3. Izviđač sluša i promišlja.
4. Izviđač uči i djeluje.
5. Izviđač traga i vjeruje.
6. Izviđač je vedar i društven.
7. Izviđač je odan i nesebičan.
8. Izviđač voli i cijeni.
9. Izviđač brine i čuva.
10. Izviđač služi i vodi“.

Navedeni zakoni pomažu u planiranju i provedbi aktivnosti unutar izviđačkog programa i služe kao referentna točka za procjenjivanje jesu li se ispoštovali ideali i duh izviđaštva u određenim aktivnostima. U konačnici, možemo reći da izviđački zavjet, obećanje i zakoni dodatno ističu ključna načela izviđaštva, a to su „Dužnost prema Bogu, Dužnost prema drugima i Dužnost prema sebi“ (World Organization of the Scout Movement, 2019: 17).

2) Učenje kroz praktični rad

Osnivač izviđačkog pokreta smatrao je da izviđačka metoda treba stvoriti želju kod mladih da sama uče, a navedeno se postiže kroz praktičan rad. Učenje kroz praktični rad odnosi se na korištenje iskustava iz stvarnog života za olakšavanje kontinuiranog učenja i razvoja, za razliku od učenja koje se temelji isključivo na teoriji. Izviđaštvo je po svojoj prirodi zabavno i relevantno zbog čega se i sam proces stjecanja znanja i vještina odvija na aktivan način. Aktivno učenje omogućava izviđačima da uče na svojim uspjesima, ali i na svojim pogreškama koje također mogu biti vrijedan izvor znanja. Na taj se način mladima pomaže da se razviju na svim razinama svoje osobnosti. Učenje kroz praktičan rad izviđačima daje priliku da sudjeluju u svim dijelovima odgojno-obrazovnog procesa, od planiranja i provođenja aktivnosti zajedno s odraslima do vrednovanja ishoda navedenih aktivnosti. Tako se mlade potiče na to da promišljaju o svojim iskustvima i da ista nadograđuju (World Organization of the Scout Movement, 2019). Hyde i Kidd (2018) također naglašavaju važnost razvoja praktičnih vještina mladih uz razvoj njihovih akademskih vještina i znanja. Izviđaštvo razvija praktične i zapošljive vještine poput timskog rada, vodstva, emocionalne inteligencije i rješavanja problema, koje su jednako vrijedne kao i rezultati ispita. Hyde i Kidd (2018) su u svom istraživanju potvrdili da su izviđači u adolescentskoj dobi samopouzdaniji u svim navedenim područjima od svojih vršnjaka koji nisu članovi izviđačke organizacije. Posljedično, mladi izviđači smatraju da su zahvaljujući izviđaštvu razvili vještine koje će im biti korisne u budućnosti te se osjećaju sposobnije za pronalaženje posla.

3) Osobni napredak

Osobni napredak je element izviđačke metode kroz koji se djeci i mladima pomaže da se svjesno i aktivno uključe u vlastiti razvoj. Djeca i mladi tom zadatku pristupaju na vlastiti način i brzinom koja njima odgovara kako bi ostvarili obrazovne ciljeve prilagođene njihovoj dobnoj

skupini. Osobni napredak je prvenstveno autonoman, ali je i potpomognut od strane odraslih koji osnažuju i ohrabruju mlade izviđače u postavljanju vlastitih izazova. Prepoznavanje i priznavanje osobnog napretka izviđača od strane vršnjaka i odraslih voditelja pomaže mladim izviđačima da steknu samopouzdanje. Glavni alati koji se koriste za priznavanje osobnog napretka su stupnjevanje znanja ili dodjeljivanje znački za različite zasluge. Međutim, osobni napredak se može prepoznavati i kroz vođenje osobnog plana napredovanja, vođenje dnevnika i slično (World Organization of the Scout Movement, 2019).

4) Timski sustav

Timski sustav, poznat i pod nazivom patrolni sustav, osnovna je organizacijska struktura izviđačke jedinice koju čine mali timovi mladih izviđača, uz podršku odraslih voditelja. Svaki izviđački tim sastoji se od šest do osam članova, a jednom od članova se dodjeljuje uloga vođe. Kako bi se osiguralo da mladi sudjeluju u procesu donošenja odluka, timovima je dopušteno da sami organiziraju svoj život kao grupa. Članovi izviđačke grupe, uz konzultaciju s odraslima, preuzimaju odgovornost za odlučivanje, organizaciju, provođenje i vrednovanje izviđačkih aktivnosti. Unutar izviđačke grupe mladi imaju priliku razviti svoje individualne i kolektivne sposobnosti koje kasnije primjenjuju za uspostavljanje dobrih odnosa sa svojim vršnjacima i odraslim voditeljima. Tako se na konstruktivan način iskorištava prirodna tendencija mladih ljudi da formiraju male grupe (World Organization of the Scout Movement, 2019).

5) Podrška odraslih

Jedan od temelja izviđačke metode je podrška odraslih koji ostvaruju partnerski odnos s djecom i mladima, umjesto da njima upravljaju. Dapače, odrasli pomažu mladim izviđačima u pripremi i provedbi izviđačkih aktivnosti i olakšavaju im iskustvo učenja. Gdje god je to moguće, odrasli potiču mlade da preuzimaju vodeće uloge i donose odluke bez obzira na moguće pogreške koje iz toga mogu proizaći. Odrasli na sebe preuzimaju samo one odgovornosti koje mladi trenutno nisu spremni preuzeti i osiguravaju sigurno okruženje za provođenje izviđačkih aktivnosti. Podrška odraslih unutar izviđačke jedinice, prema *World Organization of the Scout Movement* (2019: 21-22), može se svesti na iduće uloge:

- **„Odgajatelj“** – koji svojim ponašanjem i stavovima reflektira izviđačke vrijednosti i služi kao uzor mladim izviđačima. Odgajatelj pospješuje proces samoobrazovanja jer individualno pristupa svakom članu, identificira njegove potrebe i zadovoljava ih s ciljem razvoja stavova, znanja i vještina tog pojedinca.
- **„Voditelj aktivnosti“** – koji osigurava da se izviđačke aktivnosti uspješno provedu pružanjem tehničke potpore, stručnih vještina i čuvanjem mladih od ozljeda.
- **„Facilitator grupe“** – koji potiče stvaranje dobrovoljnog partnerstva između svih članova grupe temeljenog na međusobnom poštovanju, povjerenju i prihvaćanju.

Nadalje, *World Organization of the Scout Movement* (2019: 23) razlikuje i vrste potpore koju voditelji pružaju mladima u izviđačkom pokretu, a one su iduće:

- **„Obrazovna podrška“** – podrazumijeva pružanje materijalne pomoći i usluga koje pospješuju samoobrazovanje mladih.
- **„Emocionalna podrška“** – uključuje stvaranje odnosa temeljenih na empatiji, odanosti, povjerenju i brizi.
- **„Informativna podrška“** – podrazumijeva savjetovanje i dijeljenje informacija mladima kako bi ih se osposobilo za rješavanje problema.
- **„Podrška pri procjenjivanju“** – uključuje pružanje konstruktivnih povratnih informacija i afirmaciju ličnosti koje koriste mladima u kasnijoj samoevaluaciji.

Hersberg i sur. (2015) također identificiraju izgradnju brižnih odnosa s djecom i mladima kao jedno od osnovnih sredstava za pozitivan razvoj članova izviđačkog pokreta. Autori naglašavaju da voditelji dobre odnose s mladima izgrađuju kroz kontinuirano, brižno i strpljivo poticanje izviđača na razvoj vlastitih znanja i vještina, kao i na pridržavanje visokih očekivanja i standarda izviđačkog pokreta. Na taj način djeca i mladi prepoznaju da je voditeljima stalo do njih zbog čega ulažu trud kako bi bili što bolji.

6) Simbolički okvir

Simbolički okvir izviđačkog pokreta podrazumijeva skup simbola izviđačkog obrazovnog prijedloga kojima se potiče identifikacija djece i mladih sa vrijednostima izviđačkog pokreta, kao i kohezivnost i tolerancija unutar grupe. Sam naziv „izviđaštvo“ u sebi nosi simboliku osobina lovaca, istraživača, pilota, pomoraca i sličnih grupa ljudi čiji je rad obilježen

avanturizmom, kreativnošću, snalažljivošću i drugim osobinama koje se potiču u izviđačkom pokretu. S obzirom na to da u izviđačkom pokretu postoje različiti uzrasti djece i mladih, simbolički okvir se prilagođava svakoj dobnoj skupini u odnosu na njihovu zrelost i specifične odgojno-obrazovne potrebe (World Organization of the Scout Movement, 2019).

7) Priroda

Pramling Samuelsson i sur. (2013: 3) tvrde da su djeca: „...vrlo osjetljiva na prirodu i njezine elemente – životinje, biljke, cvijeće i vodu, zemlju, vjetar, itd. Ona su emocionalno dirnuta i intelektualno zainteresirana za svoj okoliš“. Stoga se izviđačka metoda primjenjuje u izravnom kontaktu s prirodom jer ona nudi priliku za razvoj fizičkih, psihičkih, emocionalnih, duhovnih i društvenih potencijala mladih izviđača. Iako su u urbaniziranim područjima ograničene zelene površine, izviđački voditelji nastoje iskoristiti sve mogućnosti za učenje na otvorenom koje im se nude. Tako, naprimjer, mogu odrađivati izviđačke aktivnosti na košarkaškim trenima. Ipak, većina izviđačkih aktivnosti nastoji se provoditi u prirodi jer se mladi na taj način uče poznavanju, poštovanju i očuvanju prirode (World Organization of the Scout Movement, 2019).

8) Uključenost u zajednicu

Pojam zajednice u izviđaštvu uključuje osobe unutar izviđačkog pokreta, ali i one koji se nalaze izvan njega, poput obitelji, prijatelja, školskih kolega i slično. Izviđači su često angažirani u svojim zajednicama jer tijekom procesa usvajanja novih znanja i vještina automatski traže načine kako iste na koristan način primijeniti u zajednici. Također, aktivan angažman u zajednici izviđače dovodi u interakciju s ljudima iz različitih sfera života što povećava njihovo međukulturalno razumijevanje, a druge ljude uči vrijednostima i svrsi izviđaštva (World Organization of the Scout Movement, 2019). Hyde i Kidd (2018) potvrđuju naklonjenost izviđača svojoj zajednici kroz rezultate svog istraživanja koji su pokazali da izviđači, za razliku od adolescenata koji to nisu, pokazuju veći interes za svijet oko sebe, otvoreno provode više vremena s ljudima iz različitih sredina, samopouzdaniji su u preuzimanju različitih uloga u svojim zajednicama, osjećaju veću odgovornost prema zajednici i provode više vremena u volonterskim aktivnostima.

3.4. Izviđački oblici rada

Uz prethodno objašnjenu izviđačku metodu rada, postoje i brojni oblici rada koji pomažu u uspješnom svladavanju izviđačkog programa. Ličina (2007) objašnjava da se aktivnosti koje se svrstavaju pod oblike rada uvijek odvijaju na drugom mjestu, u pokretu i značajno se razlikuju u duljini trajanja jer mogu trajati od jednog sata do nekoliko dana. Također, oblici rada se prilagođavaju različitim dobnim skupinama izviđača, a njihov intenzitet se povećava u starijim dobnim skupinama koje posjeduju brojna znanja i vještine potrebne za savladavanje zahtjevnijih izviđačkih aktivnosti. U nastavku će se ukratko objasniti temeljni oblici rada koji se primjenjuju u izviđačkim organizacijama.

- a) **Sastanak** – je redoviti oblik okupljanja izviđača koji se održava bar jednom tjedno u trajanju od jednog sata. Sastanci se najčešće održavaju u prirodi, ali iznimno se odvijaju i u zatvorenom prostoru. Izviđački sastanci koji se održavaju u zatvorenom prostoru odvijaju se u izviđačkim prostorijama koje su uređene u duhu izviđačkog pokreta. Iznimno je važno da se sastanci redovno održavaju i posjećuju jer se na taj način jača povezanost između članova izviđačke organizacije i samog pokreta. Razlog zbog kojeg sastanci pomažu u jačanju pripadnosti članova organizaciji jest taj što oni služe za igru i razonodu jednako koliko i za rješavanje ozbiljnijih poslova (Ličina, 2007). Zbog toga se pod sastancima podrazumijevaju, naprimjer, odlasci u kazalište ili zoološki vrt, kao i sastanci namijenjeni pripremama za izviđačke akcije. Sastanci patrola uvijek se odvijaju u dobroj atmosferi s ciljem aktivne suradnje na obradi izviđačkog programa i dogovora oko izviđačkih akcija. Sastanci kluba, koje održava dobna skupina brđana, služe za pripreme zahtjevnijih izviđačkih akcija, ali i za druženje starijih članova izviđačke organizacije. S obzirom na to da su brđani većinom okupirani privatnim i poslovnim obvezama, sastanci kluba se također nastoje održavati redovno kako bi i stariji članovi stekli naviku redovitog dolaženja usprkos navedenim obvezama (Fistonić i sur., 2001).
- b) **Šetnja** - je okupljanje izviđača koje se najčešće izvodi vikendom s ciljem svladavanja neke vještine ili obrade određenog ciklusa (Fistonić i sur., 2001). Šetnje se obično provode u prirodi, u trajanju od dva do tri sata i bez značajnijeg zadržavanja na jednom mjestu. Odredišta šetnji su uvjetovana dijelom izviđačkog programa koji se želi ostvariti taj dan (Ličina, 2007).

- c) **Izlet** – je povremeni oblik rada koji podrazumijeva poludnevno ili cjelodnevno provođenje vremena u prirodi. Izleti se održavaju izvan naseljenih mjesta do kojih se dolazi pješaćenjem ili kraćim putovanjem. Na izletima se odvija praktična provjera znanja i vještina izmjenom različitih programskih sadržaja poput motoričkih igri, orijentacije, signalizacije, podizanja šatora i sličnih aktivnosti (Ličina, 2007). Izleti se moraju kvalitetno i precizno pripremiti, a stručno osposobljeni voditelji brinu za njihovo uspješno provođenje. U pravilu se većina izleta odvija samostalno i odvojeno po dobnim skupinama, ali zna se dogoditi da se izlet brđana organizira zajedno s izletima mlađih dobnih skupina. Na taj način brđani mogu pomoći mlađim članovima u organiziranju programskih aktivnosti koje će se odvijati na izletu dok simultano zadovoljavaju svoju potrebu za boravkom i druženjem u prirodi (Fistonić i sur., 2001).
- d) **Logorovanje** – je najsloženiji i najteži oblik rada u izviđačkom pokretu jer podrazumijeva višednevni boravak u prirodi. Logorovanje se u pravilu izvodi jednom godišnje, u trajanju od 10 i više dana, a najčešće se održava u ljetnom periodu. S obzirom na to da organizacija logorovanja zahtijeva velik trud, ponekad se u pripreme mogu uključiti dva ili više izviđačkih odreda. Jako je važno da se u pripremu logorovanja uključe i izviđači koji posjeduju posebna specijalistička znanja u području pripreme terena i izrade objekata za korištenje na logorovanju. Tereni za logorovanje mogu se nalaziti u šumi ili uz more, a ponekad se tijekom jednog logorovanja izmjenjuju obje opcije. Sve izviđačke aktivnosti na logorovanju, uključujući prehranu i smještaj, odvijaju se na otvorenom. Smještaj podrazumijeva korištenje različitih tipova šatora ili nekih drugih sredstava zaštite, a izviđački odredi koji imaju manje opreme ili iskustva u pripremi logorovanja mogu koristiti stalne taborske terene. Oni sadržavaju mjesta za spremanje hrane, pitku vodu, vježbališta i slične pogodnosti koje olakšavaju realizaciju logorovanja. U realizaciji logorovanja je najbitnije da se svi članovi pridržavaju svojih obveza poput brige za okoliš i taborski teren, uređivanja šatora, pomaganja u nabavci i pripremi hrane itd. (Ličina, 2007).
- e) **Kolonija i kantonovanje** – su oblici rada slični logorovanjima, ali podrazumijevaju višednevni boravak u prirodi sa smještajem u čvrstim objektima. Kolonije sa smještajem u čvrstim objektima organiziraju se za najmlađi urast izviđača, poletarce i pčelice, a slična izviđačka akcija za starije dobne skupine izviđača naziva se kantonovanje (Bošnjak i sur.,

1984). Tijekom kantonovanja izviđači su smješteni u zgrade, montažne ili kamp kućice koje im omogućavaju veću udobnost i opremljenost od šatora (Ličina, 2007). Sve druge aktivnosti, poput samostalne pripreme hrane i brige za okoliš, odvijaju se kao na logorovanju. Poletarci i pčelice u kolonijama su oslobođeni od određenih obveza zbog toga što oni ne mogu samostalno zadovoljiti osnovne uvjete višednevnog boravka u prirodi (npr. smještaj, prehrana, prijevoz). Za to su zaduženi organizatori kolonije tj. stariji članovi izviđačkog odreda, a djeca se brinu isključivo za uređivanje soba u kojima borave, vlastitu higijenu, dežurstvo i slične zadaće koje se provode iz programsko-pedagoških razloga (Bošnjak i sur., 1984).

f) Zimovanje – podrazumijeva organizirani višednevni boravak izviđača u objektima poput izviđačkih ili planinarskih domova. Izviđači mogu biti smješteni i u posebno opremljenim šatorima, zaklonima ili objektima izgrađenim od snijega, ali u tom slučaju moraju biti starijeg uzrasta, znatno više opremljeni i posebno oprezni. Odgojno-obrazovni ciljevi koji se mogu ostvariti na tom tipu zimovanja znatno su veći, ali je takvu izviđačku akciju mnogo teže organizirati. S druge strane, u smještajima poput planinskih i izviđačkih domova nalaze se kuhinje, kreveti i drugi sadržaji koji olakšavaju provođenje zimovanja. Uz smještaj, postoje i drugi uvjeti (npr. trajanje dana, količina snijega, mogućnosti komunikacije s drugim ljudima) koji znatno utječu na mogućnost uspješne realizacije zimovanja. S obzirom na navedene uvjete, potrebno je detaljno planiranje i odabir odgovarajuće opreme za provođenje vremena na otvorenom u zimskom razdoblju (Bošnjak i sur., 1984). Odabirom odgovarajuće opreme, tijekom dana se mogu provoditi različite aktivnosti na snijegu poput skijanja, sanjkanja, igri na snijegu, šetnji i slično. Nakon završetka dnevnih aktivnosti, izviđači se mogu posvetiti društvenim igrama i kulturnim aktivnostima (Ličina, 2007).

g) Transverzale I. i II. – su oblici rada koji se primjenjuju s dobnom skupinom izviđača-istraživača. Transverzale I. i II. predstavljaju završni ispit u kojem se u razdoblju od dva dana prelazi određena staza na kojoj se primjenjuju znanja i vještine kojima su izviđači podučavani. Prvi izazov i Drugi izazov uključuju savladavanje različitih kategorija izviđačkog programa poput orijentacije u prirodi, topografije, meteorologije, boravka u prirodi i slično. Međutim, transverzala I. i II. se razlikuju po zahtjevnosti izviđačkog programa i mjestu održavanja. Dok se transverzala I. održava u neposrednoj blizini mjesta u kojem živi izviđač-istraživač i nije

jako složena, transverzala II. se održava na bilo kojem mjestu izvan mjesta stanovanja izviđača-istraživača i zahtjeva mnogo znanja i vještina za uspješno savladavanje (Ličina, 2007).

- h) Ekspedicija** – je višednevna aktivnost tijekom koje se izvršava Treći izazov izviđača-istraživača. Za razliku od transverzala, ekspedicije se izvode na stazama koje je slobodno odabrala patrola. Izviđači istraživači, uz pratnju instruktora, na stazama praktično primjenjuju znanja i vještine koje su stekli kako bi dokazali da mogu uspješno boraviti i preživljavati u prirodi (Ličina, 2007). Fistončić i sur. (2001) navode i edukacijsku vrijednost zapisa, fotografija i filmova koji nastaju na ekspedicijama i služe za motivaciju djece i mladih tijekom zimskih predavanja.
- i) Smotra** – je višednevno okupljanje izviđača iz različitih dijelova Republike Hrvatske, ali i iz drugih zemalja. Tijekom izviđačkih smotri, izviđači iz različitih sredina sudjeluju u zajedničkim aktivnostima i na taj se način uče o širini izviđačkog pokreta i prihvaćanju djece i mladih s drugačijim karakteristikama (Fistončić i sur., 2001).
- j) Natjecanje** – je oblik rada preko kojeg izviđači svih dobnih skupina mogu praktično primijeniti izviđačka znanja i vještine. Djeca i mladi natjecanja doživljavaju kao poticajan način za provjeru vlastitih sposobnosti, ali se ona trebaju provoditi s oprezom kako ne bi ni na koji način štetno djelovala na sudionike. Natjecanja nisu ograničena samo na djecu i mlade već u njima mogu sudjelovati i brđani koji pridonose važnosti i ozbiljnosti izviđačkih natjecanja. Njihova natjecateljska kategorija je uvijek odvojena od natjecateljske kategorije sudionika mlađih dobnih skupina (Fistončić i sur., 2001).
- k) Plovidba** – je jednodnevna ili višednevna akcija plovidbe čamcem ili brodom za izviđače porječane ili pomorce, ali i za one izviđače koji ne žive u blizini rijeke ili mora. Cilj plovidbe je taj da se djeca i mladi, uz pomoć iskusnih i obučanih izviđača, upoznaju sa životom na rijeci ili moru. Iskusni izviđači se brinu za sigurnost sudionika, ispravnost plovila i rukovanje plovilima dok se mlađi izviđači angažiraju u procesu zajedničkog planiranja i uvježbavanja za

plovidbu. Također, mlađi izviđači aktivno uče o plovilima i o zadacima članova posade kako bi stečena znanja naknadno mogli primijeniti u plovidbi (Bošnjak i sur., 1984).

- l) Pohod biciklima** – je oblik rada kojim se nastoje proširiti znanja iz područja poznavanja prometnih znakova, poznavanja zavičaja i tjelesnog odgoja. Pohod biciklima zahtijeva detaljne pripreme koje uključuju prethodno obilaženje terena za vožnju biciklom, utvrđivanje mjesta za odmor, predviđanje mogućih prepreka na putu, pripremu opreme i treniranje vožnje. Iznimno je važno da se pohod biciklima ne odvija na prometnicama s jakim prometom kako se ne bi ugrozila sigurnost sudionika, a u toku vožnje najbolji biciklisti trebaju biti na kraju kolone kako bi mogli pomoći slabijim izviđačima ako za to bude potrebe. Uz dobro planiranje i uvježbavanje, akcija vožnje biciklom mogu poslužiti tome da izviđači bolje upoznaju svoj zavičaj i da se procjeni njihova sposobnost vožnje biciklom za eventualne vožnje na dužim relacijama ili vožnje u hitnim slučajevima (Bošnjak i sur., 1984).

- m) Svečanosti** – se kao oblik rada primjenjuju prilikom davanja obećanja ili zavjeta, prelaska u patrolu, tijekom priredbi, važnijih blagdana i sličnih situacija koje treba proslaviti. Obilježavanje svečanih prigoda stvara pozitivnu atmosferu i jača privrženost članova izviđačkoj organizaciji (Fistonić i sur., 2001).

- n) Radno-privredivačke akcije** – služe prikupljanju financijskih sredstava za potporu izviđačkoj organizaciji i ostvarivanje izviđačkih akcija. Sredstva se mogu prikupljati organizacijom dobrotvornih zabava, plesova, tombola, izradom suvenira i tako dalje. Prikupljanje sredstava i njihova štednja, kod djece i mladih razvija ispravan odnos prema radu i adekvatnom korištenju zarađenog novca (Fistonić i sur., 2001).

- o) Humanitarne i duhovne akcije** – su oblici rada s djecom i mladima kroz koji se uče moralnim i etičkim vrijednostima. Izviđači redovito pružaju potporu humanitarnim akcijama, ali i organiziraju samostalne aktivnosti tog karaktera kako bi pomogli lokalnoj i široj zajednici. Izviđače se putem dodjeljivanja izviđačkih priznanja i odlikovanja dodatno potiče na sudjelovanje u humanitarnim akcijama. Navedeni koncept pomaganja bližnjima usko je vezan i uz duhovnost koja se u izviđačkom pokretu potiče suradnjom s religijskim ustanovama i

provođenjem aktivnosti koje uče mlade ljude nematerijalnim vrijednostima (Fistonić i sur., 2001).

p) Posjete i razmjene – su važne socijalizacijske aktivnosti koje uključuju posjete kulturno-zabavnim manifestacijama, priredbama, značajnim događajima i izviđačima iz različitih dijelova svijeta. Razmjene osiguravaju stjecanje širokog kruga prijatelja koji izviđaču daju uvid u različite krajeve, kulture, tradicije i vrijednosti. S obzirom na to da je izviđački pokret raširen po cijelom svijetu članovi mogu povoljno putovati i upoznavati nove ljude korištenjem izviđačkih centara, izviđačkih domova, kućnog gostoprimstva i sličnih izviđačkih resursa. Time se promoviraju i neke temeljne vrijednosti izviđačkog pokreta koje se odnose na međusobnu toleranciju, razumijevanje i mir (Fistonić, 2001).

3.5. Izviđački voditelji

Uspješno djelovanje izviđačkih odreda temelji se na volonterskom radu pripadnika izviđačkih organizacija. Prema *Zakonu o volonterstvu* (2007, čl. 3 (NN 22/13, 84/21)), „...volontiranjem se smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili zajednice, a obavljaju ih osobe na način predviđen ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje“. *Savez izviđača Hrvatske* okuplja brojne volontere koji na različite načine pomažu djelovanju izviđačkog pokreta. Uloge volontera mogu varirati od vozača do voditelja projekta ovisno o vrsti aktivnosti koje provodi izviđačka organizacija. Međutim, u ovom poglavlju naglasak se stavlja na izviđačke voditelje koji u pravilu dugotrajno volontiraju (3 ili više godina) i prolaze kroz brojne programe edukacije, osposobljavanja i unaprjeđivanja vlastitih znanja i vještina kako bi mogli djelotvorno izvršavati voditeljsku ulogu (SIH, 2024). Prema *Pravilniku o obrazovanju izviđačkih voditelja u Savezu izviđača Hrvatske* (2023: 5) postoji nekoliko voditeljskih uloga za koje se volonteri mogu osposobiti, a one su:

a) „Programski suradnik“ – je volonter koji je zadužen za pružanje pomoći voditeljskom timu tako što osigurava provedbu sigurnosnih propisa, stvara sigurno okruženje i provodi osnovne

metoda i oblike rada s djecom i mladima u izviđačkom pokretu. Svaki punoljetan član *Saveza izviđača Hrvatske* može se educirati za programskog suradnika putem seminara, individualnog podučavanja ili digitalnog učenja.

Sličnu ulogu programskim suradnicima imaju i „**mladi asistenti**“, koji se zbog svoje dobi ne mogu svrstati u kategoriju izviđačkih voditelja, ali mogu započeti put prema tome da jednog dana postanu izviđački voditelji. Naime, ulogu mladog asistenta mogu obnašati izviđači istraživači tj. srednjoškolci u dobi od 15-17 godina, tako da pružaju pomoć odraslim izviđačkim voditeljima u provedbi aktivnosti s mlađim dobnim skupinama izviđača. Kako bi se osposobili za ulogu mladog asistenta, izviđači istraživači prolaze kroz uvodno ili osnovno osposobljavanje putem seminara, individualnog podučavanja, digitalnog učenja, tečaja ili Šumske škole. Tijekom edukacije, izviđači istraživači stječu osnovna teoretska i praktična znanja i vještine potrebne za pružanje podrške tijekom planiranja, organiziranja i provedbe izviđačkih aktivnosti.

- b) „**Asistent voditelja sekcije**“ – pomaže voditelju sekcije u planiranju, realizaciji i evaluaciji izviđačkih aktivnosti. Za pružanje potpore voditelju, asistent koristi izviđačku metodu rada o kojoj se obrazuje kroz seminare, individualno podučavanje, digitalno učenje, tečajeve ili Šumsku školu. Asistenti voditelja sekcije mogu postati svi punoljetni članovi *Saveza izviđača Hrvatske* koji pristupe uvodnom ili osnovnom osposobljavanju za asistenta.
- c) „**Voditelj sekcije**“ – zadužen je za samostalno planiranje, realizaciju i evaluaciju izviđačkih aktivnosti korištenjem izviđačke metode i oblika rada, prilagodbu metoda i oblika rada svakom djetetu, razvijanje inovativnih metoda rada ako za to postoji potreba te koordinaciju rada voditeljskog tima izviđačke sekcije. Za razliku od programskih suradnika i asistenata voditelja sekcije, voditelji sekcije moraju imati minimalno dvadeset i jednu godinu kako bi mogli pristupiti uvodnom, osnovnom ili naprednom osposobljavanju za voditelja sekcije. Edukacija za voditelja sekcije se sastoji od seminara, individualnog podučavanje, digitalnog učenja, tečajeva, Šumske škole i samostalnih projekata i zadataka.
- d) „**Voditelj višednevnih aktivnosti**“ – odgovoran je za osmišljavanje, pripremu, realizaciju i procjenu zahtjevnih aktivnosti koje podrazumijeva produženi boravak u prirodi. Voditelj

višednevnih aktivnosti mora znati pravilno primijeniti sigurnosne i zakonske propise vezane za organizirani boravak djece i mladih u prirodi kako bi stvorio sigurno okruženje za provedbu izviđačkih aktivnosti. S obzirom na zahtjevnost uloge voditelja višednevnih aktivnosti, polaznici uvodne ili osnovne edukacije za navedenu ulogu moraju imati minimalno dvadeset i jednu godinu, a usavršavaju se putem seminara, tečajeva, digitalnog učenja, individualnog podučavanja i samostalnih projekata i zadataka.

- e) „**Programski instruktor**“ – mora biti član *Saveza izviđača Hrvatske* koji s minimalno dvadeset i jednom godinom može pristupiti edukaciji usmjerenoj prema osmišljavanju, pripremi, realizaciji i evaluaciji različitih izviđačkih projekata, usklađivanju rada različitih izviđačkih sekcija te pružanju pomoći voditeljima sekcija i njihovim suradnicima.

Svi članovi *Saveza izviđača Hrvatske* mogu se prijaviti za opisane voditeljske uloge, ali postoji jedna specifična kategorija volontera koji ulozi voditelja izviđača može donijeti jedinstvenu perspektivu, a to su učitelji. Idealna situacija je ona u kojoj učitelji u odrasloj dobi postanu voditelji izviđačkog odreda nakon što su i sami djetinjstvo i adolescenciju proveli u izviđačkoj organizaciji. Međutim, postoje i učitelji koji se pridruže izviđačkom pokretu tek u odrasloj dobi s ciljem osobnog razvoja i pridonosenja vlastitoj zajednici. U oba slučaja, vrijednosti, znanja i vještine koje učitelji posjeduju slične su onima koje izviđački voditelji koriste u rad s djecom i mladima u izviđačkom pokretu (Ličina, 2006). Izneseno potvrđuju rezultati istraživanja Buljubašić Kuzmanović i Blažević (2015: 80) koje tvrde da: „Učitelji najvišim vrijednostima procjenjuju poticanje međusobnoga poštivanja, sprečavanje svađa i tučnjave, poštivanje i uvažavanje mišljenja učenika, uvažavanje i poštivanje razlika među učenicima, poticanje slobode izražavanja osjećaja i mišljenja te slobodno iskazivanje vještina i sposobnosti učenika. Učitelji također visoko procjenjuju poticanje zdravoga načina života uključujući fizičko i mentalno zdravlje učenika kao i suradnju s roditeljima, što dokazuju koliko je važno razvijanje odgojnoga partnerstva s roditeljima. Slijede visoke procjene širenja osjećaja zadovoljstva i uspješnosti u razredu te korištenje različitih socijalnih oblika rada“. Navedeno je u skladu s prethodno opisanim vrijednostima i obilježjima izviđačkog pokreta koja također stavljaju naglasak na međusobno poštivanje i uvažavanje, suradnju s roditeljima i holistički pristup razvoju djece i mladih. Ličina (2006) također ukazuje na splet pedagoških, psiholoških, metodičkih i didaktičkih znanja učitelja koja mogu uvelike pridonijeti procesu osmišljavanja i provedbe izviđačkih aktivnosti. Njihove

vještine komunikacije i prenošenja znanja na učenike u odgojno-obrazovnoj ustanovi uspješno se prenose na rad s djecom i mladima u prirodi. S druge strane, volontiranje u izviđačkom pokretu učitelje izlaže drugačijem načinu rada s djecom koji ih može potaknuti ili izvještiti u tome da u nastavi koriste iskustveno učenje, rad u malim grupama, vršnjačko podučavanje, terensku nastavu i druge korisne metode i oblike rada.

3.6. Pregled istraživanja o izviđaštvu

Izviđačko djelovanje je neostvarivo bez boravka u prirodi, a povezanost mladih i prirode rezultira razvojem svijesti o njenom očuvanju. Međutim, djeca u suvremenom svijetu nemaju dovoljno razvijenu svijest o potrebi za poštovanjem prirode i njenih zakona. Prema Lujčić (2020), razlog za to je smanjen kontakt djece i prirode u odnosu na prošlost. U prošlosti su djeca svoje slobodno vrijeme provodila u nesputanoj igri u prirodi dok je danas njihova igra kontrolirana i u manjoj mjeri vezana uz prirodu. Djeca koja odrastaju u takvim uvjetima ne doživljavaju sebe kao dio prirodnog svijeta niti smatraju da je priroda nešto što trebaju očuvati. Naprotiv, djeca koja provedu svoje djetinjstvo odvojena od prirode uče da je priroda nešto što smiju kontrolirati i koristiti kako bi zadovoljili vlastite potrebe. Ako želimo da djeca razviju svijest o očuvanju prirode onda ljubav prema prirodi treba poticati i njegovati od najranijih dana. Pramling Samuelsson i sur. (2013: 3) također tvrde da: „Sve duboko proživljeno, educirano i osjećano u ranim godinama ljudskog razvoja ostaje za ostatak života! Ako želimo da odrasli, u sljedećoj generaciji, razviju poštivanje prirode i brigu za planet, važno je da se sada, u ranom djetinjstvu, kroz odgojno-obrazovni sustav ili programe, proučava priroda i međuovisnost između ljudskih bića i okoliša“. Karajić (1991) potvrđuje da su izviđači uspješni u prenošenju ideje međuzavisnosti ljudi i okoliša jer je svojim istraživanjem ustanovio da postoji značajna razlika u ekološkom ponašanju između članova izviđačke organizacije i onih koji to nisu. Istraživanje je pokazalo da su pripadnici izviđačke organizacije u većoj mjeri skloni očuvanju prirode, podređivanju prirodi i poštovanju njenih zakona. Nalazi istraživanja također otkrivaju da se izviđači protive dominaciji čovjeka nad prirodom i njenom eksploatacijom u svrhu očuvanja čovjekove egzistencije. Međutim, postoje razlike unutar same organizacije jer se stariji i aktivniji izviđači protive navedenom konceptu mnogo više nego mlađi i manje aktivni članovi. Razlog za to može biti nedovoljna svijest

najmlađih članova izviđačke organizacije o ekološkim problemima, ali ona će se zasigurno razviti kontinuiranim članstvom u organizaciji.

Dok izviđači pridonose očuvanju prirode, ona zauzvrat pridonosi njihovom psihofizičkom razvoju. Naime, istraživanje koje su provele Bogut i sur. (2011) ukazuje na to da povoljni klimatski uvjeti i fizički napori koji se odvijaju u prirodi tijekom različitih izviđačkih aktivnosti podupiru očuvanje zdravlja pojedinaca. U kasnijem istraživanju koje se usmjerilo na provođenje terenske nastave, Bogut i sur. (2017) također navode da terenski rad ima brojne pozitivne učinke na pojedinca poput poboljšanog dugoročnog pamćenja, jačanje afektivnog i kognitivnog funkcioniranja te poboljšanja društvenih vještina. Nadalje, terenska nastava smatra se pedagoški učinkovitijom i zanimljivijom od tradicionalne nastave jer je učenici rado prihvaćaju kao metodu za podučavanje novih sadržaja i smatraju da kroz nastavu u prirodi uče puno više. Kao rezultat toga, članovi izviđačke organizacije ponekad imaju bolja akademska postignuća jer se njihovo učenje većinom odvija kroz terenski rad. Arsenio-Ramon i sur. (2020) naglašavaju da izviđaštvo kao neformalna obrazovna strategija pozitivno utječe na akademski uspjeh djece i mladih jer pospješuje stjecanje znanja i vještina koje su ključne za uspjeh u formalnom obrazovnom sustavu. Rezultati njihova istraživanja potvrđuju to da izviđači imaju znatno bolji akademski uspjeh u usporedbi s adolescentima koji ne sudjeluju u izviđačkom pokretu. Naime, sudjelovanjem u izviđačkim aktivnostima, članovi pokreta stječu vještine prilagodbe, kreativnosti, komunikacije, vodstva, discipline, rješavanja problema i donošenja odluka koje izviđačima olakšavaju postizanje boljeg akademskog uspjeha.

Treba naglasiti da djeca i mladi u izviđačkom pokretu idu korak dalje od pukog stjecanja znanja tako što uče i primijeniti ono što znaju o stvarnom svijetu zbog čega s vremenom postaju vođe i mentori, a ne samo učenici. Rubat Du Mérac (2015) u svom se istraživanju posvetila temi stjecanja karakteristika vođe kod adolescenata u školskom i izviđačkom kontekstu. Istraživanje je pokazalo da izviđačka metoda podučavanja kod mladih uspješno razvija karakteristike vođe zbog toga što mladi sudjelovanjem u grupnim izviđačkim aktivnostima uče surađivati, slušati druge, slijediti zajedničke ciljeve, poštovati različitosti i preuzimati odgovornost. Također, podučavanje se odvija u okruženju u kojem se članovi od djetinjstva uče samostalnom donošenju odluka što je bitna odlika svakog vođe. S druge strane, većina sudionika je izvijestila da u školi samo ponekad ili nikada nemaju mogućnost preuzimanja odgovornosti. Učenici mogu donositi odluke samo ako

imaju vodeću funkciju poput predsjednika razreda ili ako prikupljaju novac za određene aktivnosti, ali njihova uključenost u proces donošenja odluka u školi je minimalna u odnosu na uključenost u izviđačima. Zbog toga su rezultati istraživanja pokazali da izviđačko okruženje mnogo više utječe na razvoj liderskih stavova i kapaciteta od školskog okruženja. Hersberg i sur. (2015) razvoj karakteristika vođe kod djece i mladih u izviđačkom pokretu isto tako povezuju s pružanjem prilika mladima da preuzmu vodstvo u izviđačkim aktivnostima. Donošenje odluka prilikom organizacije i provođenja izviđačkih aktivnosti pozitivno se reflektira na sve aspekte života članova, a iznimno je korisno prilikom prijelaza u starije dobne skupine u izviđačkoj organizaciji. Iz tog su se razloga svi sudionici složili s tim da se mladima treba pružiti prilika da budu mentori izviđačima koji su mlađi od njih samih, ali uz nadzor i pomoć odraslih voditelja. Uz to, Brostrom (2016) smatra da je proces stvaranja izviđačkih voditelja preventiva napuštanju izviđačkih aktivnosti u trenutku kada se članovi osjete prestarima za sudjelovanje u izviđačima. Naime, prelaskom u starije dobne skupine i preuzimanjem veće odgovornosti za svoje, ali i za tuđe postupke, izviđači stječu motivaciju za ostanak u izviđačkom pokretu.

Dugotrajno zadržavanje izviđača u pokretu svakako ima povoljan utjecaj na njihov kasniji život što dokazuju Jang i sur. (2014) koji su ispitali su ima li sudjelovanje u izviđaštvu pozitivne ishode za članove u njihovom kasnijem životu kao i to je li broj godina provedenih u izviđačkom pokretu pozitivno povezan s njihovim psihofizičkim zdravljem. Rezultati istraživanja su pokazali da je dugotrajno sudjelovanje mladih u izviđaštvu pridonosi tjelesnom, emocionalnom i društvenom razvoju članova tj. njihovoj subjektivnoj dobrobiti. Studija je utvrdila i to da su navedeni pozitivni ishodi u odrasloj dobi vjerojatniji kod onih izviđača koji su sudjelovali u izviđačkom pokretu dulje vrijeme za razliku od onih članova koji su se u izviđaštvu zadržali samo kratko vrijeme.

Kasnije istraživanje koje su proveli Dibben i sur. (2017) potvrđuje pozitivne ishode koje sudjelovanje u izviđačkom pokretu ima za članove u njihovom kasnijem životu. Dibben i sur. (2017) su istražili povezanost sudjelovanja u izviđačkoj organizaciji i mentalnog zdravlja sudionika u dobi od pedeset godina pri čemu su došli do rezultata koji govori da sudjelovanje u izviđačima smanjuje nejednakosti u mentalnom zdravlju i poboljšava mentalno zdravlje sudionika. Točnije, istraživanje je pokazalo da bivši izviđači imaju smanjenu izloženost rizičnim čimbenicima u djetinjstvu kao i niže izgleda za pojavu poremećaja raspoloženja ili anksioznosti. Nadalje,

istraživanjem se sugerira da mentalnom zdravlju pojedinca pridonose brojni čimbenici zdravog načina života izviđača koji su vezani uz tjelovježbu, ispravnu prehranu, rekreaciju, opuštanje, upravljanje stresom, boravak u prirodi, duhovni razvoj i stvaranje pozitivnih društvenih odnosa. Uz to, izviđači su usmjereni na sustav progresivnog samoobrazovanja koji kroz interakcije unutar malih grupa često potiče članove na samostalno usvajanje znanja i vještina. Navedene aktivnosti razvijaju meke vještine poput samopouzdanja, motivacije, osobnosti i šarma, koje članovima pomažu u učinkovitijem razvijanju društvenih mreža u kasnijem životu. Stjecanje prijateljstava i pozitivna društvena interakcija u izviđačkom pokretu dugoročno pomaže očuvanju emocionalnog blagostanja članova. Sudionici istraživanja koje su proveli Kasearu i sur. (2020) čak navode da u izviđačkom okruženju uspostavljaju bolje odnose sa svojim vršnjacima nego u školskom okruženju.

Fikri i sur. (2018) u rezultatima svog istraživanja također upućuju na pozitivan odnos između sudjelovanja u izviđačima i društvenih vještina učenika. Uz to, autori ističu i postojanje pozitivne korelacije između samopouzdanja i društvenih vještina zbog čega izviđači s većim samopouzdanjem imaju bolje društvene vještine pa se mogu uspješno pozicionirati u zajednici. Kasearu i sur. (2020) su svojim istraživanjem isto tako potvrdili da izviđaštvo ima pozitivan utjecaj na društveni i osobni razvoj članova pokreta. Većina sudionika smatra da ih je izviđaštvo učinilo samopouzdanijima, sretnijima, otvorenijima prema novim iskustvima, tolerantnijima i spremnima pružiti pomoć onima kome njihova pomoć treba.

Pružanje pomoći drugima je zapravo jedna od osnovnih vrijednosti koja se njeguje u izviđačkom pokretu zbog čega Hyde i Kidd (2018) naglašavaju da djeca i mladi koji razumiju i prihvaćaju izviđačke zakone poštuju druge ljude bez obzira na njihovo podrijetlo te su spremni pomoći drugima kada im pomoć zatreba. Stoga ne iznenađuje podatak da su mladi sudionici njihova istraživanja, koji su ujedno članovi izviđačkog pokreta, iskazali svoje pozitivne stavove o poštovanju ljudi koji dolaze iz različitih sredina i društvenoj izmiješanosti. Međutim, prihvaćanje različitosti nije dovoljno za razvoj volonterskog duha kod djece i mladih. Kako bi mladi postali aktivni članovi svoje zajednice oni se moraju osjećati prihvaćenima i cijenjenima od strane svoje zajednice te odgovorni prema onima unutar nje. Hyde i Kidd (2018) su svojim istraživanjem pokazali da izviđači u većem postotku osjećaju pripadnost i odgovornost prema zajednici te da su spremniji preuzeti aktivnu volontersku ulogu u svojoj zajednici od onih koji nisu dio izviđačke

organizacije. Srećom, volonterski duh mladih izviđača se prenosi i u odraslu dob jer prema Dibben i sur. (2017) bivši izviđači imaju 2-3 puta veću vjerojatnost za članstvo u volonterskim organizacijama od onih sudionika koji nisu bili dio izviđačkog pokreta. Dodatna prednost jest ta što volontiranje i povezivanje s članovima svoje zajednice nedvojbeno pruža veći osjećaj svrhe u životima izviđača. Rush i sur. (2022) ističu važnost izviđačkog okruženja koje potiče svrhovito ponašanje i osnažuje mlade da slijede smislene ciljeve i pridonose svojim zajednicama kako bi razvili vlastiti osjećaj svrhe i samopouzdanje za budućnost. Autori su u svom istraživanju ispitali razvoj osjećaja svrhe kod izviđača, a rezultati su pokazali da su izviđači koji su iskazali snažan osjećaj svrhe najčešće bili stariji, što pokazuje da sudjelovanje u izviđačima njeguje i s vremenom razvija osjećaj svrhe među mladima. Pored toga, svrhovitost koja se razvija sudjelovanjem u izviđačkom pokretu povezana je s boljim mentalnim zdravljem jer izviđači s jasno izraženim osjećajem svrhe imaju značajno manje simptoma depresije od izviđača s manje izraženim osjećajem svrhe.

U konačnici, pregled istraživanja jasno pokazuje da sudjelovanje u izviđačkom pokretu doprinosi pozitivnom razvoju izviđača u različitim sferama njihova života. Provođenje izviđačkih aktivnosti u prirodi unaprjeđuje fizičko zdravlje članova pokreta, a izviđačko okruženje zaštitno djeluje na njihovo mentalno zdravlje i pospješuje razvoj poželjnih karakternih osobina. Uz to, izviđači stječu različita znanja i vještine koje mogu koristiti i u okruženjima izvan izviđačkog, a ponajviše u školskom okruženju. Takva znanja i vještine izviđačima služe za stjecanje visokog akademskog uspjeha, ali i za stjecanje prijatelja. Shodno tome, nije čudno da adolescenti koji su sudjelovali u istraživanju Hyde i Kidd (2018) imaju pozitivno mišljenje o svom izviđačkom iskustvu te da bi rado preporučili učlanjivanje svojim prijateljima, kao i nastavili svoj izviđački put u odrasloj dobi.

4. Empirijsko istraživanje

4.1. Predmet i cilj istraživanja

Predmet ovog kvalitativnog istraživanja su iskustva i razmišljanja voditelja i bivših polaznika sinjskih izviđačkih odreda o izviđaštvu kao strukturiranoj aktivnosti u slobodnom vremenu. Ovim istraživanjem nastojalo se ispitati različite aspekte provođenja slobodnog vremena u izviđačkom pokretu, specifično izviđačkim odredima grada Sinja. Intervjuima koji su provedeni s voditeljima izviđačkih odreda i bivšim izviđačima željelo se utvrditi: kako je sudjelovanje u izviđačkom pokretu utjecalo na osobni i profesionalni razvoj sudionika u djetinjstvu i odrasloj dobi, koje su dobrobiti provođenje slobodnog vremena u izviđačkom pokretu, kako je izviđaštvo utjecalo na zajednicu grada Sinja i kakva su predviđanja sudionika o budućnosti izviđačkog pokreta u gradu Sinju. Sudionici istraživanja su dali uvid u povijest nastanka izviđačkih odreda u gradu Sinju kao i detaljan opis svih izviđačkih aktivnosti koje su se provodile tijekom godina.

Cilj ovog istraživanja je pružiti uvid u iskustva i razmišljanja voditelja i bivših polaznika izviđačkih odreda o različitim aspektima provođenja slobodnog vremena u izviđačkim odredima grada Sinja.

4.2. Metodologija istraživanja

4.2.1. Kvalitativno istraživanje

U ovom radu provedeno je kvalitativno istraživanje. Kvalitativno istraživanje: „...implicira izravnu povezanost s iskustvom koje se 'živi', 'osjeća' ili 'proživljava'. Nasuprot tome, 'kvantitativno' istraživanje, koje se često smatra suprotnim pristupom, neizravno je i apstraktno te tretira iskustva kao slična, zbrajajući ih ili množeći, odnosno 'kvantificirajući' ih“ (Sherman i Webb, 1988:7 prema Blaxter i sur., 2002). Kvalitativnim istraživanjem se opisuju i tumače individualna iskustva i društvene interakcije koje se odvijaju u prirodnim, a ne eksperimentalnim okruženjima, sa svrhom razumijevanja iskustava pojedinca ili grupe (O'Brien i sur., 2014). Denzin i Lincoln (2005) navode da kvalitativno istraživanje uključuje prikupljanje podataka putem studije slučaja, životne priče, intervju, introspekcije, tekstualnih i vizualnih materijala i slično. Za

prikupljanje podataka u ovom radu korištena je metoda provođenja intervjua tj. polustrukturiranog intervjua. Prema Braun i Clarke (2013) polustrukturirani intervjui su najčešće korišteni tip intervjua u kvalitativnom istraživanju. Korištenje polustrukturiranog intervjua podrazumijeva osmišljavanje vodiča za intervjui kojeg se intervjuer ne mora strogo pridržavati u trenutku provođenja intervjua. Naime, intervjuer ne mora postavljati identična pitanja i pridržavati se redoslijeda pitanja navedenog u vodiču za intervjui, već može biti fleksibilan. Prilagodljivost polustrukturiranog intervjua omogućava intervjueru i ispitaniku da razgovaraju o temama koje nisu bile predviđene u vodiču za intervjui, ali su se pokazale značajnima za istraživanje.

4.2.2. Sudionici istraživanja

U ovom kvalitativnom istraživanju sudjelovalo je ukupno deset ispitanika. Dob sudionika kreće se od 25 do 77 godina. Sudionici istraživanja su odabrani namjerno zbog svoje povezanosti s izviđačkim pokretom i informacijama koje mogu pružiti o djelovanju *Odreda izviđača porječana Malin* i *Odreda izviđača Vitezovi*. Od ukupnih deset sudionika, uzorak uključuje tri voditelja izviđačkih odreda i sedam bivših izviđača. U istraživanju su sudjelovali ispitanici iz oba izviđačka odreda. Informacije o *Odredu izviđača porječana Malin* su prikupljene od dva voditelja i četiri bivša izviđača, a informacije o *Odredu izviđača Vitezovi* su prikupljene od jednog voditelja i tri bivša izviđača.

Važno je napomenuti da su bivši izviđači odlučili ostati anonimni kako bi se osigurala njihova privatnost i kako bi im bilo lakše pristupiti intervjui. S druge strane, voditelji izviđača nisu ostali anonimni jer je njihovo imenovanje i poslovna pozadina kao učitelja razredne nastave bila ključna za kontekst istraživanja. Anonimnost nije bila potrebna s obzirom na to da voditelji Slaven Kardoš, Davor Ratković i Filip Ratković¹ imaju prethodna iskustva s intervjuiranjem. Svi sudionici su dobili i dobrovoljno potpisali obrazac informiranog pristanka prije provođenja intervjua.

¹ Slaven Kardoš (S. K.), Davor Ratković (D. R.) i Filip Ratković (F. R.) će se u daljnjem tekstu navoditi samo inicijalima imena i prezimena

4.2.3. Instrument istraživanja

U ovom radu su kao instrument istraživanja korištena dva polustrukturirana intervjua (Prilog) koje je osmislila istraživačica u suradnji i uz odobrenje mentorice. Polustrukturirani intervjui su istraživačici pružili slobodu da prikupi sve važne informacije bez da bude ograničena osnovnim pitanjima. Intervjui imaju različite kategorije iako se u većini kategorija preklapaju. Kategorije su iduće: „Opće informacije o ispitaniku“, „Osobno iskustvo ispitanika u izviđačkom odredu“, „Utjecaj izviđaštva na zajednicu“, „Utjecaj izviđaštva na razvoj ispitanika“, „Budućnost izviđača“ i dvije dodatne kategorije za voditelje izviđača pod nazivom „Rad izviđačkih odreda grada Sinja“ i „Utjecaj izviđaštva na djecu i mlade“. Bivši izviđači imaju uvid u djelovanje izviđačkih odreda isključivo iz perspektive polaznika što znači da voditelji imaju više informacija o nekim aspektima djelovanja izviđačkog odreda koji su se htjeli ispitati ovim istraživanjem (npr. okolnosti nastanka, financiranje, izazovi i dobrobiti vođenja odreda i slično). Iz tog razloga intervjui s voditeljima izviđača sadrže dodatna pitanja.

4.2.4. Postupak istraživanja

Postupak prikupljanja podataka započeo je u kolovozu 2023. godine kada je proveden intervjui s prvim ispitanikom. Sudionici su u idućim mjesecima pristajali na provođenje intervjua u skladu sa svojim mogućnostima pa je proces intervjuiranja trajao do lipnja 2024. godine. Nakon provedenih intervjua započela je transkripcija istih i izrada kodne knjige, a audio zapisi intervjua su izbrisani neposredno nakon završetka procesa transkripcije.

Podatci su prikupljeni metodom intervjuiranja uživo koristeći pitanja iz prethodno osmišljenog polustrukturiranog intervjua. Istraživačica je prije provođenja intervjua sudionicima objasnila svrhu intervjua, način provođenja i uvjete na koje pristaju potpisivanjem obrasca informiranog pristanka. Jedan od uvjeta je bila realizacija audio snimanja intervjua na što su sudionici dobrovoljno pristali. Sudionici su informirani o tome da će se audio snimke izbrisati nakon što se intervjui transkribiraju. Svim sudionicima je ponuđena mogućnost da ostanu anonimni, ali tri ispitanika su odlučila ne prihvatiti anonimnost zbog važnosti koju njihovo imenovanje i poslovna pozadina imaju za provedeno istraživanje. Važno je naglasiti i to da su sudionici obaviješteni o tome da u svakom trenutku mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju,

ali ni jedan sudionik nije odustao tijekom provedbe istraživanja. Planirano trajanje intervjua je bilo do 20 minuta za bivše izviđače i 40 minuta za voditelje izviđača zbog većeg broja pitanja koja su im bila namijenjena. Međutim, trajanje intervjua je variralo između 20 i 90 minuta. Neki intervjui su trajali duže od predviđenog s obzirom na to da bi se pokazala potreba za postavljanjem dodatnih pitanja, što korištenje polustrukturiranog intervjua i dopušta.

Neposredno nakon završetka procesa intervjuiranja, audio zapisi su izbrisani, a transkripti i kodna knjiga su korišteni za daljnju analizu. U transkriptima su korištena imena voditelja koji su odabrali biti javno predstavljeni u istraživanju, dok su imena anonimnih sudionika izmijenjena. Anonimnim sudionicima su dodijeljene oznake prema redoslijedu njihovog ispitivanja. Prema tome, prvom anonimnom ispitaniku je dodijeljena oznaka „I1“, a posljednjem anonimnom ispitaniku je dodijeljena oznaka „I7“. Svi intervjui su transkribirani verbatim tj. doslovnom transkripcijom, a jedine izmjene su one koje se odnose na imena anonimnih ispitanika. Transkripcija je provedena preslušavanjem audio zapisa intervjua i istovremenim zapisivanjem podataka u *Word*, bez korištenja dodatnih alata.

Voditelji izviđačkih odreda su nakon intervjua istraživačici predali fotografije izviđačkih aktivnosti koje su snimali tijekom godina. Važno je naglasiti da su fotografije koje se koriste u ovom radu, a prikazuju djecu i mlade na različitim izviđačkim aktivnostima, u vlasništvu voditelja izviđačkih odreda i koriste se isključivo uz njihovo dopuštenje.

4.2.5. Metoda analize podataka

Analiza podataka je uslijedila nakon transkripcije intervjua kodiranjem istih. Saldaña (2009:2 prema Williams i Moser, 2019) objašnjava da je kôd u kvalitativnom istraživanju „...najčešće riječ ili kratka fraza koja simbolično dodjeljuje sumativni, istaknuti, suštinski i/ili evokativni atribut dijelu jezičnih ili vizualnih podataka“. U ovom istraživanju je korišten otvoreni tip kodiranja koji, prema Williams i Moser (2019), služi za identifikaciju različitih tema i koncepata za kategorizaciju. Prilikom otvorenog kodiranja, istraživač analizira odgovore ispitanika i organizira slične riječi i izraze u kategorije na organiziran i sustavan način. Formirane kategorije služe kao temelj za raspravu u istraživanju.

4.3. Rezultati istraživanja i rasprava

4.3.1. Nastanak izviđačkih odreda grada Sinja

U ovom istraživanju su sudjelovali neki od voditelja i glavnih osnivača sinjskih izviđačkih odreda koji su nastali nakon Domovinskog rata. Navedeni sudionici su pružili vrijedan uvid u okolnosti nastanka *Odreda izviđača porječana Malin* i *Odreda izviđača Vitezovi*.

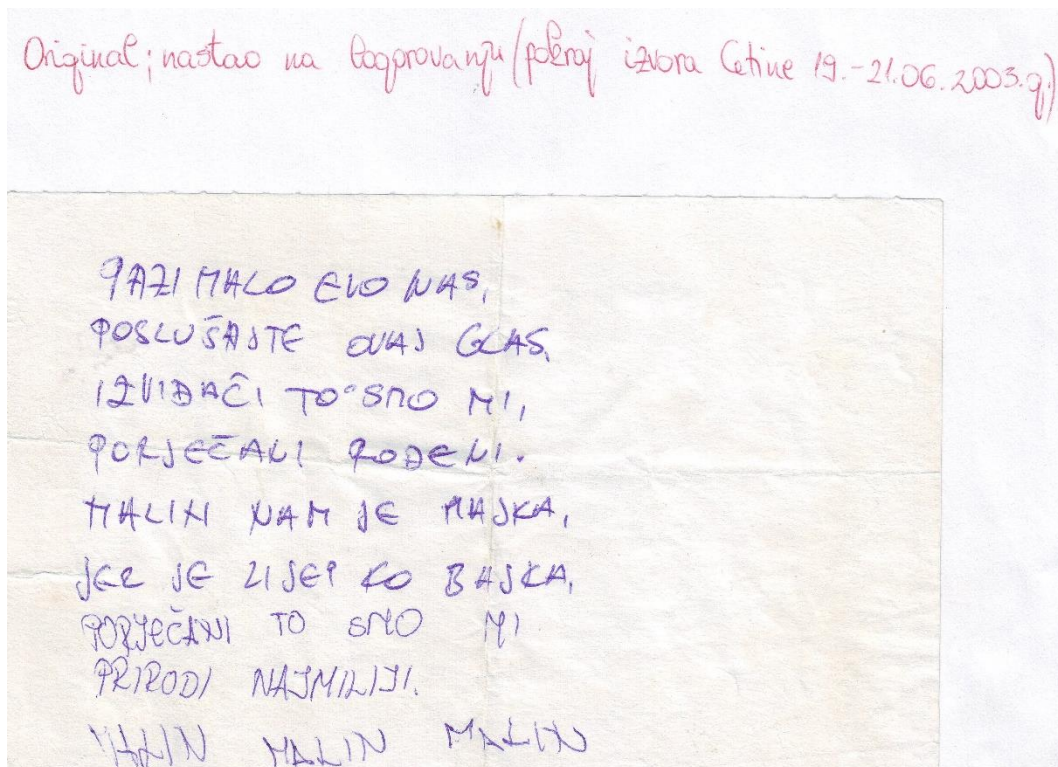
Slika 10. Osnivanje Odreda izviđača porječana Malin i Odreda izviđača Vitezovi (Izvor: Slaven Kardoš)

Odred izviđača porječana Malin nastao je i djelovao unutar *Osnovne škole Marka Marulića* pod vodstvom učitelja Slavena Kardoša i Davora Ratkovića. Navedeni učitelji su od djetinjstva bili aktivni izviđači i prirodni stoga ne iznenađuje njihova želja za osnivanjem izviđačkog odreda u odrasloj dobi.

„Moj rad u izviđačkoj organizaciji počeo je sredinom sedamdesetih godina kada je Sinj sa svojom bližom okolicom brojio oko 1150 aktivnih članova izviđačke organizacije. Tu se najzad sudjelovalo na raznim vikend akcijama, smotrama, logorovanjima i slično, da bi se taj rad nastavio, uz određeno osipanje članstva, do Domovinskog rata. Početkom Domovinskog rata svi mi koji smo bili dugo godina članovi izviđačke organizacije smo uzeli puške u ruke i krenuli smo u Domovinski rat. Nakon rata smo osjetili potrebu da se aktiviramo, prisjetivši se lijepih dana koje

smo proveli kao izviđači, i osnovali smo dvije izviđačke udruge grada Sinja koje su djelovale jedno petnaestak godina.“ (D. R.)

„Ja sam bio izviđač prije, Rica je bio izviđač prije, pa smo se dogovorili skupa s Filipom i drugim starim izviđačima. Tako smo formirali dva odreda koji su lipo funkcionirali i radili. Bilo je dobro... Najprije sam bio član izviđačkog odreda na Hanu gdje sam imao svoju četvu i kada sam otišao s Hana četa je ugašena. U Sinju smo djelovali od završetka rata do mojeg umirovljenja.“ (S. K.)

Slika 11. Pozdrav Odreda izviđača porječana Malin (Izvor: Slaven Kardoš)

Odred izviđača Vitezovi osnovan je unutar *Osnovne škole fra Pavla Vučkovića* pod vodstvom učitelja Filipa Ratkovića. Učitelj, a „u osnovi prirodnjak“ (F. R.), opisuje osnivanje *Odreda izviđača Vitezovi* idućim riječima:

„Riječ je o udruzi koju sam ja osnovao prije dvadesetak godina, odmah negdje iza rata. U startu smo animirali više od stotinu djece s tim što je broj polaznika kroz četiri godine porastao na skoro četiristo djece. Animirao sam ovdje naših sedam-osam kolega učitelja, napravili smo plan i program koji izviđači imaju, ali prilagodljiv za djecu. Kada se radi s djecom izvan okvira škole onda ima djece različitih uzrasta – od prvog razreda do srednje škole. Mi smo krenuli s najmlađima,

znači s djecom koja su unutar naše struke razredne nastave - od prvog do četvrtog razreda. Kako se to sve radilo iz temelja, onda smo se tako i ponašali - davali opće natuknice što se tiče rada s djecom da bi to njima bilo što prilagodljivije i što zanimljivije. U osnovi je bilo to da djecu izvučemo iz učionica, da idemo vani na teren i to je bila prva pokretačka sila. Mi smo zbilja naišli na jako dobar odaziv uz činjenicu da se unutar naše škole u gradu Sinju nitko nije bavio djecom na takav način da ih vodi u prirodu, na terensku nastavu i to. Apsolutno nitko. To je bio možda motiv.“ (F. R.)

Slika 12. Voditelji sinjskih izviđača u društvu Anke Mandušić, tadašnje predsjednice Saveza izviđača Hrvatske (Izvor: Slaven Kardoš)

S. K., D. R. i F. R. su unutar svojih odreda obnašali voditeljske uloge koje su podrazumijevale različite poslove koje ispitanici objašnjavaju na sljedeći način:

„Vodio sam izviđački odred i bio sam starješina. To je prvenstveno vođenje administrativnih poslova...Zatim, šićarenje novaca od općine, od grada, traženje sponzora...Sa djecom smo odrađivali izlete i razne vještine poput čvorologije, razapinjanja šatora, prve pomoći, ishrane u prirodi. Na tim smo poslovima puno radili i djeca su to strašno voljela.“ (S. K.)

„U *Odredu izviđača porječana Malin* bio sam dugo godina zamjenik starješine, a zadnjih pet godina sam bio starješina odreda, do gašenja odreda. Što se tiče poslova, starješina odreda vodi brigu o svim aktivnostima odreda - i planiranju, i provođenju aktivnosti, pripremanju izleta, akcija, logorovanja i slično. Znači sve je to njemu na njegovu dušu.“ (D. R.)

„Ja sam predsjednik udruge...Znači moja uloga kao koordinatora koji radi planove je da se brinem za sve što je vezano za udruhu. Unutar toga djeca imaju svoje aktivnosti...Uključili smo se i u *Savez izviđača Hrvatske* i pratili smo te aktivnosti i prilagođavali se njima.“ (F. R.)

Ukratko, voditelji izviđača su bili zaduženi za planiranje, organizaciju i provedbu svih izviđačkih aktivnosti kao i za vođenje administrativnih poslova izviđačkih odreda.

4.3.2. Pridruživanje izviđačkom odredu i dobne skupine članova

S obzirom na to da su sinjski izviđački odredi bili dijelom *Saveza izviđača Hrvatske* pratili su *podjelu dobnih skupina i organizaciju članstva u izviđačkom pokretu* koja je prethodno opisana. F. R. na jednostavan način objašnjava da su izviđački odredi bili podijeljeni u sekcije nalik na one koje se mogu pronaći u odgojno-obrazovnom sustavu. Iz tog razloga, odredi su se sastojali od sekcija mlađeg (od prvog do četvrtog razreda osnovne škole), srednjeg (od petog do osmog razreda osnovne škole) i višeg (srednja škola) uzrasta, a svaka sekcija je imala svog voditelja. Kada je odred osnovan: „U startu smo išli jednim malim dopisom objasniti djeci da tko god se želi uključiti da se može uključiti bez obzira na vjeru, naciju i slično jer izviđaštvo ne gleda na te stvari. Bilo je tu djece raznih nacionalnih manjina i jest neka bit da se to ne gleda“ (F. R.). Voditelj *Odreda izviđača porječana Malin* učlanjivanje u odred opisuje sljedećim riječima: “Jedno nepisano pravilo bilo je da izviđač postaješ početkom drugog razreda osnovne škole jer se do tada svako dijete opismeni što bismo rekli na jedan način...Dakle, svi oni koji su zainteresirani mogu od drugog razreda postati članovi izviđačke organizacije. U našoj paroli smo govorili da primamo svakog od 7 do 77. S tim da nismo mi ni djecu od šest godina odbijali ako su imali starijeg brata ili sestru koji su se priključili prije njega. Tako da smo mi uključivali i tu djecu koja su zajedno s nama bila oduševljena i zadržala se ne znam ni ja koliko godina” (D. R.). Voditelj S. K. ponavlja parolu da u izviđački odred primaju svakog od „7 do 77 godina“ i tvrdi da „Izviđač može biti svatko tko želi i tko voli prirodu, druženje, logorske vatre i kampiranja.“

Slika 13. Izviđači i portret Osnivača - Robert Baden-Powella (Izvor: Slaven Kardoš)

Budući da je učlanjivanje bilo dopušteno svima koji su napunili sedam godina, ovo istraživanje je pokušalo pronaći odgovor i na pitanje koji je **motiv djece i mladih za učlanjivanje u izviđačke odreda** u tako mladoj dobi? Ispitanici navode iduće razloge:

„Zbog prijatelja, zbog društva koje je bilo učlanjeno. Par godina prije su se učlanili pa su tako i mene povukli sa sobom radi druženja.“ (I1)

„Kao i većina aktivnosti koja se provodila u našem gradu i to je bilo pitanje društva. Znači pitanje prijatelja iz kvarta. Uključio se jedan, uključio se drugi, idem i ja, zašto ne, nije loše. Onda se tu stvori jedna određena ljubav prema izviđačima koja traje već pedesetak godina. Zatim se kroz to proširio i krug poznanika pa i dandanas postoji jedna određena grupa ljudi koji smo se upoznali preko izviđača prije pedesetak ili nešto manje godina, ali i dalje smo u kontaktu i često se u određenim prigodama i nađemo. To je nešto šta ostane za cili život. Nije luda ona jedna izreka 'Jednom izviđač – uvijek izviđač'.“ (D. R.)

„Upisala me majka još kada nisam ni znala da izviđači postoje. Ona je smatrala da je bitno da djeca provode vrijeme u prirodi, a pritom nešto i nauče, tako da je upisala mene i sestru.“ (I4)

„Potaknuli su me otac i stric koji su bili u izviđačkom odredu dugi niz godina.“ (I6)

„Rodice su se uključile u izviđače godinu dana prije mene pa kad sam vidila da je njima super na izviđačima htjela sam se i ja uključit. Isto tako, starješina izviđača je bio moj učitelj u osnovnoj školi pa mi je to bio dodatni poticaj.“ (I5)

„Ja sam bila kod Filipa u razredu. Bio mi je učitelj od prvog do četvrtog razreda tako da je nas pola iz razreda išlo.“ (I2)

„Moj učitelj iz osnovne škole je bio osnivač izviđača. Moj razred je bio taj koji je dao ime izviđačima.“ (I3)

„U osnovnoj školi, od prvog do četvrtog razreda, učitelj mi je bio Slaven Kardoš koji je jedan od najvećih pokretača izviđačkih skupina u Sinju. Tako da je to bila velika motivacija za pridružiti se. Mislim da je 90% razreda sudjelovalo u izviđačima. Motivacija su mi definitivno bili i roditelji, kao i djed koji je bio veliki prirodoslovac i volio je prirodu. Ali mislim da je najveći motivator bio Slaven Kardoš jer je on nas i kao razred vodio po prirodi tako da je on definitivno imao najveći utjecaj.“ (I7)

Slika 14. „Vitezovi“ na izvoru rijeke Rumin (Izvor: Filip Ratković)

Iz odgovora se može iščitati da su bliske osobe (prijatelji, obitelj i učitelji) ispitanicima bili motivacija za učlanjivanje u izviđački pokret. Navedeno je u skladu s rezultatima istraživanja Kasearu i sur. (2020) koje također pokazuje da se mladi najčešće pridruže izviđačima po preporuci prijatelja, poznanika ili izviđačkog vođe koji radi u njihovoj školi. Uz to, postoje i situacije u kojima je izviđaštvo obiteljska tradicija zbog koje se mlađi članovi obitelji pridružuju pokretu što se pokazalo čestim motivatorom i u ovom istraživanju. Štoviše, ispitanica koja se najduže zadržala u izviđačkom odredu dolazi upravo iz takve obitelji. Dok su ostali ispitanici, izuzev voditelja, sudjelovali u pokretu samo u osnovnoj školi, ona je bila članica „...više od petnaest godina. U osnovnoj školi, srednjoj školi i na fakultetu“ (I6).

4.3.3. Aktivnosti izviđačkih odreda grada Sinja

4.3.3.1. Sastanci

Prethodno opisani izviđački sastanci odvijali su se jednom ili dva puta tjedno dva puta tjedno u posebnoj izviđačkoj učionici u školi i imali su brojne svrhe. Prva svrha izviđačkih sastanaka je bilo usvajanje različitih znanja i vještina koje se kasnije koriste na izletima u prirodi. Prema riječima bivših izviđača:

„Učili bi o zaštiti prirode, koje se biljke i životinje nalaze u njoj, učili bi vezati različite čvorove, kako se odnositi prema drugoj djeci, kako jedni druge zaštititi.“ (I6)

„Učili smo o tome kako se orijentirati i kretati kroz prirodu. Naprimjer, to da se ne odvajaš od grupe na izletu bez nekog starijeg, da ne brzaš il skrećeš s glavne staze. Puno smo učili i o biljkama i životinjama u prirodi.“ (I5)

„Na sastancima su nas najviše učili kako raditi određene stvari, upoznavali su nas s teorijom odlaska u prirodu, prepoznavanje strana svijeta, učenje čvorova i takve stvari. Na izletima bi se koristilo sve to što bi se na sastancima učilo.“ (I7)

Uz podučavanje, izviđački sastanci su služili i za planiranje izleta i drugih složenijih izviđačkih aktivnosti. Kao što je već navedeno, svi članovi izviđačkog odreda imaju pravo glasa kada je u pitanju planiranje izviđačkih aktivnosti, što F. R. potvrđuje rekavši: „Mi se bavimo djecom, znači treba njih osluškiati, vidit šta je njima primjerenije, draže i zanimljivije. Tako bi se

i donosile odluke“. Nakon provedenih izleta, na sastancima bi se provodila evaluacija aktivnosti tj. „...pričalo bi se, razmatralo, analiziralo ono što se prethodno događalo kad bismo negdje išli, koji su nedostaci, prednosti, šta možemo unaprijedit i tako“ (F. R.).

U slučajevima kada bi planirane izviđačke izlete spriječilo loše vrijeme, voditelji bi osmislili alternativno rješenje:

„Alternativa tome bi bio školski prostor, velika haula i sportska dvorana u školi, gdje bi mi odrađivali sastanak primjereno mogućnostima. Nismo mogli brati gljive u školi, ali onda bismo učili o njima, održavali bi prezentacije, video prezentacije i slične stvari, ako nismo bili u mogućnosti izaći na teren. Radili bismo poligone, vježbe, podizali šatore, sve smo mogli koristiti u školi kada ne bi bili vani, ali nama je bio cilj da budemo šta više vanka.“ (D. R.)

„Kada bi padala kiša radili bi radionice unutar školskih prostorija. Bio bi to kreativan tip radionica gdje bi izrađivali raznorazne stvari od prirodnih materijala.“ (I1)

„Ukoliko je vani bilo nevrijeme, tada bi se ostajalo u prostorijama *Osnovne škole Marka Marulića* u Sinju i program se sastojao od sastanka na kojem su se učile izviđačke pjesmice, pravila ponašanja u prirodi ili se učilo o tome što znači biti izviđač. Nakon toga, na red bi došla dnevna doza fizičke aktivnosti. Vođa izviđača bi postavio vježbački poligon unutar prostorija škole te bi svaki izviđač trebao uspješno položiti poligon.“ (I4)

Ispitanici navode da bi čak i u slučaju lošeg vremena izviđači kvalitetno provodili svoje susrete u zatvorenom prostoru. U takvim situacijama, voditelji bi proveli jedan dio vremena u aktivnostima posvećenim učenju (npr. radionice, prezentacije), a drugi dio vremena u aktivnostima posvećenim razvoju tijela (npr. poligon za tjelesnu aktivnost).

4.3.3.2. Izleti

Izviđački izleti su bili poludnevni ili cjelodnevni, a održavali su se svakog tjedna. Vikendom bi voditelji izviđačkih odreda s izviđačima odlazili na različite lokacije u Cetinskoj krajini ili u nekim udaljenijim mjestima. Ispitanici opisuju izviđačke izlete na sljedeći način:

„Na izlete se išlo svuda po Sinju i okolici. Znači, obilazili smo Kamičak, sinjski Stari grad, Cetinu, Sutinu, Rudu, Goručicu, Visoku, Kamešnicu, Pavića nebesa i tako dalje. Koji god vrh planine vidiš

u Sinju, mi smo se uspeli na njega. Isto vridi i za planine u okruženju jer smo mi išli, naprimjer, i na Svilaju, Mosor, Biokovo i tako te malo udaljenije planine...Mi smo na izlete uvijek išli s naša dva voditelja, Slavenom i Davorom. Izleti su najčešće bili poludnevni ako bi se zadržali u Sinju, a na izletima smo primjenjivali sve šta smo učili na sastancima. Znalo se kuvat u prirodi, brale su se gljive i šumske jagode, orijentirali smo se po kartama i uz pomoć kompasa, dizali smo šatore, palili vatru, učili smo izvlačit lažne ranjenike iz šume i tako to.“ (I5)

„Većina izleta bi bili poludnevni izleti koji su podrazumijevali šetnje u bližoj okolini Sinja, naprimjer, na Visoku, Visošnicu, Stari grad, Cetinu i Šušnjevaču. Bilo bi tu i jednodnevnih izleta gdje bi išli na slapove Krke, Plitvička jezera, Zelovo, pošumljavanja i tako to.“ (I6)

Slika 15. „Vitezovi“ u prirodi (Izvor: Filip Ratković)

Opisani izleti su zahtijevali pomno planiranje jer je bilo bitno odabrati lokaciju na kojoj se znanja i vještine stečene na sastancima mogu iskoristiti u praksi. D. R. objašnjava da su lokacije koje su se odabirale za izlete uvijek bile vezane uz godišnja doba kako bi se mogla proučavati lokalna flora i fauna specifična za određeno razdoblje u godini. Primjerice, ako bi tema sastanka bilo proučavanje: „...samoniklog jestivog bilja onda bi se odabrao teren na kojem ćemo pronaći dvije, tri ili pet vrsta samoniklog jestivog bilja. Kada bi bilo vrijeme od gljiva onda bi se uputili na

taj teren. Kolega koji je bio zajedno s nama u odredu je vrhunski poznavatelj bilja i on bi održao predavanje o vrsti biljke i njenim karakteristikama (jesu li jestive, nejestive ili otrovne)“ (D. R.).

Slika 16. Odred izviđača porječana Malin na vrhu planine Visoke (Izvor: Slaven Kardoš)

4.3.3.3. Logorovanja

Iako su logorovanja jedan od najzahtjevnijih oblika rada u izviđačkom pokretu, sinjski izviđači su ih održavali dok god su odredi aktivno radili. Kao što je prethodno navedeno, ponekad se dva ili više odreda mogu uključiti u planiranje logorovanja s obzirom na rad koji je potrebno uložiti za uspješnu realizaciju istog. S. K. se prisjeća da je prvo logorovanje *Odreda izviđača porječana Malin* bilo organizirano zajedno s *Odredom izviđača Vitezovi*, a naknadno je svaki odred za sebe samoinicijativno organizirao logorovanja.

Slika 17. Zajedničko logorovanje sinjskih izviđačkih odreda (Izvor: Slaven Kardoš)

F. R. je tijekom intervjua objasnio kako je izgledalo jedno od logorovanja na Cetini, na dijelu koji se zove Vukovića vrelo. Logorovanje je trajalo deset dana, a odrasli članovi odreda su došli dan prije službenog početka logorovanja kako bi pripremili teren prije dolaska mladih izviđača i ostali su dan nakon logorovanja kako bi počistili teren. Na logorovanjima bi bilo do dvjesto izviđača koji su bili smješteni u tridesetak velikih šatora. Izgled šatorskog naselja bi začudio posjetitelje koji bi znali reći „Ja sam mislio to Pile ide s dicom na ledinu s tri šatora“ (F. R.).

Slika 18. Izgled izviđačkog logora na Cetini (Izvor: Filip Ratković)

Međutim, suprotno uvjerenjima posjetitelja koji do tada nisu bili upoznati s radom izviđačke organizacije, izviđački logori su morali biti jako dobro organizirani. Stoga je svaki logor sadržavao dostatan broj šatora, kuhinju, izvor čiste vode, prostore za održavanje higijene i svu opremu potrebnu za provođenje svakodnevnih izviđačkih aktivnosti. Za mnogu djecu, logorovanja su predstavljala prvo odvajanje od roditelja na duže vrijeme i idealnu priliku za osamostaljivanje u određenim svakodnevnim aktivnostima. Naime, na logorovanju djeca i mladi imaju zadatak da brinu o svom šatoru i svim svojim stvarima. Ujutro je truba najavljivala ustajanje i pregled šatora, nakon čega bi se izviđači poredali na livadi i radili tjelovježbe. U međuvremenu su odrasli, zajedno s dežurnim izviđačima, pripremali hranu za doručak. Svaki izviđač je imao svoj pribor za jelo za kojeg je odgovarao i kojeg je morao održavati čistim.

Slika 19. Izviđači uče borilačke vještine na logorovanju (Izvor: Filip Ratković)

Izviđači bi se nakon doručka podijelili u grupe i išli na različite lokacije u okolici logora – na izvor Cetine, u Vrliku i slično. Cilj tih dnevnih izleta je bilo učenje o području na kojem se odvija logorovanje. F. R. pojašnjava da: „Najprije kada dolaze na neki prostor uče o tom krajoliku, o tom mjestu. Kada dođu do Vrlike onda uče o povijesti grada Vrlike. Posjetili su i kulu Prozor, sami grad, školu, zavod, česmu. Djeca koja idu na izvor Cetine, dolaze na sami izvor, uče o izvoru,

o tome koliko je dubok, koji je značaj te vode koja opskrbljuje pola Dalmacije, flore i faune koja se tu nalazi i to sve. Drugi idu uz rijeku Cetinu pa uče o biljkama i životinjama, uzimaju uzorke vode i rade analizu vode“. Uz dnevne izlete, ispitanici se prisjećaju i različitih izazova koje su im voditelji dodjeljivali tijekom logorovanja. I2 opisuje izazove kao: „Jedan dan šutnje gdje se ne smije pričati, jedan dan da se ne jede i jedan dan u samoći“. Tijekom svakog od izazova, ostali izviđači se trude da onaj koji ih izvršava poklekne u svojoj namjeri. Osobito je teško ne pokleknuti u izazovu šutnje s obzirom na razne aktivnosti koje se odvijaju tijekom dana. F. R. navodi aktivnosti poput ribolova, mikroskopiranja, orijentacije uz pomoć kompasa, streličarstva i slično. Jednom kada bi se sve grupe vratile u logor, uslijedilo bi večernje druženje uz logorsku vatru koje bi izviđači popratili programom koji su sami osmislili (pjesmom, kvizom, društvenim igrama itd.).

Slika 20. Izviđači uče signalizaciju na logorovanju (Izvor: Filip Ratković)

S. K. i D. R. objašnjavaju da je i svako logorovanje *Odreda izviđača porječana Malin* bilo vezano uz određene vodne tokove – izvor Cetine, Rumin i Sutinu. Voditelji posebno ističu logorovanje na Sutini koja je zbog izviđačkog rada i aktivnosti postala zaštićeni prirodni krajobraz. Prema S. K.-u: "Mi smo imali naše eko-kampove u Sutini gdje smo čistili Sutinu od smeća, uvečer bi palili logorsku vatru, pričali priče. Namjerno smo birali Sutinu jer tamo nema signala pa onda više nema korištenja mobitela“. Ispitanicima zasigurno nije smetao nedostatak signala jer su entuzijastično opisivali logorovanja na kojima su sudjelovali.

Slika 21. Spust niz kanjon Sutine (Izvor: Slaven Kardoš)

„Više puta sam išla na logorovanje na Rumin i na Sutin i jedva sam čekala da počnu praznici da mogu ić na logorovanje. Na logorovanju bi nam cili dan bio ispunjen aktivnostima. Ujutro bi nam starješine pregledali šatore da vide jel sve na mistu i tek onda bi mogli ić na doručak. Iza tog doručka bi obilazili mjesto na kojem se odvija logorovanje. Naprimjer, na Sutini bi istraživali cili kanjon, al smo se najviše zadržavali na mistu koje se zove Bila Vrila. Tamo smo igrali na balota, učili plivat, koristili luk i strijelu, okupljali se oko logorske vatre, ma sve živo.“ (15)

Slika 22. Odabir mjesta za podizanje logora (Izvor: Slaven Kardoš)

„Ja sam sudjelovala na logorovanjima uz Cetinu i Sutinu. Tamo smo učili kako podignuti šator, iskopati WC, upaliti vatru, gađati uz pomoć luka i strijele. Zapravo, na jednom od logorovanja sam naučila i plivati.“ (I4)

Slika 23. Podizanje šatora na logorovanju (Izvor: Slaven Kardoš)

„Ja se najviše sjećam logorovanja na Sutini gdje bi nosili svoje šatore i svu tu opremu za preživljavanje u prirodi. Onda bi tu sami postavljali svoje šatore, dogovarali se tko će s kim biti u šatoru, palili logorsku vatru, vezali čvorove. Pa bi bile igre poput povlačenja užeta i takva neka prijateljska natjecanja. Onda bi odspavali noć što bi, pogotovo djetetu u osnovnoj školi, bilo jako zanimljivo. Provođenje noći u prirodi, okolo kukci, borba s komarcima, strah od medvjeda i vukova iako ih nema u blizini jer, naravno, nikada nas ne bi odveli negdi di postoji opasnost od toga. Inače i druženje s ljudima jer bi se tu skupili, baš se sjećam, i drugi izviđački odredi, a došli bi nas roditelji i obitelji malo posjetiti. Baš je bio nekako događaj koji zapamtiš kroz život i dosta toga naučiš.“ (I7)

Bivši izviđači navode da su na logorovanjima imali priliku uvježbati različite vještine poput plivanja, boćanja, streličarstva, vezanja čvorova, paljenja vatre, podizanja šatora i slično. Uz to, imali su priliku družiti se s vršnjacima iz svog i drugih izviđačkih odreda, a u posjetu su im dolazili i članovi obitelji. Iz tog razloga i zbog svih prethodno opisanih aktivnosti, nekoliko ispitanika je logorovanje izdvojilo kao najdražu izviđačku aktivnost.

Slika 24. Izviđači uče o zmijama na logorovanju (Izvor: Slaven Kardoš)

Slika 25. Svečano obećanje poletaraca na Sutini (Izvor: Slaven Kardoš)

4.3.3.4. Zimovanja

Zimovanje je također pomno organiziran višednevni boravak u prirodi koji se od logorovanja razlikuje po tome što bi izviđači bili smješteni u planinarskim ili lovačkim domovima umjesto u šatorima. I6 tvrdi da se na zimovanje odlazilo: „...kada bi pao snijeg tako što bi išli, naprimjer, u Korita iznad Otoka. Na zimovanjima smo uvježbavali spašavanje ozlijeđene osobe u stvarnim uvjetima po snijegu i kako zapaliti vatru ako pada snijeg ili kiše. U biti, snalaženje u prirodi u različitim situacijama koje te zateknu“.

Slika 26. Odred izviđača porječana Malin u mjestu Korita (Izvor: Slaven Kardoš)

Niske temperature i snijeg koji su često pratili izviđače na zimovanju pružili su priliku za savladavanje situacija s kojima se djeca i mladi ne mogu susresti u drugim dijelovima godine. Primjerice, S. K. opisuje vježbu spašavanja ranjenika s planine po dubokom snijegu. Kako bi izviđači ozbiljno shvatili akciju spašavanja, voditelji su se prethodno dogovorili s jednom od djevojčica da se pretvara kako je ozlijeđena. Kada su izviđači pomislili da je jedna od njih zaista ozlijedila nogu odmah su započeli izrađivati nosila od jasena i šatorskog krila. Lažnog ranjenika su nosili po snijegu sve dok im voditelji nisu otkrili da je to ipak samo bila vježba. Navečer je S. K. s izviđačima uvježbavao kako da po mećavi podignu sklonište, zapale vatru i pronađu put natrag do logora orijentirajući se uz pomoć vjetra.

Slika 27. Pregled zimske opreme i zimske aktivnosti u mjestu Zelovo (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

Izviđači „*Vitezovi*“ se prisjećaju zimovanja u mjestu iz kojega potječe njihov voditelj: „Na zimovanje smo išli na Pode, selo povri Rude. Tu je bilo odlično. Spavali smo u starim kamenim kućama. Imali smo jednu veću kamenu kuću u kojoj bi se održavali sastanci i u koju bi nas moglo stati trideset bez problema...Dan bi se sastojao od zabave, učenja, izvršavanja dnevnih zadataka. Imali smo zadatak pokupiti svoj nered amo reć, ujutro kad se dignemo morali smo sredit sobu, namistiti sve, sredit oko kuće ako smo nešto dan prije, odnosno noć prije, izneredili“ (I1).

Slika 28. „Vitezovi“ stižu u zimski logor (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)

Navedeno pokazuje da su izviđači na zimovanjima imali iste obveze kao i na logorovanjima te da se jednak naglasak stavlja na stjecanje samostalnosti u obavljanju dnevnih obveza. Nakon pregleda soba uslijedile bi aktivnosti poput skijanja i sanjkanja. F. R. opisuje i zimovanje na Kamešnici koje se ostvarilo samo zbog toga što je snježna ralice čistila snijeg na putu do vrha Kruge.

Slika 29. Dnevne aktivnosti na zimovanju – orijentacija u prirodi i streljaštvo (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)

Izviđačima je na tom zimovanju najzanimljivija aktivnost bila izrada iglua koja bi potrajala do kasnih noćnih sati: „Imali smo agregat, svjetlo je upiralo tu, oni bi stali do deset navečer, iako je bilo -17°C . Nismo imali nikog tko se prehladio, na bilo koji način razbolio ili bilo šta drugo da se dogodilo“ (F. R.). Na one dane kada bi se dnevne aktivnosti zaista završile prije zalaska sunca, izviđači bi se podijelili u grupe i osmišljavali večernji program: „Svaku večer jedna grupa treba smisliti program koji traje, ne znam, sat vremena. Neka kviz pitanja, zafrkancije, smicalice i to“ (F. R.).

Slika 30. Dnevne aktivnosti na zimovanju – skijanje i sanjkanje (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)

4.3.3.5. Plovidbe

Plovidbe su idealna prilika za to da se izviđači porječani upoznaju s rijekama u svom okruženju i da se nauče rukovati onim plovilom koje imaju na raspolaganju. „*Vitezovi*“ su zbog svojih akcija čišćenja rijeke Cetine na poklon dobili dva gumena čamca koja su mogli koristiti na plovidbama i budućim čišćenjima: „Cetinu smo čistili, kada kažem sto puta, ne pretjerujem. Kada bi bili na logorovanju na Cetini svaki dan se Cetina čistila u više pravaca. Par kolega i ja bi išli u

odijelima i vadili iz Cetine, da ne kažem čega sve nije bilo. Tako da smo imali, imamo i danas, dva gumena čamca koja smo dobili kao poklon za te aktivnosti koje smo radili“ (F. R.).

Slika 31. Akcija čišćenja rijeke Cetine (Izvor: Filip Ratković)

4.3.3.6. Pohodi biciklima

U odredima su se provodili i pohodi biciklima na različite dijelova Sinja i okolice. S obzirom na to da su pohodi biciklima opasniji od nekih drugih izviđačkih aktivnosti s voditeljima bi uvijek bilo više odraslih u pratnji: „Uvijek se meni ubaci netko od roditelja. Znalo bi ići nas pet-šest starijih“ (F. R.). „*Vitezovi*“ su nekoliko puta godišnje odlazili biciklima do sinjskog Hipodroma gdje bi obišli konjušnicu i naučili nešto više o konjima koji sudjeluju na sinjskoj alci. Zatim bi nastavili svoj put prema aerodromu gdje su imali priliku pogledati jedrilice koje aeroklub koristi za letove i natjecanja. Izviđači bi pohod biciklima završili na Cetini gdje bi imali pauzu za jelo i piće, igru i ribolov.

4.3.3.7. Betlehemsko svjetlo mira

D. R. objašnjava da je odlazak po betlehemsko svjetlo mira izviđačka tradicija koja je započela u Austriji devedesetih godina. Prema članku N. V. (2013) austrijski izviđači na početku došašća pale svjetlo na mjestu Kristova rođenja i odnose ga na svečanu ceremoniju u Beč. Ondje ih čekaju izviđači iz različitih zemalja koji nakon ceremonije odnose betlehemsko svjetlo u svoje zemlje. Predstavnici izviđača Republike Hrvatske odnose betlehemsko svjetlo u Zagreb, a ono se iz Zagreba širi po ostalim dijelovima Republike Hrvatske. Iz tog razloga su sinjski izviđači odlazili po betlehemsko svjetlo mira u Beč ili Zagreb. D. R. navodi iduće: „Kolega i ja smo prvi u Sinj donijeli Betlehemsko svjetlo i za vrijeme našeg rada nekih četrnaest puta smo u Sinj donijeli Betlehemsko svjetlo - simbol mira i zajedništva - pod pokroviteljstvom Svjetske izviđačke organizacije čiji je član i *Savez izviđača Hrvatske*“.

Slika 32. Preuzimanje betlehenskog svjetla mira u Beču (Izvor: Slaven Kardoš)

Ispitanici su se kao djeca pak radovali i samom putovanju: „Kada smo išli u Beč uzbudljiv dio je bio taj što smo se vozili vlakom od Splita do Zagreba što danas nije često i većina djece se uopće nije vozila vlakom“ (I6). Povratak s puta se nije uvijek sretno završavao jer se jednom prilikom izviđaču koji je bio zadužen za čuvanje svjetla do misnog slavlja isto to svjetlo i ugasilo. Iako su prva dječakova reakcija bile suze „...u razgovoru s biskupom u Zagrebu prilikom primanja svjetla pitali smo ga što napraviti ako nam se slučajno ugasi. Odgovor biskupa bio je sljedeći 'Vi ste došli po to svjetlo sa srcem, s ljubavlju, fala Bogu ugasi se, prikrsti se, upali ga i sve je u redu'“ (D. R.).

Slika 33. Preuzimanje betlehemskog svjetla mira u Zagrebu (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

4.3.3.8. Protupožarni kampovi

Protupožarni kampovi su se organizirali u ljetnom razdoblju na Marjanu ili otoku Hvaru u trajanju od dva tjedna i u suradnji s policijom i vatrogascima. S. K. opisuje protupožarne kampova kao „nešto nezaboravno učenicima“. Dnevne aktivnosti u kampu su podrazumijevale protupožarne patrole u kojima bi izviđači u parovima odlazili izviđati određene terene te obavještavati policiju i vatrogasce o stanju na terenu putem Walkie Talkie uređaja. Izviđači su patrolirali u smjenama tako da su jedan dan patrolirali ujutro, drugi dan poslijepodne, a treći dan su bili slobodni. Slobodni dani su podrazumijevali dežurstvo u izviđačkom kampu.

Slika 34. Dnevni dogovor i patroliranje na otoku Hvaru (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

S obzirom na to da su na protupožarnim kampovima sudjelovali izviđači iz različitih dijelova Hrvatske i drugih zemalja poput Mađarske i Srbije, večernji sati bi prolazili u predstavljanju kulturnih programa. Primjerice, sinjski izviđači su predstavili sinjsku alku koristeći metle umjesto koplja.

Slika 35. Predstavljanje sinjske alke u protupožarnom kampu (Izvor: Slaven Kardoš)

Ispitanicima su zabavne dnevne aktivnosti na protupožarnim kampovima i prijateljstva s drugim izviđačima ostali u lijepom sjećanju: „Meni su bili najdraži protupožarni kampovi zato što smo tu upoznali najviše ljudi. Dakle, mi osobno smo upoznali otok Hvar svakim svojim korakom. Puno smo šetali, bilo je vruće, nije bilo lako, ali u suradnji s policajcima i vatrogascima bi imali određenu rutu gdje bi patrolirali. Čak su dolazili i izviđači iz Mađarske i Slavonije s kojima bi surađivali i to bi mi bio najljepši dio“ (I6).

Slika 36. Izviđači porječani na moru (Izvor: Slaven Kardoš)

4.3.3.9. Izviđački susreti, smotre i natjecanja

D. R. navodi da *Savez izviđača Hrvatske* organizira niz izviđačkih susreta i smotri koje se vežu uz dobnu granicu članstva (npr. susreti poletaraca, susreti brđana i slično). Susreti su namijenjeni održavanju natjecanja u različitim izviđačkim vještinama, održavanju avanturističkih aktivnosti, edukativnih i zabavnih programa i slično. F. R. se prisjeća susreta u Trogiru i Omišu gdje bi se održavala natjecanja u pisanoj provjeri izviđačkih znanja, postavljanju šatora, čvorologiji itd. I4 navodi natjecanje u „trčanju, skakanju u vrećama, potezanju užeta“. D. R. smatra da su vrhunac izviđačkih susreta bile izviđačke smotre koje su se održavala svako nekoliko godina ovisno o interesu i mogućnostima za nekoliko stotina izviđača u isto vrijeme, a trajale bi između sedam i deset dana. Prema I4: „Te smotre su služile da izviđači osjete zajedništvo unutar svoga voda i upoznaju nove prijatelje među izviđačima drugog grada“.

Slika 37. Proljetni susret poletaraca u Makarskoj (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

4.3.4. Prednosti izviđačkog djelovanja u Sinju i Cetinskoj krajini

U nastavku intervjua, sudionici su naveli prednosti sudjelovanja u izviđačkim odredima u gradu Sinju u odnosu na neke druge dijelove Republike Hrvatske:

„Mislim da je prednost izviđača grada Sinja naše prirodno okruženje koje je iznimno bogato. Ne poznajem mjesto u Republici Hrvatskoj koje ima toliko izvora pitke vode do kojih doslovno možeš prošetati iz grada. To su, naprimjer, Sutina, Vojskova, Malin, Rumin...I Cetina nam je tu blizu,

kao i Perućko jezero koje je odnedavno popularno za kampiranje. Smatram da Sinj ima dovoljno potencijala za izviđaštvo i slične aktivnosti.“ (I6)

„Sinj je specifičan po svom geo položaju jer mi na par kilometara od centra grada imamo razne vodotoke, uzvišenja, planine, vrhove. Sinjska okolica je preboga prirodnim sadržajima koji se maksimalno koriste u našem radu...Sve što smo mogli odraditi, odredili smo na prirodnim lokacijama bez ikakvog improviziranja.“ (D. R.)

Slika 38. Izviđači u mjestu Suhač (Izvor: Slaven Kardoš)

„Mi imamo i klisure i rijeke i močvaru i planine. Dakle, raznoliki smo. Onda mi možemo raznorazne aktivnosti voditi za razliku od ravničarskog kraja.“ (S. K.)

„Naravno svatko voli svoj kraj, ali ja na predstavljajima govorim da nema lipšeg grada i okoliša u Hrvatskoj. Znači Sinj, Cetinska dolina, rijeka Cetina koja ima deset pritoka...Imamo tri zaštićena krajobraza - izvor Rude, Graba i Sutine. Imamo mali milijun endema. Unutar Cetine imamo dva riblja endema što je važno da se zapamti i da djeca znaju. Imamo ribe koje se zovu cetinski vijun i ilirski klen...Imamo i dosta biljnih vrsta. Ono što znam je dalmatinska tila koja je nedavno pronađena na Poljakovoj Gredi.... Imamo endem koji se odnosi na izvor Goručice u kojem je pronađena čovječja ribica prije 150 godina.“ (F. R.)

Slika 39. Izviđači u potrazi za čovječjom ribicom (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)

„Puno je razloga zašto su sinjski izviđači posebni. Prvi razlog je svakako to šta je Sinj okružen predivnom prirodom pa ne moraš daleko putovat da bi organizira neki izlet. Možeš hodat, trčat, biciklirat, planinarit, šta god ti padne na pamet. Drugo je to šta smo imali jak osjećaj zajedništva u odredu. Ne znam jel to zato šta su nam starješine ujedno bili i učitelji u osnovnoj školi, al s njima i prijateljima iz odreda sam se uvijek osjećala sigurno i radovala sam se svakom izletu.“ (I5)

“Mislim su najveća posebnost izviđača grada Sinja osobe koje su u to vrijeme vodile izviđače, učitelji Slaven Kardoš i Davor Ratković. Obojica su, osim što su veliki zaljubljenici u prirodu i njeno očuvanje, iznimni učitelji i autoritet za mlade osobe.” (I4)

Slika 40. Izviđači na rijeci Cetini (Izvor: Filip Ratković)

Iz odgovora ispitanika može se iščitati da je jedna od najvećih prednosti sudjelovanja u izviđačkim odredima grada Sinja upravo bogato *prirodno okruženje Cetinskog kraja*. Izviđači su zbog lako dostupnih rijeka, jezera, brda i planina većinu izviđačkih znanja i vještina stjecali na otvorenom. Na taj su način od najmlađih dana upoznavali svoj zavičaj i učili prepoznavati njegovu vrijednost.

Ispitanici su istaknuli i *zajedništvo* u odredima kao jednu od prednosti izviđačkih odreda grada Sinja. Iz odgovora ispitanika je vidljivo i to da su izviđači dijelili zajedničke interese i vrijednosti što je pridonijelo osjećaju jedinstva i zajedničke svrhe: „Imali smo iste interese, svi smo voljeli prirodu, kampiranja, putovanja takvog oblika, a ne luksuzna putovanja u daleke zemlje koja su uglavnom moderna u današnjem svijetu, dok zapravo većina djece ne poznaje ni svoj bliži zavičaj“ (I6). Prijateljstva koja su stekli na izviđačima su bila značajna, između ostalog, zbog toga što na izviđačima bili s kolegama iz razreda: „Tako da smo se čak zbližili više nego šta bi se možda regularno zbližio s ostalom djecom u osnovnoj školi jer smo provodili puno više vremena skupa na tim sastancima, na logorovanjima pogotovo. Sudjelovali smo na raznoraznim aktivnostima gdje je trebao neki određeni timski rad tako da sam se puno više zbližio s njima nego šta bi inače“ (I7).

Međutim, prijateljstva u izviđačkom odredu nisu ograničena samo na vršnjake. Sudjelovanjem u izviđačkom pokretu mlađi imaju priliku družiti se sa starijima i od njih učiti: „OK, oni jesu bili stariji četiri godine i kada pogledaš to je ništa, ali u osnovnoj školi to su već momci i cure od kojih učiš. Oni su baš bili lipo odgojeni i onda si moga neke lipe stvari i od njih isto naučit jer su oni dugo godina bili u izviđačima i dosta toga su znali“ (I2). Čak i oni izviđači koji nisu bili skloni stjecanju prijatelja su uspjeli prepoznati važnost socijalizacije u izviđačkom odredu: „S obzirom da nisam baš društvena osoba, izviđači su mi više služili za boravak u prirodi nego za stjecanje prijatelja. Ali, boravak u izviđačima me svakako prisilio na socijalne interakcije koje bi mi danas vjerojatno bile neugodne da ih tad nisam iskusila“ (I4). Kasearu i sur. (2020). svojim istraživanjem potvrđuju ulogu izviđača u socijalizaciji mladih i stvaranju stabilnih društvenih veza koje mogu rezultirati cjeloživotnim prijateljstvima.

Slika 41. Dan izviđača, 19. svibnja 2006. godine (Izvor: Slaven Kardoš)

Prema ispitanicima, posljednja prednost izviđačkih odreda grada Sinja su **izviđački voditelji**. Većini ispitanika su voditelji ujedno bili i učitelji razredne nastave, a oni su ih opisali idućim riječima:

„Meni u očima je samo narastao više. Na drugačiji način sam ga gledao nego samo da mi je formalno bio učitelj.“ (I3)

„On mi je bio učitelj od prvog do četvrtog razreda i to ti je više slušaš njega nego mater i ćaću doma. On nam je baš priča o svemu u životu.“ (I2)

„Definitivno smo svi imali puno veće poštovanje prema Slavenu jer je u isto vrijeme bio učitelj i voditelj izviđača. On je bio puno bliži nama nego što bi neki obični učitelj bio jer je on puno sebe davao za svoje učenike i svoje izviđače. Ja njega nikad neću zaboravit. On je za Sinj napravio stvarno puno kroz izviđače i kao učitelj.“ (I7)

Navedeno potvrđuje rezultate istraživanja u kojima Ličina (2006) iznosi mišljenje da je poželjno da se u izviđački pokret uključi što više učitelja razredne nastave koji mogu svoja pedagoška znanja primijeniti u izvannastavnom radu s izviđačima, a ujedno uspješno iskoristiti izviđačka iskustva, znanja i vještine u odgojno-obrazovnom radu u školi.

4.3.5. Utjecaj izviđaštva na zajednicu

Odred izviđača porječana Malin i *Odred izviđača Vitezovi* kroz svoje su djelovanje na različite načine pridonosili zajednici grada Sinja. Ispitanici su tijekom intervjua naveli brojne volonterske aktivnosti u kojima su sudjelovali tijekom godina. I6 spominje da je *Odred izviđača porječana Malin* sudjelovao „...u aktivnostima **Crvenog križa** kojima su se prikupljale osnovne higijenske potrepštine i namirnice za ljude slabijeg imovinskog stanja“. „*Vitezovi*“ su isto tako blisko surađivali s *Crvenim križem*, a F. R. također ističe akciju pod nazivom „*Jedno dijete, jedan proizvod*“ koja se provodi u tjednu solidarnosti i služi za prikupljanje nužnih sredstava za osobe u nepovoljnom financijskom položaju. Voditelj bi izviđače tijekom tjedna solidarnosti odveo u skladište *Crvenog križa* kako bi vidjeli proces zaprimanja i sortiranja prikupljenih potrepština. Tu priliku bi iskoristio da im „...slikovito objasni da ima djece koja ne mogu imati neku lijepu majicu kao oni, koja ne mogu nositi skupocjene patike...“. Izviđači bi na taj način učili o vrijednosti

pomaganja drugima i vidjeli što je sve potrebno za provođenje uspješne volonterske akcije. Jednako je bitna bila i akcija prikupljanja plastičnih čepova za *Udrugu oboljelih od leukemije i limfoma*.

Izviđači su surađivali i s *braniteljskom zadrugom Patriot* na različitim projektima, a svake godine bi pripremali izložbu fotografija na temu Domovinskog rata. D. R. naglašava i suradnju sa *sustavom civilne zaštite*. U slučaju većih elementarnih nepogoda stariji izviđači su na pogođenom području pomagali podizati šatorska naselja. S. K. navodi i situaciju: „...kada je bio onaj veliki snijeg i kada ljudi nisu mogli izaći vanka, moji su izviđači išli od kuće do kuće i čistili snijeg, nosili spizu,...Dakle, tu se razvija jedno volonterstvo i veliko prijateljstvo“.

Slika 42. Natjecanje u potezanju užeta sa zadrugom Patriot (Izvor: Filip Ratković)

Budući da izviđači najveći dio svog vremena provode u prirodi ne čudi činjenica da je većina njihovih volonterskih aktivnosti vezana uz očuvanje okoliša. I6 navodi da su u suradnji s *Hrvatskim šumama* redovno provodili akcije pošumljavanja. F. R. objašnjava da bi *Hrvatske šume* osigurale sadnice bora koje bi izviđači naknadno sadili po okolini Sinja, Svilaji, Dinari i drugim područjima.

Slika 43. Izviđači provode pošumljavanje u mjestu Turjaci (Izvor: Slaven Kardoš)

Ispitanici ističu i akcije održavanja školskog okoliša: „Sadili smo cvijeće oko škole i nosili stine pa stavljali gredice. Znali bi preko sata razrednika malo to pograbljat i zalit. Uvik nas je oko toga nešto aktivira. Ali kad pogledam to i je stvorilo, barem šta se tiče mene i većine nas, svijest o očuvanju okoliša“ (I1). Izviđači su ispred *OŠ fra Pavla Vučkovića* stvorili jednu pravu ekoučionicu za koju su samostalno izrađivali prostor u kojem učenici mogu raditi, a koji će biti okružen prirodom: „Ova sva stabla, svo cvijeće što je oko škole, mi smo sadili - djeca izviđači“ (F. R.).

Slika 44. „Vitezovi“ uređuju školski okoliš (Izvor: Filip Ratković)

S obzirom na to da se izviđači brinu i za životinje, oba odreda su izrađivala *kućice za ptice* koje su se postavljale po gradskom parku: „Malo je reći da smo napravili 500 komada. Jedne godine, u periodu zime, preko stotinjak izviđača je trebalo napraviti jednu kućicu za ptice“ (F. R.).

Slika 45. Odred izviđača porječana Malin izrađuje i postavlja kućice za ptice (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

Uz pošumljavanja, izviđači su uvijek pristupali ekološkim *akcijama čišćenja prirode*. Čak i kada se one ne bi aktivno organizirale: „...nepisano pravilo je bilo da se tokom svake šetnje kupi svo smeće na koje se naiđe putem. U tom smislu su izviđači neophodni za grad Sinj jer se često pokažu kao glavni čuvari (i čistači) prirode“ (I4). Međutim, izviđači su se aktivno bavili zaštitom voda zbog čega su obilazili sve izvore rijeka u Cetinskom kraju kao i njihove pritoke. Cetina,

Rumin, Malin, Vojskova, Ovrlja, Ruda, Grab, Perućko jezero i kanjon Sutine su samo neka od mjesta gdje su se provodile akcije čišćenja. Izviđači su djelovali u stilu eko-patrola koje bi pratile stanje u okolišu, prijavljivale divlja odlagališta otpada nadležnim situacijama i organizirale akcije za uklanjanje otpada iz prirode. Tijekom jednog projekta izviđači su pronašli, dokumentirali i prijavili 214 divljih odlagališta otpada: „Nema nažalost nekog sela, mista, okoliša, vododerine ili potoka da se ne baca smeće. Ja sam ih tada, u godinu dana, locirao 214 s izviđačima. Baš zahvaljujući tome što smo obilazili“ (F. R.).

Slika 46. „Vitezovi“ u akciji čišćenja rijeke Cetine (Izvor: Filip Ratković)

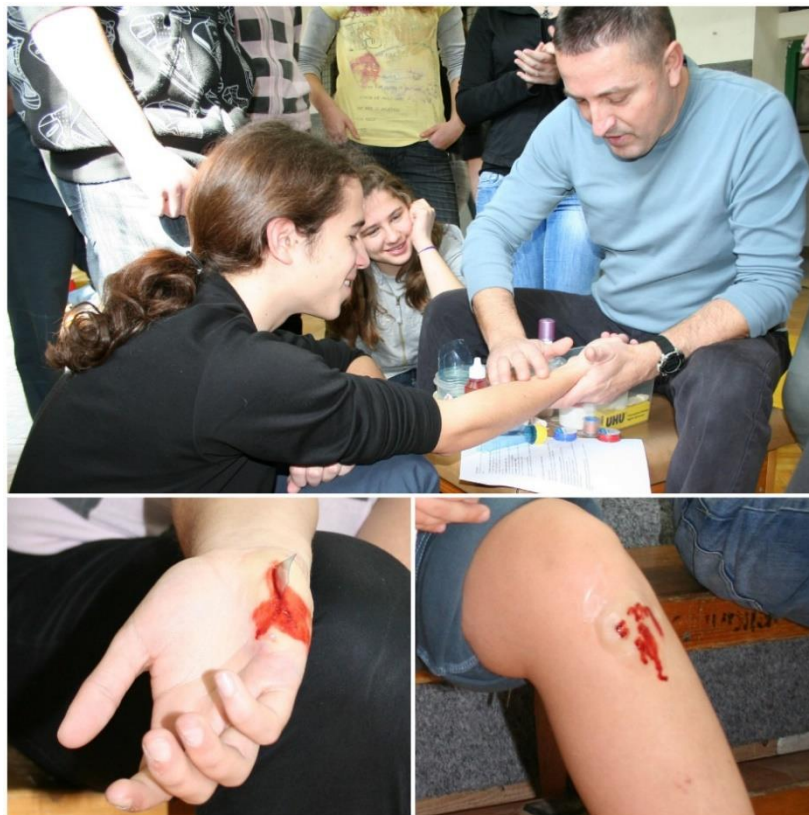
Kao što možemo vidjeti iz priloženog izviđači su tijekom svog rada aktivno pridonosili zajednici grada Sinja kroz pružanje pomoći lokalnom stanovništvu ili kroz zaštitu i očuvanje prirode. Uz to, zanimljivo je i mišljenje I5 koja navodi da: „Triba naglasit i to da su naše starješine volonterski vodili izviđački odred tako da su oni pridonosili zajednici, a posebno našim roditeljima, samim time što su svaki tjedan izdvajali vrime da nas odvedu na izlet i nauče nečem novom“.

4.3.6. Utjecaj izviđaštva na razvoj ispitanika

Ovim istraživanjem se ispitalo i to kakve vrijednosti, znanja i vještine stječu djeca i mladi u izviđačkom pokretu tj. koje su dobrobiti proizašle iz članstva ispitanika u izviđačkim odredima. Aktivna uključenost u zajednicu, poštovanje drugih ljudi i poštovanje prirode su samo neke od vrijednosti koje su prethodno opisane. Što se tiče odgovora ispitanika, sva tri voditelja su istaknula prijateljstvo i međusobnu pomoć kao temeljne izviđačke vrijednosti: „Prvo se promovira prijateljstvo i međusobna pomoć. Ne samo ljubav prema prirodi nego i ljubav prema čovjeku.“ (S.K); „Uče se zajedničkom radu i međusobnom pomaganju...U našem izviđačkom pozdravu kada se ispruži desna ruka i podignu se tri prsta u zrak tako da palac pokriva mali prst, to točno znači da veliki čuva maloga.“ (D. R.); „U osnovi takva će djeca bit, unutar te socijalizacije i učenja, puno bolji ljudi. Oni su bolji, humaniji, otvoreniji i srdačniji“ (F. R.). Iz odgovora ispitanika se jasno može iščitati da se u izviđačkim odredima njegovala solidarnost, suradnja, empatija i povjerenje.

Takav pristup djeci se pokazao uspješnim što potvrđuje I4 rekavši: „Mislim da sam tek sad kad sam odraslija uvidjela značenje izviđača koje tad nisam mogla spoznati. Ali ono što sam mogla spoznati i tada, i što sam prakticirala i u školskoj klupi, je bilo to da uvijek treba pomoći slabijem od sebe“. Kvalitetnoj socijalizaciji djece zasigurno pridonose i grupne aktivnosti koje se prakticiraju u izviđačkom pokretu. U grupnim aktivnostima djeca su najčešće bila miješana po spolu i dobi kako bi se i oni najmanji izviđači mogli istaknuti: „...aktivnosti su uvijek prilagođene najmanjem članu, a oni odrasli će to lako savladati“ (D. R.).

Kroz izviđačke aktivnosti mladi stječu različita znanja i vještine. I4 navodi to da su izviđači naučili „...osnove prve pomoći kako bi mogli pomoći unesrećenim osobama“. Izviđački voditelji su smatrali da je iznimno važno da djeca nauče kako smireno pomoći sebi i drugima u slučaju nesreće. Kako bi djecu i mlade naviknuli na prizore s kojima se mogu susresti u stvarnom životu, voditelji bi kreirali realističan prikaz ozljeda: „Ja sam njima kao malima radio ozlijede ruke, ozlijede lica i tako. I kad u stvarnosti to vide drugačije će reagirati“ (F. R.). S vremenom su zbog takvog načina poučavanja mladi počeli sudjelovati i na natjecanjima iz prve pomoći u organizaciji *Crvenog križa*: „Tu je bilo pet cura iz srednje škole koje sam ja kao učitelj razredne nastave vodio jer nitko njih nije htio vodit. Od tih pet cura, tri su postale liječnice“ (F. R.).

Slika 47. Prva pomoć - realističan prikaz ozljeda (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)

Slika 48. Prva pomoć – previjanje rane (Izvor: Slaven Kardoš)

Ispitanici ističu i druge praktične vještine koje su stekli na izviđačima, kao naprimjer, „...*bushcraft* ili *survival skills* - vještine postavljanja logora, vještine različitih načina paljenja vatre, vještine korištenja noža i kompasa, orijentacija, topografija, poznavanje flore i faune“ (I3).

Slika 49. Paljenje logorske vatre (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

Kada je istraživačica pitala bivše izviđače kako su im znanja i vještine koje su stjecali u izviđačkim odredima pomogle u svakodnevnom životu, odgovorili su iduće:

„Snalažljivost se tu dosta razvila, a i timski rad. Jako dobro radim u timu. Nikad nisam ima problema s kolegama i općenito ljudima s kojima sam okružen jer znam raditi timski.“ (I1)

„Mislim da mi je najviše pomoglo u upoznavanju novih ljudi i nekom ponašanju tijekom timskih aktivnosti na poslu i komunikacije s kolegama jer sam se nekako od malih nogu naučio na timski rad i pomaganje drugima bez očekivanja da mi se nešto vrati.“ (I7)

„Moja ljubav prema prirodi se nastavila od tad tako da se sada bavim planinarenjem, trail trčanjem i u ispostavi sam HGSS-a kao suradnik.“ (I2)

„To je bio neki moj temelj za neko dalje angažiranje u prirodi. Prije sam puno aktivnije bio u planinama, sad sam malo manje, al izviđači su mi dali neko osnovno znanje, pogotovo neki dublji osjećaj strahopoštovanja prema prirodi.“ (I3)

„Sve što sam nabrojila vezano za snalaženje u prirodi danas mi služi kao rekreativnom planinaru. Mislim da sam jako dobro upoznata s životinjama s kojima se mogu susresti na našem području i kako se ponašati prema njima...Izviđači su nas isto tako naučili da budemo snalažljivi, otporni, otvoreni prema drugima i spremni pomoći, a te kvalitete su uvijek dobrodošle u svakodnevnom životu.“ (I5)

„S obzirom na to da radim na selu, smatram da mi je pomoglo u tome da budem slobodnija, da u svom učiteljskom radu nisam samo vezana uz učionicu već da sam slobodna, u dogovoru s roditeljima, izvesti djecu na igralište ili otići prošetati i iskoristiti mogućnosti koje moje radno mjesto pruža. Zašto učiti o vodama tekućicama u učionici ako je petsto metara od škole Cetina? Zapravo sam kroz izviđače proširila horizonte da mogu drugačije djelovati u nastavi jer djeca više uče iskustvom i onim što sami vide i naprave, nego samo sjedeći u razredu i gledajući u knjigu.“ (I6)

Prikazani odgovori ispitanika pokazuju da su se znanja i vještine naučene u izviđačkom pokretu prenijele i na kasnija razdoblja njihova života. Prethodno opisana socijalizacija mladih u izviđačkom pokretu rezultirala je time da ispitanici kao odrasle osobe uspješno surađuju s drugima u privatnom i poslovnom kontekstu. Nadalje, ispitanici još uvijek gaje ljubav prema prirodi i aktivnostima na otvorenom koje prakticiraju planinarenjem. Jedna od ispitanica svoja izviđačka znanja i volonterski duh primjenjuje u akcijama spašavanja u organizaciji *Hrvatske gorske službe spašavanja*. S druge strane, I6 su izviđačka znanja i iskustva potaknula na to da koristi alternativan pristup u radu s učenicima u školi. Upravo činjenicu da su bivši izviđači postali ostvarene i sposobne odrasle osobe, voditelji izviđačkih odreda smatraju svojim najvećim postignućem:

„Mislim da je dobar dio članova izrastao u kvalitetne osobe, osobe koje nisu sklone raznim porocima, da su zdrave i normalne osobe. To u stvari i je najveće postignuće. (D. R.); „Nitko nikad dicu nije vodio u prirodu, nigdi, ništa, a meni je to savršenstvo. I smatram da sam odgojio zdrave, dobre, pametne i poštene ljude. To mi je zadovoljstvo“ (F. R.).

Ljubav prema prirodi, snažan volonterski duh i inovativnost u nastavi odlike su i voditelja izviđačkih odreda grada Sinja. Na pitanje što su oni naučili vodeći izviđačke odrede odgovorili su sljedeće: „S njima sam stekao strpljenje ha-ha. Uvijek učitelj nauči nešto od učenika. Naprimjer, ja nisam bio vješt na mobitelu pa su me oni to naučili, a ja sam njih zauzvrat naučio gađanju lukom i strijelom“ (S. K.). Voditelj F. R. dao je sličan odgovor rekavši: „Sve šta sam stekao to sam naučio od dice. Znači milijun stvari čuješ. Ja i sada svojim učenicima govorim 'Ako sam ja učitelj, nisam najpametniji. Ja puno stvari od vas čujem.' Oni znaju, drugačije percipiraju, rade, onda hvatam i ja njihovo sve“ (F. R.).

Voditelji su obrazložili i na koji se način vođenje izviđača reflektiralo na njihov poslovni život kao učitelja razredne nastave. S. K. navodi da su ga izviđači motivirali na to da sa svojim učenicima provodi nastavu koja nije tradicionalna tj. koja je bila „van forme“. Terenska nastava i iskustveno učenje samo su neke od metoda podučavanja koje su voditelji primjenjivali na početku svojih profesionalnih karijera, a čija vrijednost u tradicionalnom obrazovnom sustavu tog vremena još nije bila prepoznata. Za razliku od odraslih, učenici su oduvijek prihvaćali inovativne i interaktivne metode rada u školi: „Ja bi uvijek u razred išao u odijelu i kolarini, a kad bi došao u rabatinkama sva bi djeca bila vesela jer znaju da se ide vanka“ (S. K.). Pozitivne reakcije mladih izviđača i učenika u školi, kod S. K.-a su razvila iduću filozofiju podučavanja: „Škola je proces stjecanja znanja, vještina i navika, a mi ne moramo ta znanja stjecati samo u školskoj zgradi. Ja to mogu i na ledini, uz rijeku i slično. Ako djecu učim što je izvor i lijevu i desnu stranu obale, zašto ih ne mogu odvesti na izvor Gorućice? Tamo ima sve na svom mistu. I tjelesni mogu s njima raditi na ledini, mogu izvaditi čitanku da radimo hrvatski ili ako imamo test iz matematike mogu se i oni rješavati na ledini“. Zbog opisane metode rada s učenicima S. K.-a su „...prozivali da sam navodno uvijek na izletu s djecom“, a „...zbog toga mi je došla i inspekcija“. Međutim, prosvjetni inspektori su prepoznali posvećenost i inovativnost u radu s djecom pa je S. K. postao prvi učitelj-mentor razredne nastave u Cetinskom kraju.

Slika 50. Voditelj izviđača Slaven Kardoš na smotri izviđača na Sutjesci, 1983. godine (Izvor: Slaven Kardoš)

Voditelj izviđača F. R. je imao sličan profesionalni put, a zbog njegovih izviđačkih znanja i vještina *OŠ fra Pavla Vučkovića* je postala dio međunarodnog projekta eko-škola. Nakon uspješno provedenog projekta F. R. je također postao učitelj-mentor razredne nastave, a on skromno tvrdi „...drugi su rekli da sam zaslužio, valjda jesam zbog rada s djecom“.

Slika 51. Projekt eko-škola voditelja izviđača Filipa Ratkovića (Izvor: Filip Ratković)

Voditelj D. R. je u svojoj učiteljskoj i ravnateljskoj karijeri isto tako uspješno primjenjivao alternativan pristup djeci i mladima. Takav pristup je rezultirao time da: „Učenici koji su ujedno bili i izviđači bi s vremenom na neki način preuzeli lidersku ulogu u učionici jer šta bi oni naučili mimo školskih aktivnosti oni bi, onaj dio koji je bilo moguće, prenosili u učionicu. Oni su bili ti koji su na neki način vukli i ostale ne-članove tj. svoje kolege iz razreda“ (D. R.). Prema F. R.-u izviđači su na nastavi bili „...bolje socijalizirani, životniji, veseliji“. Navedeno je u skladu prethodno opisanim rezultatima istraživanja koja ističu pozitivne ishode koje djeca i mladi ostvaruju u odgojno-obrazovnom sustavu zbog sudjelovanja u izviđačkom pokretu.

Slika 52. Voditelj izviđača Davor Ratković s izviđačima na vrhu planine Visoke (Izvor: Slaven Kardoš)

4.3.7. Izazovi vođenja izviđačkog odreda

Vođenje i održavanje izviđačkog odreda aktivnim podrazumijeva različite izazove – pedagoške, logističke, administrativne, organizacijske i brojne druge. Iako su se ispitanici u svom radu zasigurno susreli sa svim navedenim izazovima postoji samo jedna teškoća koju su izdvojili. Naime, gradska vlast dugi niz godina nije službeno priznala postojanje izviđačkih odreda zbog čega je izostala prijeko potrebna podrška koja bi olakšala njihovo djelovanje i razvoj. S. K. navodi

iduće: „Nije baš bilo razumijevanja od strane gradske vlasti. Tražili smo neku financijsku potporu, a odgovor koji smo dobili je bio taj da ne znaju gdje bi nas svrstali - u kulturu ili sport. Ponekad bi na naše zahtjeve ili molbe dobili možda 500 kuna, ali nikada nismo dobili više od 2000 kuna“. F. R. tvrdi da je gradskoj vlasti trebalo petnaest godina da izviđačke odrede grada Sinja nazovu udrugama od posebnog značaja.

U međuvremenu, a i nakon stjecanja statusa udruge od posebnog značaja, izviđački odredi su se financirali donacijama i vlastitim aktivnostima. Jedna od aktivnosti je bila akcija prikupljanja starog papira: „Nekoliko godina smo skupljali stari papir na način da smo u kvartu gdje je *OŠ Marka Marulića* ostavljali obavijesti stanarima po zgradama da izvade stare novine ili već šta imaju i mi bi to skupljali. To se kasnije prodavalo u firmi za otkup papira i od tih prikupljenih sredstava bi financirali dio nekih naših aktivnosti i kupovali dio opreme“ (D. R.). Izviđači su tom akcijom pridonosili smanjenju otpada dok su simultano prikupljali dio financijskih sredstava za financiranje vlastitih aktivnosti.

Uz to, izviđači su za vrijeme Alke i blagdana Velike Gospe naplaćivali parking ispred škole u kojoj su djelovali. S. K. se prisjeća da bi izviđačima: „...bilo najdraže kada bi to sve završilo staviti novce na stol i zajedno ih brojiti. Izviđačima bi podijelili novac u skladu s brojem odrađenih sati na parking, ali 10% bi uvijek ostalo za odred. S tim novcem bi plaćali autobus i slične stvari“.

Srećom, izviđači se nisu morali oslanjati samo na svoje aktivnosti za prikupljanje novca budući da su postojali ljudi koji su bili spremni podržati njihov rad. Među njima su bili i roditelji djece i mladih koji su pohađali izviđače. F. R. objašnjava: „Kao i u školi kada imaš neke projekte poveznica s roditeljima je jako važna. Ja sam imao fantastičnu podršku jer zahvaljujući tim roditeljima sam mogao sve stvari logistički potkrijepiti i financijski izvući. Ja sam imao roditelja koji je meni osigurao autobus kada bi negdje vodio djecu. Ima onih koji su nam donirali hranu, opremu i tako da ne nabrajam, svega i svačega“. D. R. također navodi: „Bilo je tu krasnih roditelja koji su na sve moguće načine pomagali u realizaciji bilo kojih naših projekata. Mogu im zahvalit, a sad da imenujem ne bi imalo smisla, ali suradnja je bila izuzetna“.

Slika 53. Akcija prikupljanja financijskih sredstava na parkingu Osnovne škole Marka Marulića
(Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)

4.3.8. Budućnost izviđačkih odreda grada Sinja

Budućnost izviđačkih odreda grada Sinja postala je neizvjesna kada su prije nekoliko godina prestali s radom. Do prestanka rada odreda dovela je kombinacija različitih faktora. Prvi faktor su bile restrikcije kretanja tijekom pandemije COVID-19 koje su znatno otežale provođenje izviđačkih aktivnosti. U međuvremenu, došlo je do „...sve manjeg ili gotovo nikakvog interesa“

(D. R.). Uz to, voditelj navodi da je postalo jako teško potaknuti djecu na sudjelovanje u aktivnostima na otvorenom s obzirom na to da je „...danas sjest uz mobitel, klincu od pet ili deset godina, zabava broj jedan“ (D. R.). Međutim, jedan od najvećih problema je nedostatak motivacije kod mladih ljudi za vođenjem izviđačkih odreda. Voditelji su na pitanje kako potaknuti mlade na uključivanje u programe za obrazovanje i osposobljavanje izviđačkih voditelja odgovorili iduće:

„Mene nitko nije potaknuo. Ako nemaš u sebi taj poriv, to je teško. Za to treba imati posebnu ljubav...Ja sam pokušao nešto učiniti po tom pitanju, međutim, ništa od toga. Svi oni stari izviđači su već odrasli ljudi, malo mlađi od mene, ili stariji. Kada bi gradska vlast malo drugačije postupala, možda bi ja mogao animirati mlade, ali neće više nitko da volontira, a to je volonterski posao. Ja se bojim da se to više neće pokrenuti, ali tko zna?“ (S. K.)

„Ja pretpostavljam da je najveća smetnja tu jedna odgovornost. Ljudi ne žele prihvatiti odgovornost. Mi smo prošli stotine kilometara sinjske okolice i nikad nismo imali niti najmanju ozljedu zbog toga što smo imali kvalitetnu pripremu i realizaciju. Ništa se nije radilo stihijski, sve je bilo isplanirano, sve je bilo dogovoreno i s tim nikad nismo imali problema.“ (D. R.)

„To je otprilike sam afinitet mladih i odraslih osoba. Smatram da smo u nekom vremenu u kojem nema toliko puno interesa...Žaloste me ti mladi ljudi koji ne žele tako nešto prihvatiti, neku nazovi odgovornost...Neće nitko da se s tim bavi, ali da hoće ja bi se svim srcem opet vratio u to, kao u politici, bio bi neki savjetnik. Imam kabinet pun opreme i svu tu opremu bi nekome dao.“ (F. R.)

S obzirom na to da su ispitanici voditelji u mirovini ili pred umirovljenjem, pokušali su potaknuti mlade na to da nastave njihov rad nakon što oni više ne budu mogli voditi izviđačke odrede. Među mladima nije bilo interesa, a voditelji pretpostavljaju da je razlog za to odgovornost koja dolazi s brigom za djecu i trud koji podrazumijeva svaki volonterski angažman i prethodno opisani proces osposobljavanja izviđačkih voditelja. Ako bi se netko ipak odlučio pristupiti tom zadatku, sudionici istraživanja nude svoje znanje i opremu kako bi održali sinjske izviđačke odrede na životu. S druge strane, kako bi zainteresirali djecu i mlade na uključivanje u izviđački pokret, ispitanici poručuju iduće:

„Izviđači su stvarno najbolja i najzabavnija stvar koju možeš napraviti od svog slobodnog vremena.“ (I2)

„Mislim da je teško mladim osobama približiti važnost izviđača jer ni sama u to vrijeme nisam cijnila što izviđači nude. Međutim, pokušala bih im objasniti da je boravak u prirodi vrlo bitna stvar za njihov razvoj. Nadalje, približila bih im zajedništvo koje osjeća svaka osoba koja je bila u izviđačima. Ukoliko su zainteresirani za prirodu, rekla bih im da je učlanjenje u izviđače najpametnija opcija jer kroz igru nauče stvari koje će zapamtiti za cijeli život.“ (I4)

„Rekla bi im da je uključivanje u izviđački odred najbolja stvar koju mogu napraviti za sebe dok su mladi. Meni je vrime provedeno u izviđačima jedno od najlipših razdoblja u životu. Ako se uključe u izviđače ić će na lipa mesta s dragim ljudima i nikad im neće bit žao šta su se i vikendom morali ustati rano ujutro.“ (I5)

„Ja bih rekao zašto ne? Nikad ne znaš dok ne probaš hoće li ti se takva neka aktivnost svidit. Dijete može ne pokazivati neki veliki interes za prirodu, ali kada ode jedanput i vidi, možda to probudi nešto u njemu i onda se nastavi baviti sa tim.“ (I7)

„Da se kane tehnologije. To je takva nova generacija koju je tehnologija preuzela i napravila svoje, ali ja smatram da od malena dicitriba učiti da budu u skladu s prirodom, da imaju znanje o prirodi i da poštivaju prirodu.“ (I3)

„Smatram da bi to bilo dobro za njih jer ni jedna druga aktivnost nije vezana uz prirodu i boravak na otvorenom kao izviđaštvo. Današnja djeca previše borave u zatvorenim prostorima i vezana su uz ekrane, a naš kraj nudi toliko opcija za boravak u prirodi.“ (I6)

„Poručio bi im da se maknu iz zatvorenih prostora, da se maknu da ne kažem sa ulice i da šta više vremena provedu u prirodi jer tamo imaju i šta viditi i šta naučiti. Puno bolje će se osjećati nakon jedne šetnje. Osjećali bi se zdravije, zadovoljnije, ispuhali bi se na jedan način i išli bi kući zadovoljni.“ (D. R.)

„Poručio bi mu da puno ne razmišlja nego da se uključi odmah. Ništa više mu ja ne bi poručio.“ (S. K.)

Ispitanici smatraju da je izviđački pokret pozitivan odmak od svakodnevice u kojoj djeca i mladi najviše slobodnog vremena provode konzumirajući digitalne sadržaje u zatvorenim prostorima. Prema ispitanicima, sudjelovanje u izviđačkom pokretu pruža priliku za boravak u

prirodi gdje djeca na jedinstven način usvajaju različite vještine i upoznaju se sa svojim gradom i njegovom okolicom. U konačnici, ispitanici ističu i pozitivan utjecaj na razvoj djece i mladih koji proizlazi iz sudjelovanja u izviđačkom pokretu, a koji je potvrđen brojnim istraživanjima, uključujući i ona koja su opisana u ovom radu. S obzirom na sve prednosti izviđaštva navedene u ovom radu i uspješno dugogodišnje djelovanje izviđačkih odreda, ispitanici smatraju da je dovoljno samo reći „Kratko i jasno - dođite i budite izviđači“ (F. R.).

5. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati dobrobiti provođenja slobodnog vremena u izviđačkom pokretu, specifično izviđačkim odredima grada Sinja. Nekoliko članova izviđačkih odreda je sudjelovalo u ovom istraživanju, a uvidom u njihova izviđačka iskustva su se potvrdile dobrobiti provođenja strukturiranog slobodnog vremena u izviđačkom pokretu. Rezultati istraživanja ukazuju na to da sudjelovanje u izviđačima rezultira brojnim fizičkim i mentalnim dobrobitima za djecu i mlade. U izviđačkom pokretu djeca i mladi aktivno rade na održavanju vlastitog zdravlja jer većina izviđačkih aktivnosti podrazumijeva neki oblik tjelovježbe na otvorenom ili, u iznimnim slučajevima, zatvorenom prostoru. Tako se, na zabavan način, izviđaštvo bori protiv sjedilačkog načina života i djecu od malena uči važnosti očuvanja vlastitog zdravlja. Rezultati ovog istraživanja pokazuju i mentalne dobrobiti sudjelovanja u izviđačkom pokretu. Sudjelovanje u izviđačkom pokretu mladi se, između ostalog, uspješno obogaćuju različitim znanjima i vještinama, socijaliziraju se, uče se važnosti brige za druge ljude i okoliš, upoznaju svoje okruženje, a u konačnici i same sebe. Sve navedeno im u mladosti služi za stjecanje samopouzdanja u vlastite sposobnosti, izgradnju karaktera i mentalne snage. Prema rezultatima ovog istraživanja sve fizičke i mentalne dobrobiti izviđaštva se prenose i na kasnija razdoblja u životu što izviđače čini sposobnim odraslim ljudima koji se znaju brinuti za sebe i druge u svom okruženju.

Iz navedenih rezultata je jasno da se ovim istraživanjem potvrđuju rezultati prethodno provedenih, i u ovom radu opisanih, istraživanja o izviđaštvu. Međutim, ovim radom je prošireno i znanje o dosad neistraženim izviđačkim odredima grada Sinja. Njihovo djelovanje je doprinijelo pozitivnom razvoju brojnih generacija djece i mladih. Sudjelovanjem u izviđačkim odredima grada Sinja, mladi su imali priliku na inovativan način učiti o vlastitom kraju. Svakim izviđačkim izletom, logorovanjem, zimovanjem ili nekim drugim oblikom rada, izviđači su stjecali znanje o Sinju i Cetinskoj krajini te prepoznavali vrijednost iste. U tom procesu su ovladali znanjima i vještinama koje im služe danas kao odraslim ljudima. U izviđačkim odredima su izgradili brojna prijateljstva i naučili se značaju suradnje, međusobne pomoći i zajedništva. Takvim pozitivnim ishodima su ponajviše pridonijeli izviđački voditelji ispitani u ovom istraživanju, kao i svi oni koji su aktivno radili s djecom i mladima u sinjskim izviđačkim odredima, a nisu bili sudionici ovog istraživanja. Svi oni su živjeli po riječima Osnivača koji je izviđačima poručio „Pokušaj ostaviti

ovaj svijet malo boljim nego što si ga našao...“ (Jeal, 2001: 572). Danas, kada su sinjski izviđački odredi prestali djelovati, ovaj rad služi kao podsjetnik na njihov doprinos zajednici grada Sinja i izviđačkom pokretu.

6. Literatura

- Abbott, B. i Barber, B. L. (2007). Not Just Idle Time: Adolescents' Developmental Experiences Provided by Structured and Unstructured Leisure Activities. *The Australian Educational and Developmental Psychologist*, 24 (1), 59-81. Preuzeto s www.researchgate.net
- Ahmad, N. i Rizvi, A. S. (2017). Analytical Study of Pastime Games at Harappa (2600-1900 BCE). *Lahore Museum Bulletin*, 24-29 (1 & 2), 31-43. Preuzeto s www.academia.edu
- Alfirević, A. (1924). Skautizam. *Obnovljeni Život*, 5. (5.), 276-292. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Amerijckx, G. (2013). Slobodno vrijeme i oslobođeno vrijeme. *Djeca u Europi*, 5 (10), 18-18. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Arsenio-Ramon, J., Álvarez-Hernández, J. F., Aguilar-Parra, J. M., Trigueros, R., Manzano-León, A., Fernandez-Campoy, J. M. i Fernández-Jiménez, C. (2020). The Influence of the Scout Movement as a Free Time Option on Improving Academic Performance, Self-Esteem and Social Skills in Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (14), 1-10. Preuzeto s www.researchgate.net
- Ávalos Ramos, M. A., Pascual-Galiano, M. T., Vidaci, A. i Vega-Ramírez, L. (2023). Future Intentions of Adolescents towards Physical Activity, Sports, and Leisure Practices. *Healthcare*, 12 (1), 1-16. Preuzeto s www.researchgate.net
- Bälter, K., Johansson, J., Karvonen Sheikh, S. i Eriksson, C. (2023). Making leisure time meaningful for adolescents: an interview study from Sweden. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 18 (1), 1-11. Preuzeto s www.researchgate.net
- Belošević, M. i Ferić, M. (2022). Contribution of Socio-demographic and Structured Leisure Activities' Characteristics to Adolescents' Alcohol Use. *ADIKTOLOGIE Journal*, 22 (2), 102-116. Preuzeto s www.researchgate.net

- Blaxter, L., Hughes, C. i Tight, M. (2002). *How to research*. Buckingham; Philadelphia: Open University Press.
- Blažević, I., Matijašević, B. i Matijašević, P. (2021). The relationship between physical activity and subjective well-being in university students. *Sport Science: International Scientific Journal of Kinesiology*, 14 (2), 111-117. Preuzeto s www.researchgate.net
- Bogut, I., Obranić, O. i Mlinarević, V. (2011). Aktivnosti izviđača u slobodnovremenskom prostoru mladih. U: Vantić-Tanjić, M., Nikolić, M., Huremović, A. & Dizdarević, A. (Ur.) *Unapređenje kvalitete života djece i mladih: zbornik radova* (str. 293-302). Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih; Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Univerziteta u Tuzli. Preuzeto s <https://www.bib.irb.hr:8443/516603>
- Bogut, I., Popović, Ž. i Mikuška, A. (2017). Uloga i važnost izvanučioničnog učenja i terenske nastave u obrazovanju učitelja razredne nastave. *Život i škola*, LXIII (2), 132-133. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Bošnjak, B., Šnur, Z. i Trgovec, S. (1984). *Logorovanje*. Zagreb: Savez društava „Naša djeca“.
- Bouillet, D. (2008). Slobodno vrijeme zagrebačkih studenata: prilika za hedonizam ili samoostvarenje. *Sociologija i prostor : časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog*
- Braun, V. i Clarke V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. London: SAGE Publications.
- Brkljačić, T., Kaliterna Lipovčan, Lj. i Tadić, M. (2012). Povezanost između osjećaja sreće i nekih aspekata provođenja slobodnog vremena. *Napredak*, 153 (3-4), 355-371. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138871>
- Brostrom, A. W. (2016). Learning to lead: the transition from participant to leader within the Swedish scout movement. *World Leisure Journal*, 58 (1), 12-27. DOI: 10.1080/16078055.2015.1132004

- Buljubašić Kuzmanović, V. i Blažević, I. (2015). Školski kurikulum u funkciji razvoja socijalnih vještina učenika. *Pedagogijska istraživanja*, 12 (1-2), 71-84. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Caldwell, L. i Freire, T. (2023). Understanding the Role of Leisure in Portuguese Adolescent Wellbeing Experience. *Youth*, 3 (2), 623-639. Preuzeto s www.researchgate.net
- Cho, D. i Kyeom Kim, S. (2022). Adolescents' Self-Esteem Associated with Solitary, Passive, and Active Leisure Activities. *Sustainability*, 14 (9), 1-10. Preuzeto s www.researchgate.net
- Čolić, S. (1986). Slobodno vrijeme društvenih grupa. *Revija za sociologiju*, 16 (1-4), 121-129. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Denzin, N. K. i Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. U: Denzin, N. K. i Lincoln, Y. S. (Ur.) *The Sage handbook of qualitative research* (3. izdanje, str. 1–32). Sage Publications Ltd. Preuzeto s www.psycnet.org
- Dibben, C., Playford, C. i Mitchell, R. (2017). Be(ing) prepared: guide and scout participation, childhood social position and mental health at age 50 – a prospective birth cohort study. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 71, 275–281.
- Duda, I. (2015.) *Danas kada postajem pionir: djetinjstvo i ideologija jugoslavenskoga socijalizma*. Zagreb: Srednja Europa.
- Duranović, M. i Opić, S. (2016). Aktivnosti učenika u slobodnom vremenu u Sisačko-moslavačkoj županiji (Republika Hrvatska). *Život i škola*, LXII (1), 23-23. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Fikri, A., Boeriswati, E. i Idris, F. (2018). The Relationship between the Activities Scouting and Self Esteem with Social Skills Scout Penggalang Elementary School. *Iconic Research and Engineering Journals*. 2 (1), 30-34. Preuzeto s www.irejournals.com
- Fistonić, Z. (2011). *Jednom izviđač - uvijek izviđač: povijest Splitskoga skautskog zbora*. Split: Splitski skautski zbor.

- Fistonić, Z., Maračić, B., Kvaternik, S., Flanjak, A., Bajsić, S., Popović, Z., Matejčić, A., Šnur, Z., Bošnjak, B. (2001). *Osnove za rad Saveza izviđača Hrvatske: po dobnim skupinama: poletarci, izviđači, istraživači, brđani*. Zagreb : Savez izviđača Hrvatske.
- Hersberg, R. M., Chace, P. A., Champine, R. B., Hilliard, L. J., Wang, J. i Lerner, R. M. (2015). “You Can Quit Me But I’m Not Going to Quit You”: A Focus Group Study of Leaders’ Perceptions of Their Positive Influences on Youth in Boy Scouts of America. *Journal of Youth Development*, 10 (2), 5-30. DOI: 10.5195/JYD.2015.406
- Horvat, S. (2017). Djelovanje varaždinskih gimnazijskih skauta početkom Prvog svjetskog rata. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, (28), 379-391. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Hyde, M. i Kidd, T. (2018). *Changing Lives, Strengthening Communities: The Scout Association’s 2017 Impact Report*.
- Ibabe, I., Albertos, A. i Lopez-del Burgo, C. (2023). Leisure time activities in adolescents predict problematic technology use. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 33 (4), 279-289. Preuzeto s www.researchgate.net
- Jang, S. J., Johnson, B. R., Kim, Y., Polson, E. C. i Smith, B. G. (2014). Structured Voluntary Youth Activities and Positive Outcomes in Adulthood: An Exploratory Study of Involvement in Scouting and Subjective Well-Being. *Sociological Focus*, 47 (4), 238-267. DOI: 10.1080/00380237.2014.939926
- Janković, V. (1973). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: Pedagoško književni zbor.
- Jeal, T. (2001). *Baden-Powell: Founder of the Boy Scouts*. London: Yale University Press.
- Jojić, Lj. (2015). *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Karajić, N. (1991). Okviri ekološkog ponašanja omladine. *Revija za sociologiju*, 22 (1-2), 157-162. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr

- Kasearu, K., Otstavel, S. i Truusa, T. (2020). Perceived influence of Scouting on personal development, skills and future prospects. University of Tartu, Institute of Social Studies.
- Klaić, B. (2004). *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Ličina, B. (2006). *Okrugli stol Izviđaštvo i učiteljska kompetencija, Zagreb, 25. travnja 2006*. Zagreb: Izviđačka škola.
- Ličina, B. (2007). *Izviđači i škola: priručnik*. Zagreb: Izviđačka škola; Petrinja: Učiteljski fakultet u Zagrebu - Središte u Petrinji.
- Livazović, G. (2018). *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Osijek: Filozofski fakultet; Zagreb.
- Lujić, M. (2020). Odgoj za okoliš, odgoj u okolišu ili prirodni odgoj?. *Acta Iadertina*, 17 (1), 34-48. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Manin, M. i Popovčić, A. (2018). O skautima u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca i Kraljevini Jugoslaviji između dvaju svjetskih ratova. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 50 (2), 151-170. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Martinčević, J. (2010). Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. *Život i škola*, LVI (24), 29-34. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Martinčević, J. (2020). Pedagoško osmišljavanje slobodnoga vremena učenika osnovne škole. *Croatian Journal of Education*, 22 (3), 789-821. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Martinić, T. (1997). *Slobodno vrijeme i suvremeno društvo*. Zagreb: Informator.
- Matić Tandarić, M. (2019). High School Students' Leisure Time Activities. *Odgojno-obrazovne teme*, 2 (3-4), 7-24. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Mlinarević, V. i Gajger, V. (2010) Slobodno vrijeme mladih – prostor kreativnog djelovanja. *Stručni rad*. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/505378.Slobodno_vrijeme_mladih.pdf

- Mlinarević, V., Proroković, M. i Miliša, Z. (2007). Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (1), str. 81-97. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Myhr, A. i Haugan, T. (2023). Leisure activities and mental well-being among adolescents across Norwegian municipalities. *The European Journal of Public Health*, 33 (2), 211. Preuzeto s www.researchgate.net
- N. V. (2013, 15. prosinca). Betlehemsko svjetlo mira u zagrebačkoj katedrali. *Dnevnik.hr*. <<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/betlehemsko-svjetlo-mira-u-zagrebackoj-katedrali---315431.html>>. Pristupljeno 10. srpnja 2024.
- Novosel, P. (1970). Kultura mladih i slobodno vrijeme. U: Nola, D. i dr. (ur.). *Slobodno vrijeme mladih – stručni i naučno-istraživački radovi na Prvom kolokviju u Baškom Polju 1969*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društava “Naša djeca”, str. 37–43.
- O'Brien, B. C., Harris, I. B., Beckman, T. J., Reed, D. A. i Cook, D. A. (2014). Standards for reporting qualitative research: a synthesis of recommendations. *Academic medicine: journal of the Association of American Medical Colleges*, 89 (9), 1245–1251. Preuzeto s www.pubmed.gov
- Pejić Papak, P., Vidulin-Orbanić, S. i Rončević, A. (2012). Uloga organiziranih aktivnosti u kulturnom životu učenika. *Život i škola, LVIII* (28), 188-202. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Pešorda, S. (2007). Kurikulum povijesti i slobodno vrijeme učenika. *Povijest u nastavi*, 9 (1), str. 37-50. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Petrović, J. i Dimitrijević Pejčić, D. (2020). Family Influence on Leisure Time of Schoolchildren. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(4), 172-188. Preuzeto s www.researchgate.net
- Plenković, J. (1997). *Slobodno vrijeme i odgoj*. Zadar. Filozofski fakultet u Zadru.
- Polić, M. i Polić, R. (2009). Vrijeme, slobodno od čega i za što?. *Filozofska istraživanja*, 29 (2), 255-270. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr

- Pramling Samuelsson, I., Kaga, Y. i Anđić, D. (2013). O konceptu održivog razvoja. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (74), 2-5. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagoške teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141 (4), 403-410.
- Rattinger, M. (2018). Odnos slobodnog vremena i kvalitete života srednjoškolaca. *Život i škola*, LXIV (1), 43-57. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme - slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar.
- Rubat Du Mérac, E. (2015). What We Know about the Impact of School and Scouting on Adolescents' Value-based Leadership. *Educational, Cultural and Psychological Studies*, 11, 207-224. DOI: 10.7358/
- Rush, A., Brown Urban, J., Davis, W.J. i Linver, M.R. (2022). Exploring Pathways to Purpose in Scouts. *Journal of Adolescent Research*, 0 (0) ,1-32. Preuzeto s www.researchgate.net
- Savez izviđača Hrvatske (1998). *Temeljne osobine izviđačkog pokreta*. Zagreb: Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva.
- Savez izviđača Hrvatske (2022). *Statut Saveza izviđača Hrvatske*, <<https://scouts.hr/wp-content/uploads/2022/12/Statut-SIH-a-cistopis-Vijece-24.04.2022..pdf>>. Pristupljeno 4. ožujka 2024.
- Savez izviđača Hrvatske (2023). *Pravilnik o obrazovanju izviđačkih voditelja u Savezu izviđača Hrvatske*, <https://scouts.hr/wp-content/uploads/2023/01/P8-2023-Pravilnik-o-obrazovanju-izvidackih-voditelja_18.1.2023.pdf>. Pristupljeno 10. travnja 2024.
- SIH (2024) Savez Izviđača Hrvatske, <<https://scouts.hr/izvidjacki-pokret/>>. Pristupljeno 6. ožujka 2024.
- Silva, D. R., Araujo, R. H. O., Werneck, A. O., Ballarin, G., Andricciola, F., Dos Santos, L. i Brazo-Sayavera, J. (2023). Are more physical education classes related to less time in leisure-time

- sedentary behavior? An analysis including adolescents from 73 countries. *BCM Public Health*, 23 (1), 1-7. Preuzeto s www.researchgate.net
- Svensson, R., Moeller, K., Johnson, B. i Shannon, D. (2022). For Whom Do Unstructured Activities Matter? The Interaction Between Unstructured and Structured Activities in Delinquency and Cannabis Use: A National Self-Report Study. *Crime & Delinquency*, 69 (2), 1-24. Preuzeto s www.researchgate.net
- Šnur, Z. (1997). *Izviđačka organizacija u osnovnoj školi: (edukacijski materijal za rad učitelja-koordinatora u izviđačkoj organizaciji)*. Zagreb: Savez izviđača Hrvatske.
- Valjan Vukić, V. (2013). Slobodno vrijeme kao "prostor" razvijanja vrijednosti u učenika. *Magistra Iadertina*, 8 (1.), 59-73. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Vrkić Dimić, J. (2005). Stvarne i željene aktivnosti studenata u slobodnom vremenu. *Pedagogijska istraživanja*, 2 (2), 313-325. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr
- Vukasović, A. (1994). *Pedagogija*. Zagreb: HKZ „MI“
- Williams, M. i Moser, T. (2019). The Art of Coding and Thematic Exploration in Qualitative Research. *International Management Review*, 15 (1), 45-55.
- World Organization of the Scout Movement (2019). *The Essential Characteristics of Scouting*, <<https://learn.scout.org/resource/essential-characteristics-scouting>>. Pristupljeno 4. ožujka 2024.
- World Organization of the Scout Movement (2019). *The Scout Method*, <<https://learn.scout.org/resource/scout-method>>. Pristupljeno 13. ožujka 2024.
- WOSM (2024) World Organization of the Scout Movement, <<https://www.scout.org/>>. Pristupljeno 6. ožujka 2024.
- Zakon o volonterstvu. *Narodne novine*, NN 58/07 (NN 84/21). <<https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu>>. Pristupljeno 10. travnja 2024.

Zubčić, M. (2016). Izvannastavne aktivnosti u kurikulumu srednje škole. *Život i škola*, LXII (3), 173-182. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr

Župančić, M. (1968). Slobodno vrijeme seoske omladine. *Sociologija i prostor*, (22), 67-76. Preuzeto s www.hrcak.srce.hr

Sažetak

Ovaj rad istražuje područje slobodnog vremena i izviđaštva. Teorijski dio ovog rada obrađuje navedenu tematiku opisom pedagogije slobodnog vremena, strukturiranih i nestrukturiranih aktivnosti u slobodnom vremenu, izviđačkog pokreta, metoda i oblika rada u izviđačkom pokretu i recentnih istraživanja o slobodnom vremenu i izviđaštvu. Cilj ovog istraživačkog rada je pružiti uvid u iskustva i razmišljanja voditelja i bivših polaznika izviđačkih odreda o različitim aspektima provođenja slobodnog vremena u izviđačkim odredima grada Sinja. Kvalitativno istraživanje je provedeno korištenjem polustrukturiranih intervjuja na namjernom uzorku od 10 ispitanika. Od ukupnog broja ispitanika, tri ispitanika su voditelji izviđačkih odreda, a sedam ispitanika su bivši izviđači. Tijekom istraživanja su prikupljeni podatci o nastanku izviđačkih odreda grada Sinja, aktivnostima koje su se provodile u izviđačkim odredima, utjecaju izviđačkih odreda na razvoj ispitanika i zajednicu grada Sinja, izazovima vođenja izviđačkih odreda i budućnosti izviđačkog pokreta u gradu Sinju. Rezultati istraživanja pokazuju da izviđaštvo ima brojne psihofizičke dobrobiti za djecu i mlade koji sudjeluju u izviđačkim odredima što je u skladu s rezultatima postojećih istraživanja. Ispitanici ističu pozitivne aspekte poput stjecanja izviđačkih znanja i vještina, zajedništva u odredu, razvoja svijesti o očuvanju okoliša i sudjelovanja u različitim izviđačkim aktivnostima. Zaključuje se da izviđački pokret stvara sigurno i zabavno okruženje za kvalitetan razvoj djece i mladih.

Ključne riječi: izviđaštvo, razvoj djece i mladih, Sinj, slobodno vrijeme, strukturirane aktivnosti

Abstract

This paper explores the field of leisure and scouting. The theoretical part of this work deals with the topic by describing the pedagogy of leisure, structured and unstructured activities in leisure time, the scouting movement, methods and forms of work in the scouting movement, and recent research on leisure time and scouting. The aim of this research work is to provide an insight into the experiences and thoughts of scout leaders and former participants of scouting troops about different aspects of spending leisure time in the scouting troops of the city of Sinj. Qualitative research was conducted using semi-structured interviews with a purposive sample of ten respondents. Out of the total number of respondents, three respondents are scout leaders, and seven respondents are former scouts. During the research, data was collected on the origin of the scout troops in the city of Sinj, the activities carried out in the scout troops, the influence of the scout troops on the development of the respondents and the community of the city of Sinj, the challenges of leading the scout troops and the future of the scout movement in the city of Sinj. Research results show that scouting has numerous psychophysical benefits for children and young people who participate in scouting troops, which is in line with the results of existing research. Respondents point out positive aspects such as the acquisition of scouting knowledge and skills, togetherness in the troops, the development of awareness of environmental protection and participation in various scouting activities. It is concluded that the scouting movement creates a safe and entertaining environment for the quality development of children and young people.

Keywords: scouting, child and youth development, Sinj, leisure time, structured activities

Prilozi

Popis slika:

Slika 1. Karakteristike antičkog slobodnog vremena (Izvor: Janković, 1973: 18, shematski prikaz izradila: Katica Križanac)	7
Slika 2. Obilježja strukturiranih i nestrukturiranih aktivnosti (shematski prikaz izradila: Katica Križanac).....	13
Slika 3. Amblem SIH-a i WOSM-a (Izvor: https://scouts.hr/blog/2017/04/07/zastita-znaka-sih-i-wosm/#).....	23
Slika 4. Temeljna obilježja izviđačkog pokreta (Izvor: Savez izviđača Hrvatske, 1998: 24, shematski prikaz izradila: Katica Križanac)	26
Slika 5. Međunarodna smotra izviđača u Nizozemskoj 1937. godine (Izvor: Fistončić, 2011: 13)29	
Slika 6. Rukovođ za hrvatske đačke izletne družbe (Izvor: https://www.skautski-muzej.com/PO/povijest/1914/1914_Mudrinic.php)	31
Slika 7. Rješenje o osnivanju i radu Izviđačkog odreda „Jozo Vrdoljak-Ćićo“ Sinj, 20. lipnja 1975. godine (Izvor: Muzej Cetinske Krajine, 2024)	32
Slika 8. Rješenje o osnivanju i radu Izviđačkog odreda „Jozo Vrdoljak-Ćićo“ Sinj, 20. lipnja 1975. godine (Izvor: Muzej Cetinske Krajine, 2024)	33
Slika 9. Elementi izviđačke metode rada (Izvor: World Organization of the Scout Movement, 2019: 16, shematski prikaz izradila: Katica Križanac)	37
Slika 10. Osnivanje Odreda izviđača porječana Malin i Odreda izviđača Vitezovi (Izvor: Slaven Kardoš).....	60
Slika 11. Pozdrav Odreda izviđača porječana Malin (Izvor: Slaven Kardoš)	61
Slika 12. Voditelji sinjskih izviđača u društvu Anke Mandušić, tadašnje predsjednice Saveza izviđača Hrvatske (Izvor: Slaven Kardoš)	62
Slika 13. Izviđači i portret Osnivača - Robert Baden-Powella (Izvor: Slaven Kardoš)	64
Slika 14. „Vitezovi“ na izvoru rijeke Rumin (Izvor: Filip Ratković).....	65
Slika 15. „Vitezovi“ u prirodi (Izvor: Filip Ratković)	68
Slika 16. Odred izviđača porječana Malin na vrhu planine Visoke (Izvor: Slaven Kardoš)	69
Slika 17. Zajedničko logorovanje sinjskih izviđačkih odreda (Izvor: Slaven Kardoš).....	70
Slika 18. Izgled izviđačkog logora na Cetini (Izvor: Filip Ratković).....	70
Slika 19. Izviđači uče borilačke vještine na logorovanju (Izvor: Filip Ratković)	71
Slika 20. Izviđači uče signalizaciju na logorovanju (Izvor: Filip Ratković)	72
Slika 21. Spust niz kanjon Sutine (Izvor: Slaven Kardoš).....	73
Slika 22. Odabir mjesta za podizanje logora (Izvor: Slaven Kardoš).....	73
Slika 23. Podizanje šatora na logorovanju (Izvor: Slaven Kardoš)	74
Slika 24. Izviđači uče o zmijama na logorovanju (Izvor: Slaven Kardoš)	75
Slika 25. Svečano obećanje poletaraca na Sutini (Izvor: Slaven Kardoš)	75
Slika 26. Odred izviđača porječana Malin u mjestu Korita (Izvor: Slaven Kardoš)	76

Slika 27. Pregled zimske opreme i zimske aktivnosti u mjestu Zelovo (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac).....	77
Slika 28. „Vitezovi“ stižu u zimski logor (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac).....	78
Slika 29. Dnevne aktivnosti na zimovanju – orijentacija u prirodi i streljaštvo (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)	79
Slika 30. Dnevne aktivnosti na zimovanju – skijanje i sanjkanje (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac)	80
Slika 31. Akcija čišćenja rijeke Cetine (Izvor: Filip Ratković)	81
Slika 32. Preuzimanje betlehenskog svjetla mira u Beču (Izvor: Slaven Kardoš)	82
Slika 33. Preuzimanje betlehenskog svjetla mira u Zagrebu (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)	83
Slika 34. Dnevni dogovor i patroliranje na otoku Hvaru (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)	84
Slika 35. Predstavljanje sinjske alke u protupožarnom kampu (Izvor: Slaven Kardoš).....	85
Slika 36. Izviđači porječani na moru (Izvor: Slaven Kardoš).....	86
Slika 37. Proljetni susret poletaraca u Makarskoj (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac).....	87
Slika 38. Izviđači u mjestu Suhač (Izvor: Slaven Kardoš)	88
Slika 39. Izviđači u potrazi za čovječjom ribicom (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac).....	89
Slika 40. Izviđači na rijeci Cetini (Izvor: Filip Ratković)	90
Slika 41. Dan izviđača, 19. svibnja 2006. godine (Izvor: Slaven Kardoš)	91
Slika 42. Natjecanje u potezanju užeta sa zadrugom Patriot (Izvor: Filip Ratković).....	93
Slika 43. Izviđači provode pošumljavanje u mjestu Turjaci (Izvor: Slaven Kardoš)	94
Slika 44. „Vitezovi“ uređuju školski okoliš (Izvor: Filip Ratković).....	94
Slika 45. Odred izviđača porječana Malin izrađuje i postavlja kućice za ptice (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)	95
Slika 46. „Vitezovi“ u akciji čišćenja rijeke Cetine (Izvor: Filip Ratković).....	96
Slika 47. Prva pomoć - realističan prikaz ozljeda (Izvor: Filip Ratković, grafički uredila: Katica Križanac).....	98
Slika 48. Prva pomoć – previjanje rane (Izvor: Slaven Kardoš).....	98
Slika 49. Paljenje logorske vatre (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)	99
Slika 50. Voditelj izviđača Slaven Kardoš na smotri izviđača na Sutjesci, 1983. godine (Izvor: Slaven Kardoš).....	102
Slika 51. Projekt eko-škola voditelja izviđača Filipa Ratkovića (Izvor: Filip Ratković)	102
Slika 52. Voditelj izviđača Davor Ratković s izviđačima na vrhu planine Visoke (Izvor: Slaven Kardoš).....	103
Slika 53. Akcija prikupljanja financijskih sredstava na parking u Osnovne škole Marka Marulića (Izvor: Slaven Kardoš, grafički uredila: Katica Križanac)	105

Vodiči za intervju:

Vodič za intervju s bivšim izviđačima

Opće informacije o ispitaniku

1. Koliko si dugo bio/la član izviđačkog odreda grada Sinja?
2. Tko ili što te potaknulo na to da se uključiš u izviđače?

Osobno iskustvo ispitanika u izviđačkom odredu

3. Možeš li mi ispričati koje su se sve aktivnosti provodile u izviđačkom odredu i ukratko ih opisati?
4. Što ti je od navedenih aktivnosti bilo najdraže?
5. Postoje li neke prednosti sudjelovanja u izviđačkom odredu u gradu Sinju u odnosu na druge dijelove Republike Hrvatske? Ako da, koje su to prednosti?
6. Jesu ti izviđači pomogli da stekneš nove prijatelje? Ako da, zašto si volio/la provoditi vrijeme s njima?
7. Jesu se tvoji prijatelji u izviđačkom odredu razlikovali od, naprimjer, tvojih prijatelja u školi ili ulici? Ako da, po čemu su se razlikovali?

Utjecaj izviđaštva na zajednicu

8. Kako izviđači pomažu zajednici grada Sinja?

Utjecaj izviđaštva na razvoj ispitanika

9. Koja si znanja/vještine stekao/la sudjelujući u aktivnostima izviđačkog odreda?
10. Jesu ti znanja/vještine koje si stekao/la na izviđačima pomogle u svakodnevnom životu? Ako da, na koji način?

Budućnost izviđača

11. Što bi rekao/la mladima kako bi ih potaknuo/la da se uključe u izviđački pokret?

Vodič za intervju s voditeljima izviđača

Opće informacije o ispitaniku

1. Koliko ste dugo član izviđačkog odreda grada Sinja?
2. Koju funkciju obnašate i koje poslove podrazumjeva Vaša funkcija u izviđačkom odredu?

Rad izviđačkih odreda grada Sinja

3. Tko sve može biti izviđač i kako se uključiti u izviđače?
4. Kada i kako je osnovan izviđački odred kojem pripadate?
5. Koliko često se održavaju izviđački sastanci?
6. Koje se sve aktivnosti provode u Vašem izviđačkom odredu i možete li ih ukratko opisati?
7. Postoje li neke prednosti vođenja izviđačkog odreda u gradu Sinju u odnosu na druge dijelove Republike Hrvatske? Ako da, koje su to prednosti?

Utjecaj izviđaštva na djecu i mlade

8. Koje su dobrobiti provođenja slobodnog vremena u izviđačkom odredu?
9. Koje se vrijednosti promiču u izviđačkim odredima?
10. Koje vještine stječu djeca i mladi uključeni u izviđački odred?

Utjecaj izviđaštva na zajednicu

11. Kako izviđači pomažu zajednici grada Sinja?

Osobno iskustvo ispitanika u izviđačkom odredu

12. Možete li mi ispričati neka Vaša izviđačka iskustva od trenutka pridruživanja izviđačkom odredu?
13. Kako biste opisali prijateljstva koja ste stvorili djelovanjem u izviđačkom odredu?
14. Kako biste opisali svoj odnos s roditeljima djece koja pohađaju Vaš izviđački odred?

Utjecaj izviđaštva na razvoj ispitanika

15. Koja ste znanja/vještine stekli radom u izviđačkom odredu?
16. Jeste se suočili s nekim izazovima prilikom vođenja izviđačkog odreda? Ako da, kako ste ih prebrodili?

17. Kako Vam je sudjelovanje u izviđačima pomoglo u osobnom i profesionalnom razvoju?
18. Što smatrate svojim najvećim postignućem prilikom vođenja izviđačkog odreda?

Budućnost izviđača

19. Što bi se trebalo poduzeti ili promijeniti da izviđački odredi grada Sinja ponovno zažive?
20. Kako potaknuti mlade na uključivanje u programe za obrazovanje i osposobljavanje izviđačkih voditelja?
21. Što biste poručili mladima koji razmišljaju o tome da se uključe u izviđački pokret?

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Katica Knžamac, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice pedagogije i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 26. rujna 2024. g.

Potpis

Knžamac

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Katica Križamac

Naslov rada: Slobodno vrijeme i izvidački odredi grada Sinja

Znanstveno područje i polje: Domštvene znanosti, pedagogija

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
/

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. Ines Blažević
prof. dr. sc. Ivana Batarilo Kokić
dr. dr. sc. Anita Mandarić Vukušić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 26. rujna 2024. g.

Potpis studenta/studentice: Križamac

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.